

МЕГАЛЯ АИТЕЙТЕ!

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор
<i>С. Кабаровська</i> : На соняшний шлях!	209
<i>Ю. Крохмалюк</i> : Про лучисті тіла.	210
<i>В. Сайко</i> : Осінній вихор.	212
<i>С. Ска-ський</i> : Наші недомагання (Анкета)	213
<i>В. Лімиченко</i> : Вітаю вас!	215
<i>П. Сосенко</i> : Кривавоокі голови.	216
<i>Ро-тер</i> : Шепочуть ясені.	226
<i>О. Соломаний</i> : На чатах.	227
Зі студентського життя	230
Оповідки	233
Пігієна життя студента	233
<i>П. Стефанішин</i> : Осінь.	234
Додаток: „Наш Прапор“	
<i>Славчик</i> : Военні матуристи.	235
<i>Е. фон Вільденбрух</i> : Прогулька.	236

ПЕРЕДПЛАТА

Галичина й Польща на 10 ч. 80 мп.

В інших краях до кінця року (ч.ч. 10. 11. 12.)

Придніпр. Укр.	5000 грив.	Югославія	25 к.
Буковина	20 левів	Німеччина	25 м. н.
Чехо-Словаччина	25 с. к.	Швейцарія	16 фр.
Австрія	100 кор.	Франція (й колонії)	10 фр.

Англія (й колонії) річно . 1 ф. шт.

Америка річно 2 дол.

Передплату зпоза Галичини й Польщі висилається в місцевій валюті банковим чеком у порученні листі на адресу: **Львів, СО — — ДОВА 4. М. Мох, (для Адміністрації „Поступу“).** — —

Ціни оголошень:

1 стор.	4000 мп.	1/4 стор.	1500 мп.
1/2 "	2500 "	1/8 "	1000 "

Від Адміністрації

Відкупимо якусь кількість примірників 2—3 числа „Поступу“ й запла-
тимо по 50 мп. за 1 примірник. Охочих до продажу прохаємо повідомити нас
карткою.

Всіх П. Т. Передплатників і Комісантів, що ще не вирівняли своїх зобо-
визань, просимо зробити це як найскорше. Задержування належності не
лише приносить нам поважні страти, але крім цього наражає на численні
хлопоти. В інтересі культурного діла не бажаємо вводити в нашому видавництві,
практикованого деїноді здержування висилки.

Всім П. Т. залягаючим з передплатою абонентам і тим, що запитувались
адміністрації скільки винні, назначитися кольоровим олівцем на обгортці висоту
довгу по 10 число включно.

Переписка Редакції.

Товаришам і Т-кам у Кракові подаємо до відома, що „Поступ“
знаходиться в комісії в бюрою днівників ул. Szczępańska 9., а також у бюрою на
залізничній станції.

Інтересовані з Бучача. Щоби вволити вашу волю віднеслась наша
Редакція до гімн. Інституту в Кракові з проханням подати план, розклад, мето-
ду і т. п. їхніх студій. Цими днями одержали ми від молодих Василіян-студен-
тів довгий звіт, котрий — на жаль — мусимо містити бодай частинками на
отсьому місці, бо в самім тексті немаємо на це місця. Читайте ці стрічки самі,
а відтак переповідайте й тим, що бесідували з Вами про ці речі. Пишуть нам із
Кракова: „У нас студії зачинаються аж по новіціаті. Але питаєте, що це таке
новіціят? Тож найперше кілька слів про нього. — Новіціят, це півтора-річна
проба. Відбувається її на самім початку монашого життя. В тім часі „новик“
має добре пізнати закон, його статуту-правила й має рішитися, чи лишитися
в монастирі, чи його покинути. Та однак новіціят не є самою тільки пробєю.
Є він також школою й наукою законного життя. На новіціяті пізнає кожний
вартість, ціль і вагу апостольського звання, тому той, що рішився стати мона-
хом глядить у свою будучість, дізнається яка чекає його праця, запалюється до
неї й видить, що до цього потрібна йому наука. Зі свідомістю, що наука йому
конечна, що без тієї не осягне своєї цілі, забирається до неї по новіціяті. Бач-
те отже, що до гуманітарних студій забираємось після вивчення духовного
життя. — Із назвою гуманізм, гуманістика кожен з Вас уже стрічався або ще
стрінеться. Так знаєте, що гуманісти образувались передовсім на старинности.
А що про старяну найбільше довідуємось із римських та грецьких письменних
творів, тому пильно студювали вони не лише латинську, але й грецьку мову, на

На соняшний, на ясний шлях!...

З бажанням волі, наче птах,
Дух молоді у гору рветься
На соняшний, на ясний шлях...
Йому не знаний горя жах,
До нього щастя все сміється!

Борня для молоді — це сміх!
Йй не страшні бурні пригоди —
Бо до знання глядить доріг,
Бо оре Правди переліг —
Йй не дбає про свої вигоди.

Народний ідеал цінить,
До нього шле свої бажання,
Йй життям народа дорожить,
За нього все, у кожную мить
Готова нести хрест страждання...

Ю. Кросмалюк
студ. реальної школи.

Про лучисті тіла*).

В наших часах говориться дуже багато про недавно винайдений первень рад (radium), якого свійства не лиш не даються погодити з основними законами про матерію та первні, але якого поява навіть дуже поважно захитала загально прийнят у фізиці і хемії атомістичну теорію і незмінність первнів. Крім раду є ще дуже багато івчих тіл, що мають подібні свійства, а іменно свійство висилання невидимих лучів, т. зв. радіоактивність, і деякі з цих тіл, знали вже хеміки перед винайденням раду. Моїм завданням уважаю саме в цих кількох уступах розказати коротко історію розслідів учених на поли лучистости тіл, а з окрема познакомити читачів блище, з цією незвичайною появою XX. століття, якою є рад та інші лучисті тіла.

I.

Відкриття лучів Рентгена, це важний момент у науці, який допровадив до дослідів о дуже цікавих вислідах. Предметом дослідів була саме фосфорисценція тіл. Н. Poincare (1896) подав думку, що тіла посідаючи свійство фосфорисценції, є джерелом лучів Рентгена. Ця гадка спричинила на цим поли досліди Н. Becquerel'a, які дали несподівано важні відкриття. Becquerel виставляв з початку фосфоризуючі тіла на світло, фотографував їх та спостеріг, що уранові сполуки висилають відтак із себе лучі, які переходять навіть через чорний папір, та ділають на фотографічну плиту. Случайно спостеріг він також при цих дослідах, що попередне насвітлювання уранових сполук є зайве, та що вони і без цього ділають на фотографічну плиту. З цього логічний висновок, що уран і його сполуки висилають самі із себе якісь невидимі лучі. Їх названо лучами Becquerel'a, а тіла, що їх висилають тілами лучистими або радіоактивними. (Die radioaktive Körper). Лучистість, як це показалося з рижних досвідів є питомим атомовим свійством тіл, отже не залежить цілком од зовнішних обставин — лиш від $\frac{1}{100}$ -ту урану в його сполуках. Лучі Bequerel'a мають слідуочі свійства: 1) вони є невидимі; 2) ділають на фотографічну плиту; 3) переходять крізь декотрі тіла при чім певна їх часть буває задержана через це тіло; 4) викликають фосфорисценцію і 5) йонізують воздух та гази, через що роблять їх добрими провідниками електричності. Як бачимо свійства лучів радіоактивних тіл є цілком одмінні від прикмет соняшних лучів.

Та уран не є одиноким лучистим тілом, бо вже в 2 роки пізніше (1898) знайшли Schmidt і Петро Curie це свійство й у сполук тору. Та на жаль оба ці тіла находяться дотепер на землі в дуже малих кількостях, а цим самим є відносно дорогі; находяться вони в більшій кількості в чеськім мінералі названім урановою смолою (Pechblende), якої великі поклади є ще в Саксонії (Johanngeorgenstadt), Англії (Cornwall) та в Америці (Colorado і полуд. Dacota).

*) Джерела: 1) H. Meyer: Die neueren Strahlungen — 1904. 2) Sieveking: Die moderne Probleme d. Physik — 1916. 3) Wszechswiat — 1907, 1909, 1910. 4) Grütz: Die Elektrizität — 1916. 5) Soddy: Die Radioaktivität — 1904. 6) Z dziejów rozwoju fizyki t. II. — 1914 й інші дрібніці.

До pomірів лучистости маємо кілька методів. Найдокладнішим та найбільш уживаним є метод електричний*). Мірою лучистости є електричний ток, який під впливом висипання лучів, (йонізація) розходиться з площі о 64 cm^2 поверхні**). В цей спосіб уложено скаля лучистости тіл:

Тіла лучисті.	Натуга току електр. в Amper.
Уран	2.3×10^{-11}
Уранова смола з Йоа- хімсталю	7.01×10^{-11}
Уранова смола з Пжі- браму	6.5×10^{-11}
Торит	1.4×10^{-11}
Хальколїт	5.2×10^{-11}
Монацит	0.5×10^{-11}

Як із повисшої таблиці слідує, смола уранова Йоахімсталю є около 4 рази, а хальколїт 2 рази активніші від чистого урану. Це стоїть в суперечности з правилом, що жадна сполука уранова не є активнішою від чистого урану. Це отже напровадило Петра Суріє і його жінку***) на здогад, що тут входить в гру якийсь лучистий первень, однак далеко сильніший, чим уран. Щоб о цім переконатися зробили вони штучний хальколїт, який однак виказував лучистість цілком нормальну це є 2.5 разів менше від лучистости урану. Мусів отже в урановій смолі знаходитися новий, незнаний ще первень о дуже великій активности, тим більше, що одержаний з уранової смоли висмūt був близько 100 разів активніший чим уран; тому заключено, що в ньому знаходиться ще одно нове тіло, яке із нелучистого висмуту робить сильно лучисте тіло. Обоє Суріє занялися дослідом над цєю загадкою та по дуже важких працях, що тревали довший час вдалося їм одкрити новий первень, який на честь рідного краю пані Суріє названо польонієм. Та це не була ще розв'язка проблеми. У виділенім із уранової смоли барі, найдено ще активніший первень та названо його радом (1898). Його лучистість є близько мільон разів більшою від лучистости урану. Щоби представити собі великий наклад праці при відкритті та фабрикації раду, обчислено, що з одної тони (1000 kg) уранової смоли одержуємо всего 7 kg барового хльораку (BaCl_2), в якому міститься ледви $\frac{1}{10}$ gr радowego хльораку. Кошта виробу є так великі, що 1 (оден) грам раду коштував (перед війною) 200—300 тисяч німецьких марок.

Праця на новому полі скоро розвинулася. Дебієне відкрив в 1900 р. третій первень схожий з тором та назвав його актином. В 1902 р. находить Марсквальд в урановій смолі радіотеллюр, який виказує велике споріднення із металем теллюром. Усі ці тіла є лучисті — це значить мають питому атомову здібність висипання невидимих лучів.

*) На жаль опис его є без рисунку недостаточний.

**) F. Soddy: Die Radioaktivität — 1904.

***) Марія Суріє з дому Склодовська (полька) була помічною в працях свого мужа. Над дослідом лучистих тіл працювала вона також із G. Вемп-том і Дебієном.

II.

Перейшовши в коротці історичний розвій науки про лучисті тіла приходимо до опису найважливішого з них — це є раду. Металічний рад одержано далеко пізніше, чим саме його відкрито, а то з цієї причини, що він дуже скоро лучиться з киснем та водою. Сам рад є металом сріблито-білим, на воздуху чорніє бо дуже скоро покривається окисом. Кинений на воду розкладає її, як сод або потас. Атомовий тягар раду вивосить 226.45. В темноті рад і його сполуки світять. У вогнім стані тратить дещо на силі світла, але осушений світить, як давніше. Декотрі тіла, що ваходяться близько раду рівнож світять, але по його усуненню вони перестають світати. Найлучше світить скло, та дороге каміння, а сирчак цинку ($ZnCS$) світить ще навіть якийсь час по усуненню раду. Баровий платинові діянок світить вже тоді, коли рад є ще у віддаки 2 метрів. Радові соли красять газове полум'я, на кармівово. В дуговині полум'я раду (в спектроскопі) виступають 2 червоні лінії, 1 сиво-зелена і 2 слабо-фіолетні. На живі організми ділають лучі раду убійчо. Під їх впливом шкіра червоніє, а при довшім діланню повстають тяжкі до загоєння рани. Щоби перед цим охоронитися вистарчить замкнути рад в оловянім або глиновім начиню. Але нема ніякого такого зла, щоби воно не мало й добрих прикмет. Ця сама здібність раду є однак цим пожиточна, бо нищить мікроорганізми та бакцилі. В лічництві уживають раду проти таких хоріб як: рожа, рак та чахотка. Близько сильнішого радового препарату, чути запах озону. Іменно під його впливом розкладаються деякі хемічні сполуки. Головно сильно ділає рад на товщі, при чому виділюється велика скількість двоокису вугля (CO_2). Рад красить скло, сіль, та порцеляну на бронзово, або сиво, при чому порцеляна стає дуже крихкою. Діаманти та дороге каміння сильно фосфоризують під впливом раду і через це легко відіривати їх від імітації; папір брунатіє на кришиться (як би був легко припалений), а білий фосфор замінюється в червоний.

Препарати радові мають температуру о кілька (2—3) степенів вищу, чим їх окруження. Причиною цього є виділювання лучів та внутрішні молекулярні переміни. Тепла, яке рад виділює ще докладно не обчислено. Curie і Labord одержали вислід, що тепло витворене одним грамом раду протягом години, рівняється 100 kal. (малим кальоріям), підчас коли Rutherford і Barnes знайшли для нього вартість 135 kal./gr. Середно приймається 118 kal./gr., з чого обчислено, що 1 gr. раду виділює до цілковитого свого розпаду 3 мільярди кальорій.

(Продовження буде).

Володимир Сайко

канд. уч. сем.; У. С. С.

ОСІННИЙ ВИХОР.

Осіnnий вихор на дворі
Тужливо завиває,
Заводить, стогає та реве,
Всіх тонів добирає.

У цьому вихрі чую я
Недолю України —
І гук гармат і зойк борців
І стогони руйн.

Й ще много можна з нього вчуть
(Хто вслухатись уміє) —
Та лучше тому, що зовсім
Його не розуміє..

Наші недомагання.

(Анкета „Поступу“).

(7)

(Продовження).

Поступ гурту залежить од поступу одиниць, культура загалу стоїть культурою одиниці. Ми — студенти є силою факту претендентами на майбутніх працівників в області культури. Тому нам передовсім є вложений національний обов'язок простувати до повного духового поступу, до повної культури всіх наших духових спосібностей.

Гріхи проти цього обов'язку — це симптоми нашого духового недомагання. В оголошених до цього часу відповідях на поставлену „Поступом“ анкету справедливо вказується на необхідність самостійного думання й на йдучий за тим — власний, добутий внутрішньою працею світогляд, як на перший постулат, як на головний спосіб заради нашим недомаганням. Його об'єднує другий, не менше важкий постулат: вироблення рішучого, сильного характеру. Без так двох могучих прикмет духа не може стати колись молода людина з хісном для народа до творчої роботи.

Критичности ума, обізнання в життєвих проблемах, сили волі — взивають од нас усі: і дискусуючі товариші, і старші досвідні приятелі молоді; вкінці й ми самі мало не на кожних сходинках наших кружків говоримо про необхідність цих постулатів. А однак ці ради, хоч як їх шануємо та одобрюємо, не мають так великого успіху, щоб звести нас одним рухом на правий шлях повного життя. З власного досвіду та з обсервацій на товаришах можемо переконаватися, що вражіння хочби по дуже переконуючих промовах та дуже суґеруючих проповідях не лишає на дуже довгий час в наших душах цього хотіння жати життям інтензивнішим, як досі. А як так, то можна побоюватися, що, хоч ми й постановили собі йти до відкритих нам цілей, то скорше чи пізніше стагне нас буденність з висот наших плянів, скорше чи пізніше із затрачуванням безпосереднього вражіння станемо скорочувати віддаль нашої мети, аж поставимо її в місці, куди прямує кожний філістер, кожний „порядний“ чоловік.

На жаль неодному вже з клича „Меґала айтейте“ лишилося підшити таню, буденною вигодою, традиційне: вперед не виривайся, позаду не лишайся, середини тримайся! Помилявсяби цей, що скидав би вину цього виключно на брак волі. Філістри, люди вдоволені з існуючого, мають пераз дуже сильну волю. Чи не стрічається майже в кожній класі відзначаючий ученик, у якого — скажім — бажання вивисятися над своїми товаришами родить і силу й поетичність, та проте його наміри поза свідомство не сягають? І він — можна вперед впевнитися — перенесе колись у життя свою хоровку з матурального свідомства на чини й... кар'єра заступить у нього працю над народньою культурою.

Отже обережність вимагає пошукати якоїсь постійної принуки в наших змаганнях зробити з себ творчого чоловіка. Треба мати перед собою постійний імператив, що говоривби до нашого молодечого духа знаними словами Мікшевича: „*mież się na zamiary, nie zamiar podług sił*“. Кожний розуміє і знає з власного досвіду, що такою причиною є правдива штука. Є знанням з психології мистецтва, що штука родиться з туги за повнішим життям. Прометей Айскіля і Фавет Гете є нічим іншим, як виразом туги за будучим життям, ширшим і глибшим од

сучасного, постулятом більшого і досконалішого чоловіка. Дорогою суггестії промовляє мистецтво могутим словом до нас, сіє й у нас тугу за иншим життям, за поступом, поглиблює наше психічне життя, викопихує наші ідеальні прямуюваня та budouчі аспірації, будить і постійно покріплює наше творче життя.

Не мушу зазначувати зрозумілу річ, що тут являється байдужою обставина, куди ми звернемо свою творчість: чи в матеріальний, чи в духовий бік. Одного штука робить письменником (вплив наддніпрянських письменників на літ. будителів Галичини), другого суспільним діячем, иншого відважним воюком (пригадаймо, який запал родили між вояцтвом геніяльні з мистецького боку мови Наполеона).

Від загальних заключень переходжу до помічень дня. Хочу розглянутись, як далеко будить заінтересування штука серед нас, молоді. В приближенню можнаби вибрати з поміж нашого студентства три типові гурти відносно недостаточного розуміння штуки. Перший тип се ті, що не вважають мистецтво чинником життя, який, викликаючи поступ, в'яжеться тісно з моральним та матеріальним буттям людства, — мають штуку за якусь немужеську забаву. Цей тип стрічається впрочім усяди, часто й серед старшої суспільности, та проте є він від'ємний. З ним я достаточо розправився повисше, виказуючи головниии чертами життєве значіння мистецтва.

Другий тип пізнаємо ми в цих наших товаришів, що взагалі не інтересуються ніяким вищим життям. Вони вдоволені своїми правозаними штанами, райтштоком та постійним снуванням по місті й не мають найменшого розуміння для клича: „Меґалія айтейте“! Вони інстинктивно бояться правдивої штуки, як грішник боїться власної совісти. Знову же штука для них є єдиною, що може вивести їх на діяльний шлях життя через знаменне для неї відкривання ідеалів, для них штука є єдиною, котра могла би сказати їм далеко ніжнішим способом слова: „Крадій є невдоволений Сократ, як вдоволена худоба“.

Вкінці лишаються ще ті, що легковажать науку про суть та красу штуки, думаючи, що розуміння мистецтва приходять само зі себе. Вправді нам деколи здається, що можемо розуміти твір штуки без ніяких теоретичних міркувань (найти естетичне захоплення), але це діється лише тоді, коли ми вже маєм у своїй психіці відповідне підложжа, вироблене власними пережиттями чи рефлексіями. „Два сини“ М. Вовчка розуміє й неграмотний мужик, „Катерина“ або „Наймичка“ Шевченка витисне слюзи на очах усякої селянки, але це ще не значить, щоби селянин умів зрозуміти хочби Шевченків „Кавказ“. То, що при розумінню Шевченка селянином творить брак інтелігенції, це може творити в інтеліґента при розумінню Новиківського невміння дивитися на твір. Людина, що не простудіювала, як можна схопити на папір лінію чи який одтінок краски, не тямить, як це представляється в природі, не може тому й правдиво зрозуміти твір. Розуміючий технику маларства дивиться на твір з такою насолодою, як дивиться маляр на гарний краєвид, додивляючись у ньому цього, біля чого пройде мимо око ляїка. Це саме відноситься до музики — ще в більшій мірі. І до зрозуміння поезії не вистане лиш обізнаний з життям інтелект. Щоби розуміти поезію й відбирати від неї запліднюючі душу пориви треба мати в собі щось з літературного критика, зн. треба вміти додивлятися у поезії внутрішньої форми чи символу.

З тих кількох примірів бачимо, що легковажити науку про суть штуки небезпечно; навпаки треба вже найраніший вік використати до вправ у розумінню її. Тому, як що можна вбирати таке життєве питання в якісь постуляти, мусимо:

а) не опускаючи ніякої нагоди, де могли би ми хочби ввести себе в живіший інтерес до якоїсь ділянки штуки: вчитись у гімназії рисунків, співу, музики;

б) закладати артистичні секції при існуючих кружках, де обговорюваноби спільне питання про суть та техніку штуки. На засіданнях секції моглиби виступати члени з власними пробами молодечої творчості, чим збільшавсяб інтерес до штуки та вироблялосяби почуття мистецької критики. Такі секції звиджувалиби спільно музеї та інші пристановища штуки і збиралиби бібліотеку для естетичного формування членів;

в) всі усвідомити собі життєве значіння штуки й через лектуру, театр та музеї доходити до все субтельнішого розуміння цього крила людського духа, що враз із другим — наукою несе людство до поступу, щастя й волі.

Р. Ска—євкий.

В. Ліжвиченко.

Вітаю вас, осінні, темні ночі...

Вітаю вас, осінні, темні ночі
Крилатим духом тихого співця,
Припавши тілом на студену плиту
Мойого камяного гробівця.

Вітаю вас в обличчі білих духів,
Що мої грішні, спрагнені уста
Кладуть на мармуровий хрест з Розп'яттям,
На скрань кєрвавυ мойого Христа...

Вітаю вас при трупі чоловіка,
Котрий в трупарні жде на гробарів
Вітаю вас цілунком, що з риданням
Кладу на шовк його чорнявих брів.

Вітаю вас на могилках порослих,
На ложі жовтих, людських кістяків,
Гірким квилінням струдженого серця,
Що шле привіт життю давних віків.

А як зайду в курну хатину брата,
В якій також царює темінь, ніч... —
Згадаю вас — і кровю серце плаче
Й ранєїї сльози ллються з моїх віч.

А як почую гомін воскресення,
Як ясне сонце вранці загорить —
Я проклинаю вас, осінні ночі,
Я вас...

...Цить мов бідне серце, цить!

Петро Сосенко Молодий.

Кровавооки голови.

Починалася весна 1920 року. Одеса прокидалася до життя. Та не пліло це життя, як давніше, повною струєю, немало воно того шуму й примани, що перед війною. Перед війною всьо йшло гарною Марсильєвською вулицею до парку над море, а там на нім немов останки білого снігу на землі, білили ріжносторонні пароходи, колибаючися заїзджали й виїзджали великі кораблі.

Тепер цього всього не було. Тепер для тої старовинної Одеси, яка з давних літ привикла бути в громаді великих торговельних світових міст, це було не життя, — а животіння.

І дивно воно було, бо постійних мешканців Одеси зовсім не зменшало. Їх було навіть більше, як перед війною, а то й тільки, що годі було денебудь притулитися. Та за це революційний час навис од років над Одесою й затяжів над її життям.

От у такий то час прийшлося мені, як піддужаному покинути приятелів, щоб лишити місце для других — хорих. Я надармо шукав уже піле передполудне за мешканням. Його не так легко було знайти. Я зійшов цілу вулицю Канатну*) й багато інших головних. Та мешкання не лише, що скрізь були заняті, але до того люде боялися крадіжки й розбою. Після приблизного обчислення й списку було тоді в Одесі сорок тисяч бандитів, а це в такім революційнім хаосі, при слабо зорганізованій міліції, зовсім не буденний був „жарт“.

Вкінці я зайшов на оден із переулків улиці Канатної й застукав до одного мешкання на нижі з входом од подвіря. Двері відчинилися. Передімною стояв високий, сильно збудований, хоч і сухорлявий чоловік. Після мого осуду міг мати більше, як сорок літ. Був убраний вбого, як звичайний робітник. Його вбрання становили сапдатські штани, червона затовщена московська „рубаша“, а підперезаний був чорним шкіряним поясом. Та що найбільше вразило мене, це його густі навислі брови. Одна з них була чорнява як молодця, друга зовсім сива. Це на всякий випадок не було звичайно й мені ще до тепер ніколи не приходилось когось такого бачити. Волосся було також сильно припорошене сивиною, вуса мав побриті попри саму шкіру, а це також видалося мені незвичайним. Для мого ока якое як би не доставало у нього вусів.

Я сказав про причину мого приходу. Він сейчас одступив од входу й сказав: „Прощу, зайдіть, дуже радо“.

Я увійшов до середини. Це дула маленька кімнатка. З лівого боку стояла висока груба, напротив дверий стіл із одним стільцем, а зараз од стола на право був під стіною старий тапчан. З правого боку на кільках висів витертий френч і чорний бриль, а під ними на землі невеликий кіш, очевидно з біллям і рештою річий. Зараз при вході вдарила мене якась незвичайність кімнати. Всім саме була та незвичайність, я ще й тепер гаразд не мігби сказати, але на всякий випадок, я відчував цю незвичайність. Та ціла обстановка була вбога й стара, руки власника цієї обстанови були запрацьовані та мозолисті

*) Канатна слово моск. значить мотузкова.

й вказували на це, що я в хаті робітника. Але в уложенні цієї вбогої обстанови можна було достерегти велике замишування до простоти й порядку. Мій нюх любовався милим запахом печеного мяса, капуста й горохової маси. Маленький самоварчик, що шиїв коло грудки, кусяники цукру, чайник на столі — все те розбудило в мені ще більше не заспокоєний од десятої години голод, який після тифу грав головну роль у моїх почуттях. Я зауважав на столі пляшку питного меду, якого опьянючий аромат мішався зі запахом страви. Крім того на папері лежав спорий шмат голландського сира (тоді в Одесі рідкість), татарські цукорки галла та якісь маленькі пиндики. Я так був заскочений тим контрастом мозолистих рук, сухорлявого лица та тих першорядних найдків і напиту, що навіть не счувся, як вихопилося мені питання:

„Ви все так їсте, товаришу?“

„Так і ні — відповів він одразу й скоро. Сідайте й ви їсти то й побалакаємо цікавіше“.

Тепер я відчув, що найбільше незвичайним був його голос. Я й сам не знав тоді як назвати цей голос. Приємним він не був для слуху — це певно. Але й неприємним не був. Я навіть не надумуючися назвавши його звичливим, колиби не якась гострість, що ціхувала його. А тимчасом гострість голосу нагадувала мені голос людей, що від довшого часу оглухли й не чуючи, як другі говорять, забули звук людської мови. Коли взагалі можна так назвати голос — то він був якогось дерев'яно-ріпавого звуку. Це мене дивувало дуже. Я навіть починав уже був сумніватися в правдивість своєї здогаду, що він робітник, — бо прецінь робітник має стичність із другими а не має причини не почути людської мови та забути її, — коли він, присівши на тапчані, промовив: „Вз, добродію, хотіли почути, як я їм. От я вам і розкажу. Я, бачите, робітник і то, знаєте, чорно-рабочий. Ношу хіднякове каміння, цілий місяць гарюю та їм звичайно. Звичайно, то значить капусту, картоплю, пісню або й помащену, та чорний хліб. А раз у місяць, — а той раз саме нині, — їм як першорядний буржуй, так як я колись їв. Це очевидно вас дивує, добродію, але все таки воно є таке дивне. Нас людей дивує все чого самі поробимо й ми всіх називаємо дивними, але певно й ми робилиби так само, коли би вставилися в положення того „дивного“. І по моєму, добродію, виходили з того заложення або всі дивні в очах других, або коли не хочемо й себе назвати, то мусимо придержуватися того, що нікто не є диваком“. Я був цілком збитий з пантелику, був вибитий із моїх гадок. До тепер мені не приходилося говорити не то що з таким самим, але й з подібним робітником-філософом. Та я скоро прийшов до заключення, що я в гарнім положенню, бо найшовся в одній кімнаті з чоловіком може бути непересічно інтелектуальним.

Ви добродію, — почав я, нарочно уживаючи слова „добродію“, якого й він уживав, а не „товаришу“, — кажете: робітник, — але ваші слова й ваша поведінка дають мені причину думати, ще не все ви були робітником“.

„Навпаки, я не був робітником — одповів він і при останніх словах його уста зарисувалися саркастичною усмішкою. — Лише, бачите, між мною, як робітником тоді, а мною, як робітником тепер є велика різниця. Але ви, добродію, їдьте, а то я вам інакше нічого не розкажу“.

Я подякував і, присунувшись ближче до мяса попустив віжки своїм голодом. Він їв також, налив мені й собі по стаканові

меду й говорив: „Я дуже, а дуже радий, що ви, добродію, як раз нині прийшли. Раз тому, що маю вас чим прийняти, а друге тому, що ви випете хоч половину меду, а через то я не вкюся. А то я до тепер „кожного такого разу в місяць“ випивався, попиваючи від рана до вечора. А випиватись я дуже не люблю, але так уже якось роблю“.

Я не зараз одповів йому. Цей чоловік підсував мені в своїй розмові чим раз то нові загадки, а я ніяк не міг їх розв'язати. Я постановив спитатися його в чемний спосіб про його минувшість, якщо він мені ще раз скаже щонебудь веселого. Ми їли й пили мовчки. Відтак він узяв з під груби самовар і, наливаючи в стакани чаю знова заговорив:

„Ви маєте степеня прапорщика, по українськи хорунжого? Чи так? Я це щойно тепер побачив“.

„Або що?“ — спитав я.

„Нічого, так собі питаюсь“ — й він, стараючися закрити своє очевидне зворушення, зовсім безпотрібно відніс самовар коло груби, бо зараз таки знова поставив його на столі. Відтак одбігаючи від попередньої теми, сказав:

„Ідьте багато, на здоровля, бо ви як бачу після тифу, а опісля положіться відпочати. Ви очевидно, знесилені й розмова вас певно мучить, а то може й не цікавить“.

„О ві, протинно! — заперечав я. — Мене незвичайно всьо зацікавило. Я лише не смію просити, але дуже радо послухав би оповідання про вашу минувшість“.

Він гірко осміхнувся й почав своє оповідання:

„Ви вже знаєте, що я робітник. Робітником я був усе, значить усе заробляв на життя руками, а в чім саме лежить та згадана мною ріжниця, порозумієте з мого оповідання.“

„Я уродився в Кам'янці на Поділлі. Мій батько був поштовим урядником. Так принаймні мені оповідали, бо я зовсім не тямлю його. Мені було заведи п'ять літ, як батька перенесли в Петроград. Потім мати розказувала мені, що ніби за підозріння в „неблагонадійності“. Цим вона хотіла мене остеречи перед подібною долею. Але я таки дійсно став „неблагонадійним“. Та заки це сталося, мій батько в рік по приїзді осиротив нас. Заливаючися сльозами, мати запряцьовувалась на мене й на себе шиттям. Близька й дальша батькова родина була вбога й далеко, а мати, хоч і походила з багатієї родини та за те, що вийшла заміж проти волі всієї родини — з лжбови, тому нас не злюбила єї вся рідня. Раз прийшла до нас із орудкою одна елегантна пані, а розвідавши про нашу нужду, предложила мамі відступити їй мене за запалого. З початку мати не хотіла й чути про це, але по довгих торгах згодилася віддати мене пані з цим, щоби мене часто пускали до неї.“

„Мені було тоді вісім літ. Моя нова мама привбрала мене по буржуйськи й почала вчити, — очевидно по російськи. Як називалася наня, вам не говорю, бо й на що вам воно здалось би. Зрештою дорога життя моєї добродійки не була також вистелена рожами та про це зараз довідаєтеся. Як мені було одинадцять літ і мене віддали в гімназію, померла моя мама. Того самого дня чоловік моєї пані вивав зі сходів і зломив собі ногу. Як я пізніше порозумів, це був найкритичніший день у мойому житті. Хоч мойому прибраному батькові ногу зложили, то все таки він занепадав од того трагічного дня, чим раз більше на здоровля, а коли я був у шестому класі,

він помер на чахотку. Він лишив одного хлопця, мого ровесника й шкільного товариша.

„Полишена вдова не довго жила сама. Вона була жінкою не пересічної краси, — я тоді вже розумів це — до того мала чималий капіталик ще по своєму батькові й вона в два роки в друге одружилася. Та другий чоловік далеко остався в доброті поза першим. Він любив пити й уже в рік по одруженні прийшов раз до дому страшенно п'яний і зажадав од жінки грошей. Мягкосерна жінка не довго змагалася й він дістав гроші. Вона лише просила його, щоби пам'ятав, що має ще удержати двох хлопців. Це заворушило в ньому страшенну лють. Він пригадав собі мене й заявив, що я лише приймак і мушу безумовно покинути його дім.

„З великим жалем опустив я свою другу маму й мусів од тепер сам на себе працювати. Що правда моя прибрана мати не забувала на мене й нераз передавала через мого товариша декілька рублів. Та все таки я мусів крім цього перекочувати на вокзалі бочки з пивом, що приходили вагонами до міста. Моя служба занимала мені половину вечора й половину ночі. От так гаруючи, скінчив я гімназію та два роки медицини. Багато змінилося за цей час. Моя добродійка померла, а я став тоді „неблагонадбожним“.

„Ще в осьмому класі, я й мій „брат“ заходили часто в кружок нігілістів. Ми сходилися все частіше й частіше та організували також кружки по краю. Це була дуже трудна й невдячна праця. Я запусився в науці, неміг уже тільки запрацьовувати й не раз по кілька днів нічого не їв окрім хліба. До цього праця йшла пияво, бо в краю кождий боявся за свою шкіру, а одиниці хібаж могли що небудь зробити?! — Я почав навіть сумніватися в успішність нашої праці. Нас усе слідили, а хоч іще нас не вислідили на горачому вчинкові то все таки ми були підозрілі й мусили часто змінювати наші мешкання та криївки. Це все сильно підкопало моє здоровля, — підтяло й сильного до тепер могого духа.

„Одного вечора я повернув до своєї кімнати на київським переулку та положився втомлений на ліжко. Чорні гадки роєм набилися в моїй голові. Я був знеможений і рішучо не вірив у наші зусилля. Мені все мигала гадка, що ліпше покинути все, покінчити розпочаті студії та, оженившись жити щасливо в сімейнім кружку. Коли я так роздумував, хтось застукав до дверей і загадав у імени.

„Єго Іасударскаво Величества атворіть“.

„Ревізія“ — майнула в мене думка і я кинувся до вікна кімнати, що була в партері. Але під вікнами я побачив жандармів. Я спішився попалити важвіщі папері, але в тій же хвилі двері вилетіли, й до кімнати увійшло кілька жандармів і агент тайної охрани. Мене закували та скоро попровалили, потягнувши попід руки, бо я сам рішучо не мав сили йти скорше. Б дорозі велів тайний агент жандармам одступити й приступивши до мене почав зі мною розмову. Я був дуже здивований його звичливістю. А він? Говорив мені, що я ще дуже молодий, що мене шкода, що я можу зробити кар'єру і так далше і так далше переконував мене, а вкінці, винявши калитку з імперіялами, подав мені й предложив видати товаришів“.

„І ви з обуренням одкинули це предложення?“ — перебив я питанням його оповідання“.

Він зітхнув і говорив далше: „Вкдно, що вже тоді вселився був у мене якийсь злий дух, бо я змовчав і не відповів нічого. Тоді агент подав мені знамениту папіроску. Я закурих, а він знова почав намовляти. І я прийняв його предложення“.

„На другий день десять моїх товаришів сиділо в тюрмі, а через місяць усі за виїмкою двох, які втікли висіли на шибениці. Між тими, що втікли був мій колишній побратим, мій прибраний брат Саша, тоді прапорщик російської армії. Оба втікачі дали знати по краю і втіли знищити деякі важливі папери й акти та лише завдяки тому не поарестовано ще багато інших кружків по різних губерніях“.

Я дивився на оповідаючого з чим раз більшою погордою. Він замітив це й додав: „Це ще не кінець, — почувте більше. Саша втік за границю, до Швейцарії та даліше продовжував свою працю. Але все таки між усіма рознеслося, що я їх зрадив і це було для кожного очевидним, бо лиш я не був у тюрмі, а навпаки жив хо-рошо, як ніколи передтим.“

„Але я не мав спокою. Совість відалася в мою душу, як дим в очі й не раз мені здавалося, що мою душу катує якась невидима сила розгаленими нагайками з дроту. Колишні товариші зражені мною стояли день і ніч у моїй уяві. Я хотів був уже завернути з моєї дороги, але мене всі уникали. Всеж таки, хто зна, чи я не був би взявся на ново до якої корисної праці, коли би не мій злий дух, цей агент, який стрінувши мене, раз на вулиці, затигнув мене до якогось підленького ресторану. І я, що дотепер ніколи не пив там запивав, тай то так запивав червака, що до рана перележав під лавою. Коли я не раз пізніше пригадував собі цього агента, то я був певний, що він очевидно мене боявся. Він бачав, що це був мій перший злочин, і що я міг ще завернути, а що я був палкий, то й йому при цім перепало. От і запивав він мене і з кожним днем усе більше та більше підпадав під його вплив“.

Голос оповідаючого ставав чим раз більше шорстким. Його сухорляві щокі напіли вогнем, і, очевидно, висохло йому в роті. Мені стало жаль цього чоловіка. Всеж таки тепер він уже таким не був. Це видно було з того, що він оповідав усьо з жалем.

Тому коли він скінчив останні слова, я сам налив та подав йому стакан чаю. Він з вдячністю кивнув мені головою, попив і говорив даліше:

„Так минали літа за літами. Я зовсім став оруддям агента, а хоч я сам не мав спириту бути агентом, то всетаки я у всім йому помагав. За це він мені платив і я, маючи гроші, а жадаюго корисного заняття, вповні віддався гулянці, ловився все на нову приману світа. Та я скоро побачив, що мені за мало грошей. Я сказав це агентові, та він одповів, що більше не може мені давати, але коли хочу, то можу дістати посаду ката. Я в першій хвилі видивився на него, як на неприємного, але так само як перший раз переконав він мене й тепер“.

У тій хвилі я пожалував, що подав йому напитися чаю і я встав. Він глянув на мене сумними зачервонілими очима.

„Це ще ніщо... Я їв навіть людське м'ясо...“

„Що?! — скрикнув я, мов опарений. — Ви аж так мало боялися Бога?!“ Я глянув на печене м'ясо й мені зробилося недобре.

„Що було, а минуло, то все одно що й не було“ — почув я філософську відповідь. Ви, добродію, сядьте та послушайте даліше. Коли би ви чули лише це, що я до тепер сказав, а не чули кінця, то це булоби несправедливо й для мене“.

На дворі падав дощ і я, хоч віднехоття сів і слухав даліше. Кат попив чаєм і продовжував своє оповідання:

„Тоді було мені двацять і чотири роки. Агента представив мене: де треба і я став катом. Тепер ви певно розумієте на яку ріжницю я натякнув на початку нашої розмови?“

„Ні, не визнаюся в нічім. Мені мутиться в голові“.

„Отже я вам поясню. Тепер я робітником і заправдовую руками на одязі і поживу, а тоді я через працю моїх рук був робітником-душегубом, який заправдовував собі на забаву. Я був, ніби на практиці, помічником у давнього ката, а потім уже сам справлявся“.

„Перша жертва це була молода дівчина, колишня вчителька з околиць Катеринодару на Кубані. Вона була очевидно Українка, бо я чув, як вона перед смертю молилася шепотом власними словами. Мені дуже совісно було вислати ту молоду дівчину на другий світ, вішати її, але я переміг себе й справився. Зі всіми слідуючими йшло вже зовсім плавно. За це діставав я гроші та жив по панськи, мов який князь. Так минуло два роки. При склові другого року мого катівства мені прийшлося знова боротися зі сильними докорами совісті“.

„Одного дня мав я виконати запавший присуд смерти та зовсім рівнодушно йшов його сповнити. Та на подвірі я око в око стрівся зі сином мого добродія, моїм колишнім побратимом Сашою“.

Тут кат перервав на хвилю оповідання й попив холодного чаю. Я встав, закупив папіроску та переходжуючись по кімнатці, слухав оповідання.

„Мій прибраний брат ішов із піднесеною головою на місце страчення. А коли наші погляди стрівлися, я застеріг у його очах важкій докір. Пізніше, кілька разів я пригадував собі ту нашу стрічу, мені здавалося, що він хотів немов просити мою душу на скрізь, ніби бажав заглянути на саме її дно, викресати з мене хоч іскру любови. І я признаю, що коли би не він то я, як за царя вішав „сепаратистів“, так тепер за більшовиків провадив би „кз стѣнѣ“ таких-то „контрреволюціонерів““.

„Його попровадили під шибеницю. Я боровся весь час зі своєю совістю, боровся з давнім привязанням і любовю до могого побратима, які в цій хвилі на ново починали відживати. Він глянув на мене ще раз так глибоко-глибоко зі жалісним докором. Я чув як його уста шепнули ніби до мене слова: „варід, Україна“. І я, щоби вже раз покласти кінець тортурам своєї душі, підійшов до нього й скоро зашморгнув йому петлю“.

„Брате! ти що робиш?“ — прошептав він, а в його дріжачім голосі я немов одчув близьке ступання кістлявої смерти з косяком. Та в цій хвилі усунули підставку й він повис. Я з німим острахом глядів на жертву свого страшного злочину. А лице побратима почервоніло, відтак посиніло; його очі дивилися на мене страшним тріумфом смерти, яка витиснула їх з оправи майже на верх й вони починали заливатися кровю. Долішня щока відстала, а з рота висолопився язик. Все це тривало один часок. Я скричав, заточився та зімлілий повалився на поміст“.

„Я прийшов до себе вже в дома на своєму ліжку, а коло мене був тюремний лікар. По що він мене відратував, — не знаю. Чи не ліпше було мені сконати онтам на помості у стіп свого колишнього друга та хоч тим надолжити частинно за свій чи не найстрашніший злочин?! Мене привели зовсім до притомности, але тепер я заявив рішучо, що ніяк не буду продовжувати катівської служби. Останній случай послужив мені за викрут, як наглядний примір, що я не надаюся даліше до своєї служби. На другий день мали мені вишлатити

особливий додаток за мою ревну службу, а наставник тюрми переказав мені новину, яку довідався, а саме, що я маю дістати від царя медаль. Та я навіть не прийшов по ці нагороди. Я винаймив на одному передмісті малельку кімнатку й там заливався цілими днями сльозами. Хозяйка спостерігла у мене цю незвичайність і виповіла мені мешкання. Але я не шукав уже другого. Я волочився з одної чайні до ресторану, а з ресторану до чайні та там запивався. Я не проливав вже сліз, бо їх не стало і немов цілий перемінився у камінний стовп, так збайдужнів я на все й над нічим майже не заставовлявся.

„Раз якось, потягнувши передтим здорово сивухи, йшов я Невським проспектом. Свіжий вечірній воздух починав мене протверзувати, хоч я мій цілий організм був оспалий та умучений. На дусі я був прибитий і цілковито на все байдужний. Я стояв як раз на якомсь мості та глядів мутними на пів сонними очима в шумні переливи ріки, у її лискуче плесо. Час до часу плюснула на воді риба, а тоді краплі водяних плюсків, підскачівши високо в гору, ясніли в місячнім сяєві відтінками різно-манітних перел. Я перестав бути рівнодушним на цей потягаючий чар природи, а пильно слідив за ними. А за кожним разом, як ті краплі спадали в долину, мене чим раз більше й більше манило за ними. Коли крапля була в горі вона ясніла срібно-золотими переливами, чим ближче була вона темнотлискового зеркала води тим темнійшою ставала. Вона в ту одну коротеньку мить спадання мінилася й червоно, то знов бліднучи тягнула до себе блакитним шафіром, на те, щоби вкінці, приналежуючи погляд чаром ніби гранатового рубіну, зникнути у виді чорного, як смола брилянту.

„Мені так захотілося скочити в цю лискучу масу води, я так забажав зникнути під хвилями ріки й розплистися ніби в Нірвану, як брильятова крапля у воді. І я навіть не очувся, як перекинув одну й другу ногу за поруча мосту.

„Та в цій хвилі дві руки схопили мене за рамена і я знова очутився на твердій землі.

„Передімною стояв старий батюшка. Я ніяк не міг тоді порозуміти чого він хотів, мені зовсім не містилося в голові, що його могло це обходити, коли я втоплюся. А він говорив мені про Боже милосердя, про сповідь і т. п.

Я нічого не відповідав. Він старався взяти мене попід руки та кудись попровадити, але я вирвався йому з криком і кинувся втікати. А перебігши не багато я оглянувся й побачив як він зробив у мою сторону знак св. Хреста. Він сам за мною не гявся, бо видно не згодилися на це його старечі сили. Пізніше я його ще раз бачив, але про це ще розкажу. Я пішов і мені дивним дивом зовсім одхотілося, але за це я відчув голод. Та коли я сягнув до кармана, калитки з грішми не було. Вона очевидно впала у воду.

„Коли я так йшов бульваром, побачив на дереві висільника. Я підійшов до него та майже несамовито зареготався. То був мелодий, елегантний чоловік, Я й до тепер не знаю, чого йому було вішатися. Але це певно з любовного дуру. Що я відтак робив точно не пам'ятаю. Знаю лише що я щось ніби питався, насміхався з него, а відтак одрізав ножем спорий шмат стегна, одер зі шкіри й заванувши в платок пішов до міста. То вже був ранок і я, поступивши до одного підленького ресторану казав собі спечи це мясо. Мені спекли, не спізнавшися і я їв. Ів людське мясо. Під вечір я знов пішов по мясо, але вже не застав висільника. Я волочився по бульварі, витягав до

людей руки й мене обдаровували. Так я жив кілька днів. В ночі я слав по шинках, на день вибирався до бульвару на жебрачину. Я попадав у чимраз більший шал, сміявся по дурному до людей і мене вкінці зловили та віддали до дому хорих на умі. Там пробув я цілих дванадцять літ. За цей час була Японська війна, світова війна, революція, але я ніщо про це не знав. Що правда, я мав нераз свої ясні хвили“, але тоді нічого не довідувався. По зтім я ніколи не був при повному розумі.

„Підчас одного *lucidum intervallum*“ прийшов до мене цей сам пан отець, що виратував мене від утопленництва. Він говорив зі мною лагідно, наклонив мене проговорити за ним „Отче наш“, а відтак попрацював і пішов до других. Я поцілував на відхіднім з вдячністю його руку, бо його слова втихомирили мене, як бальсам приложений до хворої рани. І хоч я більше його не бачив ніколи то я за кожним *lucidum intervallum*“ мовив цю молитву, якої мене ще мама вчила, а я забув. Лікарі замітили, що мені ставало ліше. Мене перепровадили до иншого відділу і я за три місяці вийшов зі заведення цілком здоровий. Один із лікарів — і що дивне з роду жид — дав мені рекомендаційний лист до одного свого приятеля в Одесі, що торгував колоніальними товарами. В листі просив той лікар прийняти мене в пристани до роботи. Я що правда не найшов уже там вільного місця, але за те мене прийняли як робітничу силу до ношення хідникового каміння. Я кинувся до праці та запрацював багато. За гроші я купував книжки й часописи, які я прямо пожирав очима. Мені хотілося знати все, що за цей час сталося. Я починав приходити до такої рівноваги, яку я мав ще тоді, коли ходив на медицину. А що після оречення лікарів я не надавався ще до військової служби, тому я починав був уже думати про дальші студії“.

Мені дуже жаль стало цього чоловіка і я попросив його перервати на часок оповідання й відпочати.

„Нічого це вже скоро кінець — одповів він, — хоч може найстрашніший. І він випив пів стакана меду, закусив двома пандиками й говорив дальше: „Одного дня, а було це в кілька місяців після офензиви Брусілова, прийшов я пізнім вечером домів. Я положився на он цей тапчан і дав волю думкам. Вони полинули птахами, побреніли комахами у безвісті мрійливої уяви. Я курих папіроску й вдивлявся в кільця диму. Нараз я нервозно відкинув папіроску та підвівшись до сидячого положення в розстрівню сідив по стіні, що на против мене. На вежі Троїцької церкви годинник вибив по вагом дванадцяті. Але тиний, які я достеріг перше на стіні — не було. Я подумав, що хтось перейшов попід вікна й знова положився на знак. Та в тій хвилині дрож перебігла по моєму тілі і я скрикнув. На двох стінах вздовж попід саму стелю сміялися два ряди голів на самих карках. Над самою грубою, де тоді тліли останки недогореного дерева, — по середині всіх голів, була голова мого колишнього друга Саші. Всі голови це були властиво кістяки без тіла. На них було лише волосся, носи й оправи очий, заллятих кровю“.

Я глядів на оповідаючого з очевидним для него недовірюванням. Він достеріг це й завважав: „Ви, очевидно, не вірите чому і я вповні вас розумію. Я сам коли би не пережив був цього тай був ким иншим, а не собою, також не повірив би. Але я сподіюся, що вас небагом переконаю.

„Найстрашніша була голова мого побратима. Лише з поміж костей висолопився язик, брудний та сивий, і лише його очі пере-

верталися та немов бовтали у червоно-брунатній крові. І тоді коли я з німим острахом глядів на нього й лежав у давньому положенні, не маючи сили навіть рота відкрити, не то що втікати, — всі голови обернулися, а голова побратима в одну мить сиділа мені карком на грудях. Її огидливий язик звисав і дотикав моєї бороди, а очі переверталися від страшенної люти. В першій хвилі я цілий охолонув, але хвиля за хвилею і в мене вступала, — сам не знаю звідки, — прямо брутальна нахабність, яку я мав ще тоді, коли був катом. Я безлічно подивився йому в очі, а відтак із цілою силою вдарив цю голову обома кулаками в чоло. Але вона зовсім не злетіла, лише ніби по леді зісунулася мені аж до ніг, а звідтам знова сіла мені на груди. Я знов ударив так само, та цим разом голова навіть не рушилася. Тоді я схопив її обома руками за карк, але й це ніщо не допомогло. Голова з карком, немов приросла мені до грудий і дивилася на мене зі ще більшою злістю.

І тепер, добродію, я можу вас переконати, про правдивість мого оповідання. Дивіться, оттут на обох кулаках од удару повстали були дві ранки, які засклепилися. А ті долоні осмалилися, мабуть од горяча кістяка, коли я старався його відчепити“.

Я глянув. Дві ранки були засклеплені, лише вершки їх були брунатні, а обі долоні були осмалені, як у мурина, тоді коли цілі руки були жовті. Я трясся з остраху на цілім тілі, як у пропасниці. Давний медик, колишній кат і теперішній робітник дивився на мене спокійно сумними, зачервонілими очима. Колись блакитні кружки його очей, тепер прибігли й світили якимсь синьо-білаво-кремовим світлом. Я дивився на нього, дивився на руки, сухорляве лице й не міг промовити ані слова. І не ручу чи волосся не найжилося би мені тоді зі страху, як їжакові кілці, коли би не це, що я після тифу побрив цілу голову.

Він з легка осміхнувся. А та його усмішка була така, як коли би голос мерця прогомонів несподівано з могили. Він перший перервав мовчанку докінчуючи оповідання: „Засапуючися від умування я спитав:

„Чого хочеш?!“

„Не багато, — промовила голова голосом охрилим, але далеким, як голос животомовців. — Ми плачемо кровю перемішанюю зі смолою. А зявилися тут, бо вас так було би тут тепер треба!“

Коли вона це говорила, її очі перестали бухати кровю та злістю, а дивилися сумно-пресумно. Я звертав несамовито й кинувся до дверей. Голова держалася дальше, як приросла. Вона не змінювала свого положення, хоч я встав, але прикріплена на взнак, рівнобіжно з поземом підлоги, гляділа на мене дальше. Коли я з гуркотом відкрив двері, вона нахилилася до самих моїх очей і заглянула в них сумно-пресумно. Язик діткаув одного кінця вусів, а клопоть волосся з голови вдарив мене понад праве око. Відтак у мить голова знов була на своєму місці над грубою, а одночасно всі голови зареготалися неколко-неколко. Я впав за дверми й не рухався аж до ранка. І не думайте, що я спав. Ні, я не спав, а цілий час шептав „Отче наш“.

Оттак, добродію, я розповів вам більшу частину мого життя. Я розповів тому вам, що зразу пізнав у вас чоловіка доброго й співчуваючого зі всякою нуждою. Думаю, що ви й для мене маєте дрібку жалієного співчуття. Крім вас я розповідав усе те ще одному чоловікові.

Перележавши за дверми до рана, я не мав одваги вертати до кімнати, а пішов на бульвар над море. Там блукався кілька годин, аж врешті стрінув знакового робітника, з яким я зжився за час спільного заробіткування. Він не пізнав мене. Одна моя брова, половина вусів були сиві та й волосся присивіло. Я мусів опісля обголити вуси, бо вони занадто звертали увагу. Також мій голос змінився не до пізнання. Робітник потішив мене й порадив поставити на горі над грубою хрест, який я сам мав зробити. Я вирізав його з акації та щойно тоді поважився увійти до кімнати. Мешкання я не змінював, бо воно всюди булоби однаково. З того часу кровавоокі голови не показувалися. Я того дня не пішов на роботу, а опісля змінив роботодавця. Коли я вийшов пополудні з хати, вулицею переходив одділ війська з музикою, яка грала марсилезу. Товпа йшла за військом з національними стягами й кричала: „Долів царат!“ А між стягами я побачив і наш синьо-жовтий. Що я робив за цілий час революції аж до тепер, як я брав участь в українських самостійницьких організаціях та як я знаменито вивчив свою рідну мову, про це, коли схочете, розкажу вам завтра. А тепер лягайте відпочати на тапчан“.

Та я ніяк не згодився спати на тапчані. Я хотів як небудь видістатися звідси. Але це було виключене. Ніч розпустила свої крила, а з города долітала до моїх уший крісова пальба й тарахкотіння скорострілів. Це йшли поодинокі бої, — явище буденне тоді в Одесі, але страшне. Билися зорганізовані шайки розбишак із відділами родової міліції.

Я підслав собі на землі покривало й положився. Але почуте оповідання не дало мені заснути. Робітник побажав мені спокійної ночі й також положився. Він перекидався часто з боку на бік, хвилями стогнав. Години минали швидко за годинами, та мені здавалися вони роками серед безсонності. Я відвернувся до стіни й так лежав.

Вкінці починало світати. Нараз я почув, як робітник на тапчані скрикнув. Я зірвався й підскочив до нього та спитав налякано: „Що вам?“

„Саша“ — прошептав він, — а я на часок відскочив.

Коли я знов підійшов до нього він шептав уриваним голосом: „Цілий час, як ви спали, червоноокі голови знов були там... де перше... Саша знов сидів мені на грудях тай то так, що я не міг ані рушитися, ані скрикнути. Він шептав мені, що вони знова плачуть смолою розведеною в крові, бо їх знова булоби треба. Щойно тепер зникли всі навіть не засміявшись як перше“.

Я стояв непорушно, як стовп і мовчав. Тимчасом робилося все ясніше та ясніше. Крізь уста, а радше зуби нещасного пролетіли два слова: „Отче наш...“

Тут його лице викривилося страшним болем, а судороги потрясали цілим його тілом. Він подивився на мене болілими очима, а з них пробивалася вдячність. Потім повів очима докруга й зупинив свій зір на хресті. Так дивився він непорушно. Дві великі сльози викотилися йому на лице й зупинилися. Відтак його тіло випрямилось, як довгий прут гнучкої лози, а очі завернувшись, поділили очні ями на дві половини. Одні з них закривали блідо-бланимні кружки очей, а другі заповнялися зачервленими білками.

Він не жив. Я дивився на його схуділе лице і мої очі звогчили. Відтак я скоро завинув мої речі в клунок і змовивши коротке його одиноке „Отче наш“, збирався до відходу.

Я в останнє глянув на нього. І немов під моїм розжалобленим поглядом досихали на його мертвому лиці дві великі слюзи, якими він заплакав мовчки ще за життя.

Коли я виходив із каменіці, дверничка саме відчиняла двері. Вона здивована глянула на мої заплакані очі. Я розповів їй коротко про смерть робітника й довідався, що вона варила йому їсти. Я попращався й пішов на Канатну 37 до прякоти виздоровців.

Того самого дня під вечір візник віз мене й мого товариша четаря Н. на двірець. Ми переїзджали якраз попри каменіцю, де я перевів ніч, коли звідтам винесли деревляну домовину, і двох чоловіків поклало її на однокінний віз. Віз рушив саме попри нас і в тій хвили вибігла з каменіці дверничка, поклала на домовині невеликий чорний хрест та отираючи плахтою заплакані очі, пішла сировола за возом.

*

Лінійна *

Поїзд рушив. Старовинна Одеса з чистими водами Чорного моря, з таємними передовими вулицями та загадочними переулками, зникла мені з очей. Над ранком ми доїхали до залізничного вузла Рудника. Там довідалися, що саме вранці Галицько Українські частини знова починали бити московських більшовиків.

Через тиждень розвідчий одділ моєї частини дістав таке повідомлення: „Тому сім днів більшовики заманили на двірець решту Галичан, які ще полишилися в Одесі, й обіцяючи відставити до Києва, зрадливо перестріляли їх скорострілами. Годі їй сподіватися, щобі хто врятувався. К“.

Я розмірковував і пригадав собі, що це сталося на другий день після нашого виїзду.

Кровавосокі голови явилися як звичайно на передодні, коли їх, як живих було би треба...

Я ще й до тепер не без почуття страху згадую ту страшну ніч, та не жалую, що був при смерті цього чоловіка та як-так уприємнив йому останні хвили життя.

Ро—тер.

* * *

Шепчуть у шелесті соннім
Ясені під моїм вікном.
Як люблю! Нас промінь цілує
І легіт пестить тихим сном!

Як люблю! Шепчуть ясені,
Ллють пахощі цвіти яркі.
І тайною вічності мріють
Верхи синіх гір в даліні.

Затихли ясені і мовчки
Гляділи в мрійливий простір
Над горами сонце червоне
Гасило свій стомлений зір...

Олесь Соломаний.

На чатах.

(Присвята Галі Крушинській).

Непомітний, спертий о розлогу личу з крісом у ноги, вдивлявся на передноччя, де легкі філі Серету шуміли монотонну, сумну, тиху молитву. Сумний образ місяця відбивався у дзеркалі води.. Розглядав він околицю, та не пізнавав її, — не пізнавав тих берегів, порослих буйною травою..

Чужими видались йому тут і там виринаючі могили, над якими хрест розпостер широко свої рамена.

Три роки минуло, як у тому самому місці лягли головами багаті з тих, яких голос невидимих труб зивав боронити свій край та народ.

І виривались тоді батьки з обнять жінки й діточок, сиві-одинаки кидали вдовиці мами, які заливались рясними сльозами, брати пращали сестри свої — а всі, послухні голосові невидимих труб..

Дивився на околицю й слідив передноччя. Стояв безрукий, пам'ятаючи строгий приказ, заховуватись непомітно, щоб не зраджувати ворогові власних позицій.

А за рікою чатував ворог..

Спокійно водив він очима вздовж берега, вдивляючись быстро в кожний корч для набрання певности, що за ним не чатує ворог. Висилював увесь свій зір і слух.. Ловив кожній шелест..

Стояв свідомий цього, що там, за ним, відпочивають його товариші, а супокійних кілька хвиль віддишу й їх життя в його руках..

Свідомий обов'язку, випримувався та стрепенувався від думок, які роєм налітали в його душу..

Але не на довго..

Бе серед найбільшої чуйности устачила з нього душа стрільця, а збудилась душа поета. І линула з його душі в тиху, місячну ніч безмежна любов до природи, братерська віжність до кожної деревини, до кожної травинки..

Як чудними здались йому філі Серету, посріблені місячним сивом. — Як милий та любий шепіт листя дерев і колихання задуманих віток плакучих беріз, що сумно стрясали свої листя-сльози на тихі могили..

Чув і турботне дихання старих, зажурених лиц..

А за рікою — думав — чатує ворог..

Усміхнувся і по лиці його перебігла усмішка безмірного болю. Ворог? Ці люде, що часами пізно в ніч співали тужаї, мрійливі, українські пісні?

Ворог? Ці, що під свято і неділю співали в ночі мельодійно Службу Богу?

Заболіла його душа, коли подумав, як вони стали ворогами..

Поєз землі і кілька одиниць розєднало їх на довгі роки, може і на все.

Ми вороги, думав, — мимо цього, що нам однаково дорогий розлогий Дніпро зі своїми порогами, золотoverхий Київ, до яких линули наші думки безперервно, на згадку яких у нас бурилась давня гордість козачка, завзятість.. Яких героями ми гордувались, а з їх геройських діл черпали ми надію на ліпше життя і силу повстати з рабського пилу, в якому ми стільки валялись та ще й валяємось..

Ми вороги — коли нам однаково дорогий Батько Тарас, якого заповідь:

..обнімітеж брати мої
найменшого брата,
нехай мати усміхнеться,
заплакана мати...

однаково нам дорога. — Вороги...

І бачив він як ці вороги, цей нужденний пилок велитнього Космоса, ударили на себе, намагаючись підступно згладити один другого зі світа. Убивали себе безпощадно, не зважаючи, що кров струями лилась багряною рікою та широким руслом вливалась в наше спільне, українське море горя й болю.

Так, ці вороги мордувалися взаємно, вириваючи собі внутренності з дрожачих ще тіл, які вже лежали в обіймах смерті...

Шалений біль незрозуміння цієї трагедії збудив його душу і — один мент — а він знова повів оком довкола. Нагло стрепенувся, підвів кріс до ока, — але в цім менті і поставив його у ноги. Здалось йому, що тінь якась майнула в кущах над Серетом...

Ну слава Богу, нічого...

Все як перед тим... Трави і листя дерев колихались супокійно... Физі Серету дальше шуміли свої турботні молитви...

Сумно схилив голову на груди... Ця безпощадна боротьба була трагічним епілогом високо настроєних фраз культури, яка допускала можливість зайлої боротьби з її вицвітом-безмежним болем та руїною...

І хто завинив? Ах!.. Стиснув кулаки, зуби заскреготіли...

Винувники жили і тішелись життям...

Гнобити їх, мучити, топити в морю крові і сліз, яке розлилось усюди...

Але годі, виходу немає... Треба боротися в ім'я культури — думав, при чім злобно усміхнувся.

Треба боротися, щоби коштом власних братів, хоч-би й по їх трупах, досягнути винувників і знищити їх.

Так, по трупах братів мстити треба собі дорогу до шляху миру і братньої любови...

І знова повів оком довкола... Всюди спокій...

Нагло згадав милу... Якесь тепло овіяло його душу на згадку про неї. Примкнув очі, щоби побачити її в уяві. Але свідомий обов'язку, отворив їх сейчас-же і глянув на околицю...

І здалось йому, що вона змінилась...

Місяць світив ясно...

У віг його розпростирався тепер зелений килим трав, гаптований цвітами і перев'язаний по середині срібною стяжкою Серету... А з цього моря — наче острови — виривають дерева...

А все це так погідне і мирне...

Трава клониться з цвітами, гладжена теплим вітром... Клониться і шепчється... шепчється... Веде тихі, довгі розмови...

Дерева стоять прямо, витягнувши свої рамена-галуззя в гору. А легенький вітерець голубить листя, яке дрожить од його ніжних поцілувків... Роскішно тремтить воно і колихається розміряно по вітках...

І здається йому, що розуміє шепотіння трав і листя, розуміє їх молитву, яка лине з усюдів, зливається разом, гармонізується

в один могучий акорд, у якому стільки туги за мирним щастям, сонцем і коханням...

Чує як вони молять буйного піврвати їх зі собою й унести ген-далеко, де крім срібlistого саява немає нічого...

Але даремні їх просьби й благання... Вирватись їм годі...

І сумно хилять вони свої голови...

А вітрець колихає їх, гладить і цілує...

І бачить він милу, яку місяць обливає срібlistим саявом... Вона сидить при фортепані, з якого добуваються мрійливі акорди, що в його душу впливають тугу...

Бачить, як відтак сперши голову на руки — задумалася...

Примкнула очі і наче заснула...

А в душі його збудилась туга за цим далеким, йому не до осягнення...

І до мольб листя і трав, до солодкої пісні лагідного вітру долучилась і тужа пісня його душі...

Прижмурив очі і мріяв... Нагло почув шелест і коли отворив очі побачив по цій стороні ріки тінь, яка зближувалася до нього... Стрепенувся, забув на все і в мент був знова стрільцем... Кріс приложив до рамени і спрямував його на тінь, яка обережно посувалася у його сторону. Вже хотів натиснути і післати їй на привіт убійчу кулю, але нагло спустив кріс...

Чез прецінь брат — подумав собі. — Пощо вбивати його? Ні, возьму його таки в полон — рішився — та заведу до своїх...

Положився на землю і, припавши щільно до трави, обережно досягнув корча, який находився у віддалі 20 кроків від нього...

Ждав... Бачив, як російський салдат спокійно та певно прямував до наших окопів...

Чекай небоже, не знаю твого наміру — думав собі — але покажу, хто я...

Коли солдат підійшов на 15 кроків, вискочив ізза корча і: „Стій! Хто йде?“ — сказав півголосом, але так, що солдат станув, мов громом ражений... На лиці його малювався перестрах...

„Брат, не стрілай! Я Українець“ — ледви промовив салдат.

І в часі, коли він, опустивши кріс, підходив до салдата, цей зачав щось добувати зза пояса...

Га — зрадник! Фортелю вживає, щоби підійти, а відтак убити мене. Підлий! — і в мент приложив кріс до рамени і вистрілив... А відгомін вистрілу понісся ген-ген луками та срібними філями Серету...

Салдат упав, держачи щось у руках.

Осторожно приступив блище — салдат не рухався.

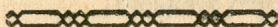
Нахилився над ним. Дрож перебігла його... Салдат дивився гарними, великими від страху очима на нього...

Відвернувся й хотів відійти, коли побачив щось у руках салдата... Глянув блище — книжка. Взяв у руки — і здалося йому, що світ затрясся в посадах — це був „Кобзар“.

Нерухомо глянув він у книжку, а труп глядів на нього своїми гарними, великими очима...

По хвилині збудився з омертвіння, приклякнув над салдатом, поцілував його в чоло та гладив гарне його волосся...

А коли відійшов, то береза заплакала, а рясні сльози-листя раз у раз падали на труп салдата...

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Звіт. — Допис.

А. З життя академічної молоді.

Галичина.

Студентський зїзд у Львові.

Дня 4. вересня ц. р. відбувся у Львові зїзд представників українського студентства, в яким узяло участь понад 30 відпоручників повітових студентських організацій. По виборі президії приступлено до варад з таким деневним порядком:

- 1) Справа університету й інших вищих шкіл;
- 2) Звіти повітових секцій;
- 3) Студентські організації і їх завдання;
- 4) Евентуалія.

Стан університетської справи зреферував тов. *.*¹⁾ В своїм рефераті переказав коротко історію боротьби за наш університет, відтак вказав на ціль дальшої боротьби і средства, якими нам користуватися в тій боротьбі, вкінці повідомив зїзд про ухвали які виніс II. Міжнародний зїзд дня 3. вересня в університетській справі. По рефераті відбулася жива дискусія, яку в висліді одобрила представлені референтом резолюції.

Друга точка почалась сумним виступом голови камінецької секції,

¹⁾ Імен зі зрозумілих причин не подаємо (прим. Ред.).

„Панський жарт“. Дня 22 вересня о сьмій годині рано, загостило чотирьох поліцейських комісарів із поліціантом до льокалю „Академічної Громади“ де перепровадили ревізію. Ціллю ревізії було мабуть викриття „spisku“ укр. молоді на польську „państwowość“ у Східній Галичині. Цього дня перепроваджено також ревізію по домах інших товаришів студентів і арештовано тт. Матчака та Рудика. Українському студентству не вільно навчатись, ні туртуватися в організаціях, ні навіть мати льокалю, яногоб не відвідували „достойні“ гості. Але за те польські академіки окликають в ті самі дні провокаційні віза в справі „українських університетських курсів“ і будуть на них вирішувати, чи вільно українському студентству вчитись на рідній мові, чи ні.

який по довшій промові заявив, що камінецька секція рішила пірвати всякі звязки з центральними буржуазними студентськими організаціями і пристудити до „Соціалістичного Студентського Союзу“. Цього рішення не попер жадними конкретними мотивами. Дальші звіти виказали живу працю по студентських повітових організаціях. — Багато секцій відновлено, кілька нових сновано, так, що під цю пору начисляється в Галичині 39 секцій. Заразом виказали звіти стан і поступ у збірці жертв на укр. студентство.

Третю точку заповнив добре підбраний реферат тов. *.*. Завдання студентства поділив він на дві часті: 1) число студентські і 2) політичні — та підчеркнув їх вагу в теперішній хвили.

Між евентуаліями зайняла перше місце справа збірок. Обговорено докладно способи переведення цих збірок на місці. На кількох менше важних справах закінчив зїзд свої наради.

Зїзд цей ріжнився від попередніх тим, що мав більше поважний і офіціальний характер, коли попередні прибирали часто характер шумних віч. Резолюції винесені аїздом є правою відбиткою настроїв аїзду. Важніші резолюції є:

1) Зїзд константує, що тільки укр. університет у Львові і укр. вищі школи можуть заспокоїти потреби українського студентства, а тому належить продовжувати творення цих всіх шкіл рішучо і непохитно.

2) Зїзд взиває все укр. студентство солідарно витривати на теперішньому становищі.

3) Зїзд взиває укр. студентство переводити інтензивно збірки в цілому краю на поміч укр. молоді.

(реф. студ. Ромі).

Буковина.

Закриття акад. тов. „Союз“ у Чернівцях.

Дня 11. липня б. р. розв'язала румунська охрана (сігуранца) укр. акад. тов. „Союз“ у Чернівцях, причім арештовано десятих членів товариства. Причиною арештування була слідуюча подія. Дня 3. липня скликав держ. секретар Томаяга в імени правительства представників укр. товариств і зажадав од них співучасти в збираню складок на будову ловецького замку на Буковині для румунського королеви, з нагоди прилучення цього краю до Буковини. Представник тов. „Союз“ студ. філь. Будура одповів на це безлічне жадання, що укр. часть Буковини є лише під часовою окупацією Румунії і що вона є частиною суверенної соборної України та що переслідування¹⁾ укр. шкільництва та мови румунськими властями не є хиба привукою для Українців відчувати якунебудь вдячність для ворожого правительства та чужого королеви.

Цей ідейний виступ українського студента, що збудив признання й серед ворогів, був причиною арештування всієї студентської делегації. Арештованих задержано через три тижні в арештах поліції без слідства. Аж коли вязні почали з днем 1. серпня голодівку, тоді по трійох днях випущено 4 студентів на волю, а прочих шістьох передали судові, де з ними обходяться дещо краще, чим в арештах охрани.

Тов. „Союз“ основане ще 1875 року стояло в переломових роках 1918—21 увесь час на становищі самостійної соборної України і через це викликало велике невдоволення серед цієї частини старшої

буковинської інтелігенції „що ради посад і „тепленьких“ становищ по-топтали народні ідеали.

Вони то виводили товариству льокаль у „Народнім Домі“, а навіть навели румунську поліцію на українське студентство, що на Загальних Зборах „Народного Дому“ стануло в опозиції критикуючи їх недбалство та руйнуючу господарку. В грудні 1920 р. тов. „Союз“ wraz із инчими академічними товариствами вело акцію, щоб не допустити до цілковитого зрумунізування університету. Т-во удержувало кайгозбірню й читальню, уділяло членам підмоги на 7.700 левів та устроювало концерти, драматичні вистави та вечериці. При тов. існували дві секції: Літературно-науковий комітет, який дав чотири відчити та Співацько-драматичний кружок.

Крім тов. „Союз“ є під цю пору в Чернівцях тов. „Запороже“, що числить 96 членів та тов. студентів теології: „Православна Академія“.

(реф. М—ч).

Велика Україна.

Одеський університет майже припинив своє існування через брак наукових сил. Вільшість професорів, крім дуже старих або цих, що не було їм куди дітись, покинули місто ізза страшною матеріальною нужди. Нема рівнож змоги якнебудь учатись, бо навіть приватні бібліотеки професорів запечатані і їм лише за особним дозволом університетського комісара видається „в крайніх випадках“ потрібні книжки.

Потверджується також вістка про розстріл доцента унів. Петра Кравцева.

(Укр. Триб ч. 101).

Польща.

У Варшаві відбувся з кінцем серпня ддргий з ряду зізд українського студентства Великої Укра-

¹⁾ В цих роках переіменено на Буковині 85 українських народніх шкіл з 300 класами на румунські, гімназії українські зрумунізовано, а на Черновецькім університеті закрито українські катедри.. і т. д.

їни. Представники 11 студентських громад здавали звіти із організаційного життя та руху студентства по таборах. Студентство старасться використати цей час на примусовій еміграції, щоб як найбільш захопити знання та досвіду серед інших обставин на чужині, щоб відтак використати це для будови власної держави. Тому студентство не бавитиметься в жадну політику, лише з усіх сил вчитиметься на європейських університетах. Зїзд ухвалив цілий ряд ділових постанов у справах організаційних та матеріальних і станув ще раз сильно на становищі ухвал першого студентського зїзду, щоби не зміщуватись у внутрішнє життя цих держав, в яких укр. студентство живе. Ухвалено рівножудруге резолюцію, що вступ на університет у Львові для українських студентів є недозволений, бо навколо нього провадять національну боротьбу. Щоб ратуватись од матеріальної нужди студентські організації, стануть на шлях самопомочі, улаштовуючи майстерні та кооперативи. На допомогу в цій справі прийде У. М. С. А. та американські Українці.

Союз об'єднаних укр. студентських громад у Польщі міститиметься у Варшаві, вул. Ясна 26, готель „Вікторія“, кімн. 28.

(реф. В. Х. Ланцут).

В Тарнові при українській гімназії існує природничий гурток молоді. Рада цього гуртка задумує в найближчих днях видавати періодичний журнал „З життя природи“.

Чехословаччина.

Кількість українських студентів у Празі сильно збільшилась. Число студентів-Наддніпрянців виносить понад 150. Окрім цього між цими студентами, що чеський уряд узяв із Царгорода на державні стипендії є зі загального числа 1.000 більше половини Українців.

Справа перенесення Укр. Університету з Відня до Праги вирішена позитивно. В падолисті ц. р. починаються виклади.

(реф. Слабченко, Прага).

Болгарія.

Студентами Українцями перебуваючими в Софії закладано Студентську Спілку, до якої тепер належить понад 40 чоловік. Матеріальний стан студентів дуже поганий.

(реф. Слабченко).

Б. Середні школи.

Загальні Збори кружка „Самообразування“ при учит. семінарії у Львові відбулися дня 18. вересня ц. р. при дуже численній участі членів і зацікавлених семінаристів та семінаристок. На Зборах був привабливий протектор кружка о. дир. Дзерович та п. Др. Чубатий. Дневний порядок Зборів був слідуючий:

1) Вступне слово тов. Левицької, 2) Відчит тов. Стойка про „Старинну архітектуру“, 3) Звіт

з діяльності бібліотекаря та скарбника та 4) Евентуалія.

По обговоренню й затвердженню висоти вкладки на біжучий рік та по залагодженню деяких внутрішніх формальностей, забрав голос о. дир. Дзерович і в теплих словах висказав надію, що кружок цього року буде ще краще розвиватися, сповнюючи велике завдання: ширити й реалізувати ідею самообразування.

(реф. О. Г—івна).

Оповідки.

Головна Управа Союзу Українських Студентів, який об'єднує в собі понад тисячу осіб, перебуваючих у Польщі, доводить до відома широкого громадянства, що при управі засновано посередниче Бюро Праці, яке підшукує працю для студентів, рекомендує окремих осіб різних фахів для праці, як також цілі артелі, за працю яких відповідає. Тому прохасться всіх,

хто має до пропозиції працю від самої технічної до звичайної чорної роботи — або потребує цілі артелі до 1.000 чоловік включно — звернутися до Бюро Праці по адресі:

Варшава, Ясна 26, Готель „Вікторія“ 28, Центральний Український Комітет, Бюро Праці Головної Управи Союзу Українських Студ. у Польщі. — Управа Союзу Українських Студентів.

Гігієна щоденного життя студента (-ки).

1) Вставайте як тільки збудитесь; літом о 5 згл. 6. год., зимою о 7. Переможець Наполеона, лорд Уелінгтон звик був говорити: коли людина починає перекидуватися у ліжку, так це знак, що час їй устати.

2) Мийтеся як літом, так зимою бодай до пояса зимною водою.

3) Полочіть уста літньою водою (згл. додавши до неї „калієм гіперманганікум“) та вичистіть ранком і вечером (також і по їді) зуби чистою щіточкою.

4) Снідання їдьте поволі, не спішіться. Радше встаньте раніш, якщо боїтеся спізнитись до школи.

5) У школі зверніть свою увагу на оден предмет, а не на кілька відразу, бо це висилує мізок і не дає як слід поняти й затамити викладу.

6) На лавці сидіть просто, не схилюйтеся й не притискайте до лавки грудий. Пишучи зіпріть обі руки на столі; держання одної руки під лавкою, другої же на лавці спричинює скривлення рамен та стану.

7) Вернувши домів, умийте старанно руки й лице з куряви. Ніколи не сідайте їсти з невмитими руками.

8) Їдьте поволі, добре пережуйте, а то не стравите як слід відженого.

9) По обіді відпочиніть бодай пів години, коли вже не можете присвятити такому спочинкові годину, півтора.

10) Приготовлюючись на другий день, пам'ятайте присвятити по кожній годині науки 10 — 15 хвиль на відпочинок. Учїться коротко, але вповні уважно, бо розсіяння уваги вимагає чотири разів більше праці (читай: Cz. Oraczewski: Jak się uczyc. Metodyka pracy umysłowej. Arct. Warszawa).

11) Лекції кінчіть раніш, не в опівніч; пам'ятайте, що по праці треба ночі на спочинок; на це, що в день навчилися за годину, мусите в ночі присвятити 6 годин. Вечерю їдьте о 8 г.: спати йдіть найдальш о 10.

12) Перед сном у ліжку старайтеся відкинути всяке передумування; все те згонює сон згл. дає притоку снам. Снові присвятить літом 7, зимою 8 — 9 годин.

13) Якщо бажаєте бути справді вольними людьми, а не рабами, так скиньте пута всяких привичок, налогів і пристрасстей; коли ні, то вони правитимуть вами, зроблять із вас рабів. Памятайте, що все те, без чого людина може здорово й спокійно жити, є нічим іншим, як непотрібним налогом; не куріть отже тютюву (страшно погано виглядає це в товаришок і не є, як думають, жадною еманіпацією, а малуванням), а бодай як уже курите, старайтеся курити якнайменш, а то й зовсім одзвичаїться; коли ще не курите, не малпуйте інших і не думайте, що наслідування „муштини“ на тім полягає, (ні, свідчать це радше про недостачу своїх власних, мудрих переконань). Не пийте алкоголів: пива, вина, горівки й т. і. (читайте: Геленіус: Проти алкоголю), бо це наші найстрашніші вороги. Вei вони роблять з людини свого раба. А не встане Україна з рабства, як довго не визволяться її дітя з неволі налогу. „Wer sich nicht selbst befiehlt, bleibt immer Knecht“ каже Гете. Тільки сильні характери стануть основою свободи, рівности, та братерства (читайте: Orzechowski: Rozwój i kształcenie charakteru. Arct Warszawa).

14) Не забувайте про рух та руханку на вільному воздуху; одно і друге розвиває тіло й одвіжує ум. Присвячуйте руханці бодай 15 хвиль денно (читайте Müller: Mój system) перед сніданням та вечером.

15) Учїться і працуйте не тому, що так кажуть старші, ні щоби дістати „першу“, а для того, що знання це багатство, що за його помічу принесете користь собі й Україні.

16) Кожної хвили молисья о чистоту своїх думок. Сесіль сказав: „кожного часу переконуюся, що найкраще, наймудріше звертати увагу на це, що гарне й добре, й відвертати її від цього, що низьке“. „Меґаля айтейте“ (Великого бажайте) каже св. Павло. Хто вміє панувати над своїми думками, той заволодіє над собою, своїм тілом і духом, своїми ділами. Во кожна думка це почин усього діла. Кожний гріх має свій початок у думці. „Кожний думай, що на тобі мільйонів стан стоїть“. Які одиниці, така суспільність; яка суспільність такий народ. За долю мільйонів відповідає кожний з нас.

П. Стефанишин.

О С І Н Ї.

Листя жовкне... вітер віє
І дощі осінні ллються —
Серце тихне, студеніє
І зітхання в даль несуться..

Ходить вітер тай стернями,
Губить листя по дорозі!
Чоловік живе тосками
Й має все надію в Бозі.

Вітер скорбно віє, свисте,
Скрізь крадеться щілинами —
А для серця смерть все ближче..
Вяне, гине із тосками.

Втихне вітер — світ поспилле
Та покрий світ долину:
Вмокнуть жалі, щезнуть болі —
Серце ляже в домовину.

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Славчин.

Воєнні матуристи.

Проходили гори, ріки,
Дебрами блукали —
А вкінці на кілька тижнів
Відпустку дістали.

Що робити, що чинити?
Годі-ж дармувати!
Треба в осьму класу лізти
Тай матуру здати.

* * *

Затремтіли в ясну днину
Гімназійні мури, —
Бо воєнні матуристи
Сіли до матури.

Як сідали при „зеленім“,
То для остороги
Бренькотили в срібну шаблю
Й золоті остроги.

Й запитали їх „бельфери“
Полегеньки, стиха,
Бо боялися на себе
Накликати лиха.

Злебеділи козівуси,
Ікси, іпсильони,
Задрожали офіцереви
Сині пантальони.

Як прийшла черга на дії
Та літературу, —
Матуристів тишком-нишком
Тиснуть, пруть до муру.

Про Шевченка щось уміли
и Куліша читали,
Бо його „Святої Правди“
Автором прозвали.

Та як всьо вже розповіли,
Більше ані слова...
І не вяжеться з панами
Любая розмова.

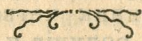
При латинським переводі
„Впали“ наче снопи...
І питають їх панове:
„...Хтож це ті Кікльопи?“

Дрож пройшла по шкірі хлопців
Глухо у кімнаті,
Бо замовкли матуристи
Гойні, пелехаті.

А в кутку старий професор
Руку в гору зводить
Й над чолом якісь кільцята
Пальцем тихо водить.

Звеселіли малуристи
(Бідні сиротата)

І всі разом одрубали:
„Це... це вар'яти!“

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіл. Рік I. Ч. 10.

Ернст фон Вільденбрух.

ПРОГУЛЬКА

або як Івась та Маруся пізнали, що це таке „Провидіння“?

Переклав з німецького Іван Гладилевич.

Одної речі не міг Івась зрозуміти: що це таке „Провидіння“? А навіть його семилітня сестричка Маруся, о цілий рік од нього старша, не могла йому цього, як слід пояснити.

Що провидінням управляв Бог, на це вони обоє згоджувалися, бо їх мамочка проказувала їм що вечера молитву, де вони поручалися Вожому провидінню. Не сумнівалися також про це, що Господь Бог схожий на татка, тільки далеко старший та має предовгу сиву бороду; але „Провидіння“? Вони питали про це свою матір, але вона замість пояснити їм, лише більше поплутала їхню гадку про це. „Бозя“, говорила вона, „знає все, що було, є і буде, тому і знає наперед, коли дитина буде нечемна. Але у своїй доброті Бозя дбає, щоби нечемність дітей не принесла лиха і звертає все на добре“.

Це було чудне: Вія знав наперед, що діти будуть нечемні, а проте допускав до цього. Вія мав тільки ангелят — Івась числив їх на тисяч, Маруся на щонайменше десять тисячів — чому ж не пішло зовсім хутко одного з них на землю, коли бачить, що дитина стає нечемною: „Ти! Івасю! або Ти! Марусе!“ — казав би ангелик, „Бозя велить тобі сказати, щоби ти не робив цього, що задумав“.

А відтак: чому старається Вія о відвернення лихих наслідків, хоч діти справили Йому тільки журби?

Івась та Маруся понадали в щораз більший сумнів, кілька разів про це думали.

Якось при обіді повідомив їх батько, що наступного дня, як-що веремя допише, підуть на прогульку. Вони мали би вибратися з родичами до сільської молочарні, о годину ходу від города. Родичі пити-муть каву, дітки-ж достануть молока та тістечок. Ціле щастя, що вони вже пообідали, не покушали би навіть з одушевлення їди. А найчудовіше було, коли батько сказав: „Завтра буде нагода пізнати, що це таке „провидіння““.

Це додало ще більше сили принаді: діти були переконані, що треба бути до завтрього дуже чемними, коли не хочуть прогайнувати нагоди.

У ночі снилося їм Провидіння. Івась бачив його у статті старої панії, що йшла з Богом рука в руку й балакала про чемних діток; Маруся-ж бачила велику руку, що стремлючи у хмарах, зачеркувала великим мов тополя пальцем по землі лінії: це безперечно шляхи, якими повинні ходити чемні дітки.

Вкінці надійшов горячо вижиданий день, а Бог із приязні до Івася та Марійки дав гарну погоду. По обіді почалися приготування до прогульки. Івась мав синє убрання й солом'яного бриля з чорною стяжкою, Маруся білу намітку.

На вежі видавонив годинник четверту годину, коли Івась та Марійка вибралися попереду родичів у дорогу. Ледви перейшли яких сто сажнів, велів батько задержатися біля цукорні. Кілько то разів Івась і Марійка вдихали приємний запах пекарні, що находилась у близу цукорні. Нині мала сповнитися їх мрія: зайти в цукорню.

З любовістю ввійшли вони та з остовпінням станули перед столом, де лежали тісточки, одні крапці за других.

„Можете вибрати собі по одному з цих тісточок“ — сказав до них батько.

Цього було вже рішучо за багато! Івась та Марійка тільки охали, бо годі що в такому щасті говорити. Вони глянули одно на другого, наче би хотіли впевнитися, чи вони ще на землі, чи в країні дармоїдів. Опісля задерли головки, щоб оглянути цілий стіл, та до цього були ще за малі. Зичлива жінка цукорника, що стояла сміючися за столом, принесла їм два стільчики. Діти поставали на них і аж з цього підвищеного становища оглянули обсяг цих скарбів. Та тепер почалася мука з вибранням. Велика булка притягнула найперше їх погляди.

„Дивись, як багато тут розинок“ шепнув Івась і трунув так сильно Марійку, що вона трохи що не впала.

„Ох, поглянь на це тісто з яблуками, що тут цукру“ аж загикувалася Марійка.

Довго, дуже довго трівало вибирання, й коли би батько не понаглив до поспіху, то може й нині ще стояли би вони перед столом із тісточками. По довгій розвазі вибрав Івась шматок сирника і з засумованим поглядом розпрощався з другими величними речами. Марійка осталася вірною тісту з яблуками й вибрала кусень із нього.

Жінка цукорника ззяла по шматку з обох тіст, посипала їх цукром, вложила до коробок та подала діткам. Осторожно зійшли вони зі стільчиків і ждали на дальші накази. „Тепер переконаємося“, сказав батько, „чи ви чемні та здержливі дітки. Понесете самі свої тісточки, а зісьте їх у молочарні. Але коли зісьте їх по дорозі, так не дістанете нічого“.

Набожно вислухали Івась та Марійка оці тверді слова і стиснули кріпше коробки в руках, наче хотіли би загнати далеко в середину зрадного покусника.

„Отже тямте“, сказав батько. „Ходімо!“

Вежевий годинник вибив саме пів до п'ятої, коли вони виходили з цукорні. Вони йшли попереду родичів повагом, а коробочки держали як найдальше від себе. Проходячи крізь міст притулили коробки до себе, наче би лякалися, щоби ці не попадали в воду.

Та поза мостом серед вільної природи перестали йти передом родичів, а перейшли на стежку. Родичі не звертали на них уваги і так осталися діти позаду них. Тепер можна вже було bliще оглянути коробки; але не відчинювано їх (цеж була би велика покуса), лише оглядано зовні. — Що за гарний світячий папір, як гарно видніє напис фірми.

На це надбiг малий пес Сірко, їх добрий знакомий, вертаючи зі своїм паном із проходу. Діти привітали його з радістю, він же нашурих уши і обнюхував ревню коробку, втиснувши свою зимну мордочку в руку Івася. Діти почали й собі обнюхувати коробки.

„Ох“, звернувся Івась до Марусі, при чому підняв коробку до носа. „Чи й твоя так гарно пахне?“

Треба було це справдити; і діти довший час притикали носики до коробок. Вислід був удоволяючий: тісточки пахнули дуже покусливо. Піднімаючи коробку до носика, почувла Маруса, що в середині калатаються кришки.

„Послухай“, сказала вона й потрясла коробочкою перед ушима Івася.

„Воно мабуть на двоє розкрушилося“ сказав цей. „Поглянь до середини!“

Відчинити коробки не було наказано; вона поглянула на родичів, що супокійно йшли перед ними, відтак розвинула обережно коробку й разом з Івасем стала заглядати до середини. Справді — шматок яблука й дві розинки відірвалися від тіста. Івась глядів мовчки на Марусю, Маруся мовчки на Івася. Відтак нагло обоє почервоніли, Маруся завинула назад коробку й без слова пішли далі. Перейшовши яких п'ятдесят кроків, приблизився Івась до Марусі: „Знаєш що“ прошептав, „цей відорваний шматок не належить властиво до тісточки: ти могла би його вісти“.

Маруся не відповіла нічого, лише зачервонілася по самі уши. Знова трійцять кроків далі.

„Знаєш що“ почав Івась, „коли сама боїшся, так зробім це до купи. Або я зім його сам? Тоді ти не будеш винна“.

Маруся остала непохитною й мовчала на вимову малого софіста. Знова минуло кілька хвиль. Нечайно відчинив Івась свою коробку й поглянув до середини. „За це дам тобі дещо зі свого“ сказав. „Поглянь но лиш у середину“.

Івась потряс торбинкою й від сирника відорвалися дві чорні розинки, які він подав сестрі. З початку відтигалася вона, але таки їх відтак прийняла, даючи в замін яблуко. Ці пресмачні речі позникали хутко в устах дітей. По цім поглянули вони на родичів і позаторювали назад коробки.

До молочарні треба було переходити крізь широку луку. Не було тут ні дерев, ані корчів; сонце немилосердно гріло. Коби то вже мати холодне молоко, що в молочарні! — Тепер хоч тих кілька розинок або дрібку цюї жовтої сметани з сирника були би добрим одсвіженням.

„Потряси ще раз торбинкою“ звернувся Івась до сестри. Вона це зробила — та на жаль на дармо.

Не можна сказати, щоби Маруся жертвувала своє тісточки, однак дозволила йому заглянути до середини. Тісточки було ціле. Гнівню відчинив Івась свою коробку та йшов далі, виплившись очі в неї.

Відтак зірвав стебельце і повигладжував дірки, де були розинки. потім задержав перед личком Марусі стебельце, покрите сметаною.

„Оближи!“ сказав. Вона оближала. І тепер сталося щось такого, що Маруся аж задрожала. Івась уломив шматок свого сирника й подав його їй. „За не мусиш мені дати кусень свого“ сказав.

„Нам це наказано“, відповіла вона й глянула боязно на родичів.

„Вони й не бачать“, мовив Івась, „а впрочім остається іще багато“.

„Але вже ні дрібку більше“, відказала Маруся й отягаючися прийняла тісточки.

„О, цілком певно. Ні дрібку більше“, говорив Івась затикаючи тісточком уста. Серед спекти дуже їм смакувало. — Діти цмокали з утіхи, а прелесник загостив на їх губах.

В мент, коли Маруся хотіла зачинити коробку, почав її Івась прохати: „Ще лише мацонький кусок, а потім вже нічого. О, прошу, дуже прошу, прошу!“ Він загикався сливе зі зворушення. Й так слабкий опір Марусі зломився зовсім, коли Івась виняв зі своєї коробки у засміленню великий шматок сирника.

„Тепер є ще лише половина“ сказала глухо Маруся, оглянувши шкоду. Та тепер огорнув їх уже рід якоїсь зважливості. Ще двічі

внимали вони з коробки шматки тісточка й запихали собі взаємно в уста. А потім, мов на даний знак, стали плакати, спершу тихо, щоби родичі не чули. І плили їх слюзи річками через прожувачі тісточка щічки.

Не було вже в них одваги заглянути до коробок; лише доти каючися пальцями, відчували страшну дійсність: на самім споді коробки лежав малий, останній шматок. Із заплаканими очима гляділи на себе по цім відкриттю; опісля помінялися коробками. Серед сердешного плачу їв Івась останок Марусиного тісточка з яблуками, а Маруся останок Івасевого сирника. Коли скінчили, стали жалібно ридати, споглядаючи на себе, мов два шахраї. Перелякани родичі відвернулися і побачили звернених до себе плечима Івася та Марусю, що стояли наче дві плачучі верби по обох боках дороги із вліпленими в пусті коробки очима.

А тут уже блеснів червоний дах молочарні зпосеред тінистих дерев. Скоро допаяли мети. При воротах до огорожу, де мали спочити, родичі станули і з поважним лицем звернулися до дітей. Поволі, наче би мали слово в ногах, зі спущеними в діл очима надійшли Івась і Маруся, як два грішники, в руках мняли порожні коробки.

„Ходіть-же“, сказав батько, вдаючи несвідомість. „Дайте ваші тісточки, бо зараз замовимо молоко“.

Страшний плач був оденовою відповіддю на цей зазив. Обоє стояли з закритим одною рукою лицем, а другу з порожньою коробкою ховали за плечі. Батько зробив здивуване лице й пішов напроти них. Івась та Маруся радо згодилися-б стати в цю хвилину мишами, та на жаль нічого подібного не сталося. Вони були приневолені перенести цю страшну хвилину, коли батько витягнув ізза їх плечий торбинки й переконався, що були порожні.

„Ну, це дуже погано“, сказав він, потрясаючи головою, а розпучливе хлипання й стогін дітей потверджував його слова.

„Я вам говорив, які будуть наслідки, коли ви позідаєте тісточки. Людина приневолена знести наслідки своїх діл: отже ваше молоко пропало“. По цих словах батько потайки моргнув на матір.

„Ох, коби цей Сірко не був переходив біля нас“, зітхав сумно Івась, „то він обнюхував мою коробку, а вона пахла так гарно“.

„Сірко, це немудре сотворіння“ сказав батько, вкусившись у губи, щоби не розсміятись. „Але ви чей-же розумні діти й не повинні були обнюхувати коробки“.

Мовчки вислухали Івась та Маруся цих докорів; опісля посідали на сбох краях лавки й роздумували над своїм невідрадним положенням. Але це не тривало довго; по тяжких зворушеннях, змучені скоро заснули.

Коли переспались якої чверть години чули, що якась м'ягка рука гладить їх по лиці. Робила це мати, щоби їх збудити. Глянули, й отворили широко очі: перед ними на столі стояли два горнятка повні доброго молока, а біля них лежав близько Івася великий кусник сирника, а коло Марусі тісточки з яблуками.

Чи це була дійсність, чи оманливий сон? Вони ледви віддихали; мовчки гляділи на свої тісточки, а родинки здавалися їм чорними очима, що гляділи докірливо на них. „Бачиш, який ти нечемний хлопець“, мовив сирник до Івася, „бачиш, як це негарно, що ти о рік і два місяці старша від брата, так само була нечемна, як і він“ говорило тісточки з яблуками до Марусі.

Соромливо звернувшись, глибока свідомість своєї негідности опанувала обох і відбилася на їхніх паленіючих лицах. З боязкою від-

важились укінці глянути на батьків, що сиділи напроти них. Родичі гляділи на них з усмішкою; діти без слова позлізали з лавки та видрапалися батькові на коліна.

А знаєте, хто постарався для вас о нові тісточка?" спитав батько.

Обое вижидали набожно відповіді: Івась на правім, Маруся на лівім батьковім коліні.

„Це зробило провидіння“ говорив батько дальше. „Воно знало наперед, що ви зісте подорожі ваші тісточка, отже радило мені купити для вас іще два другі тісточка, щоби ваша нечемність не мала лихих наслідків, і щоби все звернути знова на добру дорогу“.

Німо, повні пошани гляділи вони на батька: адже він розмовляв із Провидінням! Цеж ясне: лише Господь Бог міг провидіти їхній проступок. — Подумали, яке добре оце Провидіння, а вони йому зготували тільки і труду й болю. У молоко впала сльоза каяття. Поволі стали його пити.

„Так, а тепер тісточка“ сказала мати, присуваючи оба пшатки перед Івася й Марійку. — І ніколи не смакував обоім кусник сирника й тісточка з яблуками більше, як тоді.

Докінчено 31. X. 1918, ніч перед 1. XI. 1918.

На пресовий фонд „Поступу“ зложили в польських марках :

Косар Кость 100 і кличе тт.: Р. Ска—ського студ. філ., В. Фурикевича, І. Бойка, Е. Жарського та Е. Лотоцького студ. техніки.

Василь Мельник 4.000 і кличе тт.: Івана Гладилевича, Григорія Лужницького, Володимира Максимця, Михайла Патрилу і Івана Сеньковського всіх зі Львова.

Мох Микола 1.000 і кличе на цю саму суму: П. Сосенка (молодшого), Романа Ластовецького, Евг. Лицняка—Відень, О. Солом'яного і В. Яценкова.

В. Фурикевич 100 і кличе тт.: Р. Крупку, М. Козана, Р. Застирця, Е. Чеховича і Б. Дорожинського.

Е. Лотоцький 100 і кличе тт.: С. Молодівця студ. мед., Р. Швайку абіт. гімн., В. Гринівця, І. Кріля студ. богосл. та А. Домазара.

Я. Лехняк 70 і кличе тт.: П. Костюка, В. Пеленського і А. Гіряка. — К. Косар зі збірки 65. — І. Г. Львів 70.

Разом Мп. 5.505. „Аматорський Клубок“ у Перегінську зложив 1.000 Мп., а не, як у попереднім числі мильно подано 100 Мп.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обов'язком, щоб наш часопис як
найкраще розвивався.

котру дивились скося до XIV. в. Ціле своє образування озакінчували наукою вимови. — Подібний плян науки задержався в нас іще до нині. Перших три роки по новітній посвячуємо передусім на науку латинські, грецької та української мови, а окремий рік присвячується на вивчення вимови (реторики), про яку, на жаль, по гімназіях уже давно забули. При науці мов докладно оброблюємо дотичну літературу. Крім цього не запледемо й інших мов та предметів, які є по гімназіях. — По гуманістичі приходять два роки списної філософії, а відтак повний чотирірічний курс богословія. — Це тільки про розклад наук“.

(Д. б.)

Америка. Філадельфія. Ант. В. На нотатку деяких тшів, поміщену в „У. В.“ (2. II. ч. р) про „Поступ“ не відповідали ми з 2 причин. Раз тому, щоб не давати ворогам думати, що між нашим студентством є якась незгода, якої не має. По друге тому, що в нотатці не сказано про нас нічого злого. Там лише сказано, що підписаним „не вдалось“ помімо старань „досі“ (до 2—2. — Поступу 1. ч. вийшло 15—1). „точно“ в'яснити, з якою метою й ким орган видається. Ну, при такій нотатці кожний розуміє гаразд, що не треба так усього точно брати. Хто видає та який напрям (політ. суспільні. etc. etc.) репрезентує, можна було й точно й легко в'яснити, протягом 10—15 хвиля, зайшовши чи то до редакційної контори, чи до п. Редактора, званого загальною, котрий за ред. відповідає. При цій нагоді без окремих старань редакційний комітет не був би „т. з.“ (так званий), бож він дійсним комітетом, утвореним по всіх установах прасового закону. З якою метою видається, то про се пересвідчитися було ще легше, перечитавши в 1 ч. першу статтю: „Наша програма“. Те все й ми розуміємо й усі товариші, що належать до згаданих товариств і цей, чи ці, що редагували нотатку — таж ми всі в однім городі зі собою стрічаємось — ну й усякий розуміє, що прим. якийсь палке, чи за скоре слівце треба товаришів вибачити, щоб не сповиялися слова старих Римлян: *multi tixantur de lana saepe carina*. Те всякий розуміє й „Молоде Життя“ (Відень) ч. 2. (ст. 28.) тажж це розуміло, — а як так не потребувало згадані нотатки, мовби щось важкого й читачам корисного, передрукувати. Це певне. Бо врешті щож тим осягнулося? Хіба може те, що інші, що бажають добра всій молоді, ще більше займалися поширенням часопису. Пращайте, а про нас, зі старого світа, не забудьте.

Всіх П. Т. дописуачів, що понадсилали до редакції свої праці та не можуть дочекатися їх видруккування просимо дуже ввічливо почекати якийсь час, бо в річчу виключеною здолити нараз усіх П. Т. дописувачів ізза браку місця в нашому часописі. Редакція старается поміщувати щонайкращі праці і це в переважній мірі студентських пер та, бажаючи згуртувати довкруги себе якнайбільше число молодих письменників та поетів, поміщатиме й далі твори якнайрізномірніших авторів.

Звертаємо ще на цім місці увагу П. Т. дописувачам, щоб були ласкаві відіслати до редакції рукописи писані чітко чорнилом на вільних картках лише з однієї сторони, так щоб їх не потрібно було переписувати.

„Ю. К. Стан“. Ми одержали вашу третю працю, яка на жаль є ще слабше оброблена та обдумана, як перша. Вашу другу працю уміщуємо з деякими змінами, на що Ви однак наперед згодні. Радимо Вам ще раз у кружку докладно обробити статтю н. заг. „Теорія Айнштейна“, бо то, що ми одержали не можемо помістити ізза великих браків. Перішена: За стихіки дякуємо і просимо надіслати нам Ваші оповідання, головню з життя молоді.

Секретар Спілки Студентів-Українців у Німеччині: Ю. І. Повідомляємо, що Ваш лист ч. 136 випадково в другарній затримався. Оскільки віднайдеться, пришлемо. Для інформації додаємо, що в дописі (не можна було гаразд розібрати письма) зробили ми правдоподібно деякі зміни.

Ю. Пентелейчук, Ужгород. — Ваші цінні твори прохаємо нам надіслати. Числа вже висланої далі будемо їх надіслати, але не на адресу „poste restante“ тому, що висилка на „poste restante“ коштує вельми дорого.

Фр. Р. Щоби написати поезію, треба двох річей: треба мати щось до виводження (ідея, почування) і треба вміти це вивісисти (форма). Перше у Вас є, та другого Ви абсолютно не маєте. Читайте отже щось з обсягу стилістики та поезики (Komarnicki: Stylistyka, Сімович: Граматика укр. мови, [вид. Оренштайна 1920]: частина „Віршування“ то що) та твори визначних поетів, а може й у Вас розвинеться талант і виробиться форма. Всі великі поети так робили. Поезія це не лише талант, але й наука та труд.

П. Мик. І до Ваших віршів односиться порада, яку даємо т-ві „Фр. Р.“ Поезія без форми це гарна людина в брудному й одертому лахмітті, що так і відбрасє її усю принаду краси. *Licentia poetica* це привілей великих, віколи початку чих поетів.

С. Миллянич. Питаєш, чому вісник, а не вістник? Бо так писати ухвалила Укр. Київська Академія Наук. Читай „Укр. Вістник“ останні числа, стаття Дра Волянка: Академічний правопис.

П. Іс. у Стан. Мимо найкращих бажань годі нам було щонебудь із Ваших стихів умістити в цьому числі. Зробимо це може в слідуючій.

Леся Верх. Ваша новела п. з. „Нема позволення“ увійде в одно з найблищих чисел. Ми бажалиби прилучити її до збірки воєнних оповідаць, що їх невдоволя старатисьмопустити в світ. Чи згода?

Корнило Явор. Простіть, що Ваша гресьба остала без відповіді, та ферійна пора розігнала була й членів нашої редакції в тихі села на продішкку, а адміністрація не могла цієї справи поладжати скоріш, як наприкінці серпня. Та це вже було за пізно.

Антік Радом. В найблищому числі помістимо дещо з Ваших стихів. До тепер — мимо доброї волі — не могли.

Т. Д. „З життя студ. в укр. війну“ гарне змістом, та щодо форми слабеньке. Радимо простудіювати основні правила прозодії, а щойно тоді можна буде з успіхом повести працю на полі поетичної творчости.

Вже появилися календарці на 1921—22 шк. рік

„Український школяр“

і „КАЛЕНДАРЕЦЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТИЙ“

друковані двома красками на гарному папері, вигідний кишеньвий формат. Ціна душе дешева, бо лише 25 Мп. від штуки. Дістанете по всіх книгарнях або

— — на складі: — —

Видавництво „ДОБРА КНИЖКА“. — Львів ул. Содова 4.

Замовляючим більшу кількість значвий опуст.

- - - Вже пора присилати замовлення на - - -

студентський календарець „ІДЕЯ“ (на рік 1921/22)

який незабаром появиться. Збільшений формат — гарні черенки — добре „календаріюм“ — уліпшені записники — адреси студентських організацій. Календарець одинокий у своєму роді. — —

Для більших замовлень шкільних комісових ітд. (хоч зо 50 прим.) дається високий опуст. — Спішіться, щоби не забракло, як минулого року. Пришліть завдаток по 20 мп. од 1 примірн. Повну — — — — ціну подається в часописах. — — — —

Замовляється на адресу:

ВИДАВНИЦТВО „ДОБРА КНИЖКА“

ЛЬВІВ, СОДОВА, 4.

МЕГАЛЯ АЙТЕЙТЕ!

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор.
Й. Скрутень : Від природи до Бога	241
І. М. : Тихо-глухо	247
Др. І. Сєвницікий : Драгоманов і Галичане	248
Ю. Крохмалюк : Про лучисті тіла.	254
Л. Верховишка : Нема позволення	259
Т. Сологубъ—Меріям : Ох, як тяжко тут жить	262
Д. Блохъ—І. Л. о : Грусті и плача и смѣясь	262
Ж. Morèas—І. Л. о : Станса 12. І. Кн.	262
Ноктурн	263
* * * Студентство й народ	263
О. Вілшина : Із циклю : „Осінні настрої“	264
М. Бабій : В осінний вечір на Замку	264
Гр. Голіян : Журба	265
Меріям : Голод	267
Зі студентського життя	268
Оповідки і некрольоги	272
Додаток : „Наш Прапор“	
Й. С. Більше культури душі!	275
Б. Грінченко : До борні!	276
З. Дягелєф—О. Єзерський і Е. Р. : Стара Агнета	277

ПЕРЕДПЛАТА

Галичина й Польща на 11 й 12 ч. 200 мп.

В інших краях як слідує:

Придніпр. Укр.	5000 грив.	Югославія	25 к.
Буковина	20 левів	Німеччина	25 м. н.
Чехо-Словаччина	25 с. к.	Швейцарія	10 фр.
Австрія	100 кор.	Франція (й колонії)	10 фр.

Англія (й колонії) річно . 1 ф. шт.

Америка річно . 2 дол.

**Передплату зпоза Галичини й Польщі висилається в місцевій валюті банковим чеком у порученім листі на адресу: ЛЬВІВ, СО-
— — ДОВА 4. М. Мох, (для Адміністрації „Поступу“). — —**

Ціни оголошень:

1 стор.	4000 мп.	1/4 стор.	1500 мп.
1/2 „	2500 „	1/8 „	1000 „

Переписка Редакції.

Интересовані з Бучача. Певно самі Ви додумалися, що в складі останнього числа „Поступу“ зайшла помилка, коли замість „в Крехові“ й „із Крехова“ складач подав „в Кракові“ й „із Кракова“. Вам і не треба б було з окрема про це писати. Але що мусимо узгодити й інших наших читачів, тож отсим звертаємо на цей печатний промах їхню увагу. Для Вас же самих подаємо продовження дописи молодих Василіан. — Слідують тепер завваги що до методи навчання. „Учимося як ученик, що знає вартість науки, що любить ту науку й всіми силами старається її набути. Перш усього як учимося мертвих мов, напр. латинської? На першій році повторюємо цілу граматику й читаємо класичні прозові твори Ціцерона, Лівія, Салюстія. На другій році теж беремо твори прозові, а крім цього й поетичні Віргілія, Овідія, Горация. При читанню звертаємо увагу на значіння слів, граматичний розбір і фразеологію. Після цього слідує переклад дослівний і свободний. На кінець професор подає пояснення річеві, історичні, а при бесідах реторичні. Так само вчимося грецької мови, однак на її вивчення посвячується менше годин. — А тепер згадаємо як учимося живих мов. Матерньої мови вчимося дуже пильно, бо вона нам рідна й найконечніша. Докладно переходимо стилістику, граматику, значіння слів, передусім пильно звертається в нас увагу на ті слова, що їх тепер зле уживають. При словах послуговуємося загальною словарею Б. Грінченка. Не занедабуємо й укр. літератури, для якої посвячуємо доволі часу. Читаємо також твори наших письменників як у школі так і приватно, при чім кожний з нас виписує собі замітніші слова, цільні думки, приповідки, фрази, а то й красні описи та рефлексії. Інших предметів учимося методом гімназійною і з тих самих підручників, що й по гімназіях. — До виключно нашої методи треба причислити способ повторювання й іспити. Повторювання маємо двоакі: тижневі й піврічні. На тижневих, що звичайно припадають на першу годину тижня, повторюємо все, що бралось у тижні, а на піврічних береться цілий піврічний матеріал. Після цих останніх повторювань слідує іспити. Вони відбуваються майже як устна матура. Ці „репетиції“, як ми їх називаємо, й іспити мають це за собою, що не так скоро забувається все вивчене, та годі, як то кажуть „шахрувати“, бо треба такі все переробити. Тож із власного досвіду можемо щиро сказати, що „repetitio est mater studiorum“.

(К. 6.)

О. проф. Коленський. Дрогобич. Усе Вами передане дійшло до нас. Честь Вам і щира подяка, бо Ви перший забрались до діла, котре мусить увінчатись сльотними успіхами! Тому з глибини серця шлемо Вам наше українське: Щастя Боже при зачатій роботі!

Хм-й Н. Золочів. Просимо ласкаво надіслати нам статтю, яку приобіцяли Ви для нашого органу.

Від природи до Бога

при допомозі телеологічного доказу.

Хоч і певною річчю, що телеологічний доказ на есткування Господа Бога не є одиноким підмуром релігії і філософії, все-таки нема більше переконуючого, лекшого, загально зрозумілого до-казування одного, особового Бога як із доцільного ладу в природі. „Визначається бо він, як влучно запримітив Schiffini¹⁾, певного рода питомою собі силою порушити мало що не всі снаги цілого чоловіка, щоби тим робом буття найвищого ества, виражене поняттям най-мудрішого Впорядника цілого всесвіта, не так було доказане, як радше, що так скажу, відчуте.“ Тому легко вгадати, що й ця обста-вина не мало причинилась до цього, щоб обговорити його до-кладніше.²⁾

Заки однак приступлю до властивої речі: хай вільно буде мені сказати декілька слів: що таке телеологічний доказ і яка його історія.

Телеологічний доказ полягає на тім, що з доцільного ладу в усесвіті заключаємо, що поза цим уладженням світом ествує впо-рядчик, який визначається великим розумом і який постановив цей доцільний лад. Отже цей доказ не каже нам докладно хто це той мудрий впорядчик, а тільки доказує, що мусить бути якийсь мудре й розумне ество, котре нарочно напаятувало всесвіт знаменем доцільности. Доперва при допомозі інших доказів доходимо до ви-разнішого його поняття, іменно, що той розумний впорядчик є одним, особовим еством, що його в щоденній мові зовемо Богом. — За-гально називають цей доказ телеологічним, від грецького слова *to télos eos*, — ціль, доцільний уклад. Много вчених, ідучи за висло-вом Канта, називає його доказом фізично-телеологічним, а ще інші космологічним (пр. Schiffini, L. c. п. 392).

Історія цього доказу сягає перших часів філософичної людської думки. Що більше! Ним послуговується навіть св. Письмо³⁾. Після того перший ужив його Анаксагор, а по нім головню Сократ, як про

¹⁾ Disp. metaph. spec., II. 1888. 31. п. 392.

²⁾ Заперечуванням есткування Бога ламається основу, на якій стоїть люд-ство, розривається всі звязи справедливости, правди і права. розпантовуються безмежно найкрайніші й найбільш дикі пристрасти, вбивство і злочин наповняють землю. Та на жаль як зараза довкруг нас поширюється думка, що немає Бога. Проголошується її з університетських катедр, долітає вона й з чепурних бюр та канцелярій, з неймовірною силою проповідують її робітничі уста! Здіяння обичаїв, на яке глядимо сьогодні, рудить нам, яка чекає нас майбутність. Тому радо містимо цю статтю, тим більше, що деякі товариші нарочно підчеркували потребу таких квестій у своїх відповідях на сьогоднішню анкету „Поступу“. За-разом прохаємо наших старших співробітників подавати нам дальші дописи на подібні теми.

Редакція.

³⁾ Кн. Прем. гл. XIII; Псал. XVIII.

це свідчить його ученик Ксенофонт. Відтак послуговувалися ним Платон, Арістотель, Плутарх (Плас. phil. 1. 6. 1). Незвичайно любувався ним Ціцеро й викладає його популярним та знаменитим способом перед усім у своїм творі „De natura deorum“ (II. 5, 6.¹). У християнській добі особливішу увагу на цей доказ звернули св. Отці. Чимало їхніх текстів зібрав у своїм підручнику Caiet. Sanseverino²). Середновічні схоластики заправили його своїм духом і надали йому стислу схоластичну форму, що перетривала аж до наших днів. „Якщо природа ділає доцільно, каже св. Тома³), то доконче треба признати, що до цього напромовує її якийсь розумний чинник“.

З поступом природних наук цей спосіб доказування не лише що не тратив свого значіння й сили, але чимраз більше прибирав блиску й наукових черт. Сам Кант, хоч у своїх старших літах старався опрокинути його доказову силу, то однак підчас своєї передкритичної доби дуже цинив собі його й „признав сьому телеологічному аргументові особливішу моральну силу: тільки чоловік злої волі може опиратись отсим „unwiderstehlichen Gründen“ як сам виразився⁴). І батько новітнього еволюціонізму Дарвін „признався, що розпам'ятування ладу у всесвіті й інтелектуальної знаменитости чоловіка деколи так його зворушувало, що підчас цього почування чув себе змушеним думати про першу розумну причину“⁵). Так само много інших поважних учених цей доказ „виймовко дуже любило й поважало“, як говорить Т. Пеш⁶). Правда, не бракувало авторів, навіть із поміж схоластиків, які uznawali цей доказ або невисistarчючим, з браками, або в кожному разі криючим у собі чималі труднощи, — однак усі ті позірні браки даються пояснити й опрокинути⁷). А й найновіші змагання противників доцільности, заступати її будь то „причиновістю“, будь то „спеціальним родом конечної злуки“ (eine besondere Art notwendiger Zusammenhänge) нічого не шкодять його первісній силі й значінню, як це недавно тому показав Gutberlet⁸).

Наприкінці цієї короткої історії кладу сам телеологічний доказ, щоби так міг він ясно стояти нам перед очима при дальшій обговорюванню. Ось як представляється він у стислій формі: є в усе-світі загальний, сталий, скомплікований і злучений в одну ідеальну цілість доцільний лад. А що такий лад вимагає доконче розумної причини, отже естувє така розумна причина, що є впорядником цього світа.

Забираємось тепер до властивого обговорювання доказу.

Вглядаючи в нутро власної душі помічуємо в ній деколи певного рода ухвалені рішення, після яких задумуємо поступити. Ці рішення стоять нам живо в думці й самі собою спричиняють у нас рух і ділання. Рух — бо якось гейби магнет тягнуть і приманюють до себе; ділання — бо заставляють руки вибрати дещо. По пильнішій роздумі це ухваленє рішення зарисовується троха яркіше, прибирає черти і прикмети добра, словом стає тим, задля чого хочемо

¹) Willems, Inst. Philos. II. 1906. 526.

²) Inst. seu elem. Philos. christ. III. 1880. 367 сл.

³) Phys. II. 10. cf. I. qu. II. a. 3.

⁴) J. Thomé у Philos. Jahrbuch, XXVIII. 382.

⁵) Boedder, Theol. natur. 1911. 91. n. 126.

⁶) St. a. M. Laach, XI. 293.

⁷) cf. J. Kleutgen, Die Philos. der Verzeit, II. 1878. n. 921, 923 сл.

⁸) Стаття у Phil. Jahrbuch, XIII. 381—389; XIV. 47—61.

ділати. У буденнім життї надаємо цьому приманливому добру назву ціли, а це що ми вибрали, аби її досягнути, зовемо орудником. І цей орудник не попався нам нізвідки в руки, але й його ми обдумали, розібрали, зважили його придатність до ціли. По такій надумі, цей вибраний нами орудник до ціли, носить на собі знамя задля якого зовемо його доцільним. Та доцільність може бути менше або більше ясна. І так: стрічаючи на проході мости, дома, колодязі не то догадуємось, але майже інстинктивно говоримо, що це нарочно побудував хтось міст для переходу через ріку, поставив хату для мешкання, викопав керницю для черпання води. Але інколи — подибуємо річі, яких ціли не знаємо, та однак зваживши хвилюку, оглянувши їхній уклад, їхні складові частини, не сумніваємось і їх назвати доцільними.

Перериваючи отсі міркування насувається нам питання: чи й у всесвіті є такі орудники достроєні до якоїсь ціли? Якщо є така доцільність, то чи нарочно нап'ятував хто нею цей видимий світ, чи навпаки не нарочно?

Отсе зовсім оправдане питання опирається на глибоко психологічним помічуванню. Всі люди цього свідомі, що дивлячися на світ, дізнають якогось незвичайного вражіння, а під впливом природного нахилу, приміювати засаду достаточної рації й причиновисти, силкуються пояснити собі це явище. „Людський дух, каже М. Моравський¹⁾ зачинаючи свою студію про доцільність у природі, супроти отвореної книги природи, зачинає від подиву її краси... Колиж після вражіння приходить розум, і здобуває собі перше, належне йому місце, то не вдоволяється він самим подивом краси ініціалів і мініатур тієї книги, але хоче перечитати саме її зміст. Лучається тоді, що повабність цієї краси, никне з очей, але никне тільки на сповид і до часу; бо як лише розум збагнув і зложив тих кілька складів природи, зараз вичитує в них якесь слово: щось раціонального, вираженого в матерії — красу вищого ряду — яку сьогодні називають доцільністю“.

Нині вже майже ніхто не перечить цьому, що є в усе-світі таке розкладення поодиноких річей, які зраджують доцільність. „Надармо силкуються найзавзятіші песимісти, каже D. Mercier²⁾, такі як Schopenhauer або Nietzsche, збільшити браки природи, подвоюють зло яке в ній стрічається, мимо того не в силі вони заперечити, що в ній сяє краса, що в неї багато добра“. Перечать тільки, що це розкладення не є намірене; або иншими словами: признають, що є в усе-світі тзв. матеріальний лад, але нема тзв. формального. Поясню ска-зане приміром: огорожник виходить у город, засіває грядку, кидаючи свобідно повною жменюю різнородне насіння цвітів. При цій роботі не має ніякого бажання уложити якийсь десейн чи налр. які букви. Тимчасом під благородним промінням сонця, цвіти розвиваються, виростають, укладаючись у трикутник, або букву „Т.“ Хоч отже вийшов якийсь порядок, але з гори знаємо, що огорожник його ніяк не наміряв. Так маємо порядок, порядок матеріальний, а не формальний. Колиж противно бачу гарний цвітник, у яким ріжноманітні квітки так взаємно достроєні, так розложені, що вже здалека зумію відчитати: „Витайте“, то таке розложення поодиноких квіток складається на порядок формальний, себто такий, що його хтось намірив і плянував уложити. Порядок матеріальний

¹⁾ Celowość w naturze. Kraków 1891. 1 сл.

²⁾ Métaph. génér. 1905. 541. п. 260.

очевидно, не є доцільний, а формальний є, — і ця доцільність, формального ладу, по словам Uggabugi¹⁾, є „гейби формою й душею порядку світа“. Отже наші противники признають, що є такий матеріальний лад, але не формальний. Іншими словами: є в усесвіті доцільність сповидна, випадкова а не дійсна, не намірена. А чейже від розв'язки цього питання залежать уся стійність телеологічного аргументу.

Ходить нам тепер о це, щоби пояснити на якій підставі говоримо, що є в усесвіті доцільність, себто формальний, намірений лад. Пояснивши це, тим самим пояснимо першу передпосилку обговорюваного доказу.

Ми свідомі, що не в усіх наших научних досвідах можемо по-слугуватись інтроспективним методом. Але чи з цього вже слідує, що на тій царині, де не можна послужитися таким методом, для нашого знання заставлена непорушна запора? Ні. В таких разях не малу прислугу віддає нам аналогія. Отже оперті на тій аналогії можемо заключати також у певній мірі на доцільність у природі. Якщо та аналогія опирається не так на зверхнім вигляді, але на дійснім паралелізмі вжитих орудників і способів до досягнення цілі, тоді будь що будь цієї аналогії не можна легковажити, вона стає поважним доказом. І справді, загально говорячи, на тій підставі можемо заключати на доцільність у всесвіті. Сочка й комора ока є так подібні до сочки й комори оптичної темниці, що наша думка легко переходить від одного до другого. Або хоч би й такий примір. Як будівничий, коли ставить дім, найперше кладе підвалини, відтак мурує стіни, а вкінці дає дах, так і дерево, виростаючи зі зерна, найперше пускає корінці, опісля билó, а вкінці листя. Що більше! Природа ділає о много досконаліше від чоловіка, котрий ділає доцільно. Бо вона а) ділає певніше, так що невдає є зглядно менше; б) ділає краще: людський умілець учиться й пробує, потється й працює, а природа доконує всього граючи й сміючись; в) виконує придатніші ролі і виконує чудніші діла; г) послуговується відповіднішими орудниками й ліпше підпорядкованими. Тому й кається, що штука тільки наслідує природу. Природа йде певною ходою, а штука доганяє її, природа, як влучно виражається М. Моравський,²⁾ є мистцем, а чоловік хлопцем.

Та однак не набрали ми повної певности, якщо тільки завдяки самій аналогії обстоювалиб це, що є в усесвіті достроєнні орудників до якоїсь цілі. Много можнаб нагромадити примірів, які самі собою не мають ніякої подібности з нашим власним доцільним діланням, а однак без сумніву є вони доцільні. Тож огляньмося за поважнішою рацією, за тривкішим ґрунтом, коли ходить о задецидування в так важкій kwestії. Безсумнівною рацією та основою, на якій опирається цілий телеологічний доказ це метафізична правда причинности й достаточної рації. Взавши собі її за провідника й опираючися на ній вглядаємо у всесвіт і стрічаємо в нім познаку, яка говорить нам, що є і мусять бути в природі доцільність. „Отже не дається заперечити, що є якийсь предметовий характер, якесь п'ятно виражене в деяких речах, у яким узаємо черту доцільности — з якого заключаємо, що ті речі мусять бути ділом інтелегенції, виконані в намірі цілі“³⁾.

¹⁾ Theodic. I. 1899. 125. п. 36.

²⁾ Op. cit. 131.

³⁾ M. Morawski, Op. cit. 15.

Цей предметовий характер, це п'ято й черту доцільності можна спреділити отсими словами: є в природі загальне, стало, скомпліковане достроєння й уклад усіх і поодиноких річей в одну ідеальну цілість. Якщо це є, то є також правдива доцільність, бо протинно це все булоб без рації. Якщо це є, тоді самі речі, сам усесвіт свідчить про себе. — Перейдім поодинокі елементи, що складаються на цю черту доцільності.

Найперше є в природі загальне достроєння й уложення всіх річей, або простіше: є в природі загальний формальний лад. Киньмо зором довкола себе, питаймо своєї совісти, перегляньмо великанські праці вчених, а дізнаємося про згалану правду. Від найменшого кусника мертвої матерії, якою так дуже любуються вчені хеміки та фізики, від першої живсі тванки кожної рослини, від первісної клітини кожного звірати, словом від усіх трійох царств нашої землі, котра, хоч на перший погляд так обширна, а в дійсності є тільки, як виражається В. Pascal¹⁾ „ледви доглядасю чертою у великій картині світа“, аж до невидимих для людського ока світів, що розложилися на широкім просторі, всюди панує такий порядок, що переходить людську думку. Хоч много тих річей, мимо того ні одна з них не без ладу, як про се впевняють нас що раз більше нові відкриття на полі природних наук.

Щоби бодай дещо згадати, натякну на знамените примінення соняшних проміннів, на доцільність у розложенню морів, сухої землі, гір, долин, доцільність вітрів, бурі, хмар. Як велика тайна й примінення криється от хочби в так різнородних колірах, металах, до рогодінних камінах. У який подив вправляє нас світ ростинний! Хто тут дотепер винайшов щось недоладного?... А яких же слів треба б ужити, якщо прийдеться вчисляти ту загальну доцільність у світі звіриннім? Яка тут влучна будова, яке доцільне множество гатунків, яке чудо представляє нам такий істинкт, або таке зовсім особливіше явище як мімікри, себто снага причаїтись і вдати себе за щось инше²⁾. Як доцільними являються не лише поодинокі члени, але й цілість. Навіть у найменших речах годі подабати щось злишне, без цілі. Що більше! „Загально лад у світі малої речі не менше величий, як у цілім всесвіті“³⁾.

О скількож скріпиться те наше переконання якщо зважимо, що це загальне розложення й настроєння річей у природі не є хвилевим явищем, але сталим фактом. Від віків сонце й його планети повинуються тм самим правам, усі небесні системи без найменшого збочення все посуваються по тих самих дорогах. У мертвих елементів до нинішнього дня спостерігаємо те саме право означених пропорцій (*lex proportionum definitarum*), те саме право множви (*lex multiplicorum*), те саме право збереження тяготи й матерії (*lex conservationis ponderum et materiae*), ту саму свійню (*affinitas*) елементів. У нерозумних живючих еств іще до нині слідимо ті самі прояви, які цікавили уми Арістотеля, Віргілія, Овідія. Ва навіть „чи чув хто коли, питає Мерсієр⁴⁾, щоби вчений, питаючий природу, завівся колись на ній спускаючися на сталість її прав?“ Словом, та сталість у всесвіті

1) *Pensées* I. 1.

2) Про те останнє гарно пише А. Meyenberg, *Ob wis Ihn finden?* 1907. 85 сл.

3) T. Pesch, *St. a. M. Laach*. XI. 296.

4) *Métaph. génér.* 541—542, п. 260.

перемінювалася в дечім у незмінні права, що правлять світом, а в дечім стала тотожною з остаточною інстанцією, до котрої загально всі апелюють, бо кажуть, що „*natura non patitur saltus*“¹!

А який той загальний і сталий лад скомплікований! Яка помотана та поплутана сіть небесних системів! Як велике множество звізд, планет! Хто порахує коли ті складові часті кожної дробини, ті численні складники клітини, із якої має вийти життя! Яке чудо представляють нам, щойно недавно відкриті, електрони. Як дивно побудована ця машинерія при виміні воздуху за поміччу різнородних вітрів. Або чи можна представити собі більше скомплікований механізм як знаний нам уклад костей, м'язів, нервів, жил, приладів травлення, віддику і т. д. ?.. Справді, навіть не хочеться дати віри тим ученим, що розправляють про складові часті чи то протоплазми, чи ока, чи атома.

Та однак, мимо цього загального, сталого, так скомплікованого уладження всесвіта, все достроюється взаїмно, все є підпорядковане, все складається на одну цілість. Іде слово про це.

Загально розрізняємо три головні ділянки або царства: мінеральне, рослинне й звіринне. Якщо природа є доцільно уладжена, то низші ества мусять бути для вищих, одно царство для другого. І так справді є. Неорганічний світ є, що правда, позбавлений доцільності внутрішньої, то є нема в нім ества, що працювало б для себе, що становило б його індивідуальне життя. Але зате є в нім доцільність відносна, то є зможе він і справді служити для еств вищих. Щоб земля могла прийняти до себе життя, мусіла перше мати таку хемічну й фізичну будову, яка достарчила б життю відповідного матеріалу й його подала йому в легкий спосіб. Далі мусіла вона мати джерело світла, тепла, води — словом мусіла бути приготована до цього. Наука впевняє нас, що так воно й є. Тим самим показується, що вона, як і цілий неорганічний світ, є достроєна й підпорядкована вищій цілі, якою є життя.

Найвищий же степень життя представляє світ рослинний. Тут виступає вже одна черта більше. Є в нім внутрішня доцільність. Кожна рослина, це осібно для себе життя. Але якщо й це царство має бути доцільне, то очевидно мусить входити в склад якоїсь цілості, мусить бути підпорядковане вищому. І справді: світ рослинний є на послугах звіринного. Образово, але влучно, зазначив це кількома словами М. Моравський. „Словом — каже він — світ рослинний є так збудований, що є великим домом о мільонних кімнатах і рундуках для приюту та охорони звірат, як також кухнею для принадження їм корму, і вентилятором для очищення їм повітря, навіть аптикою для лічення їх хоріб“¹).

В царстві звіриннім виступає те саме підпорядкування. Нищі для вищих, слабші для сильніших. Те підпорядкування є так наглядне, що стало нагодою до створення славного твердження: „боротьби о ествування“. По правді однак отсе пожирання одних звірат другими не є правдивою боротьбою. Ті війська не відносять ні побід, ні погромів: тільки правильно й незмінно одні ґатунки беруть свою поживу з других; а погром споживаного ґатунку, був би заразом нагодою витязя²). Впрочім, щоби відповідь була повна, годиться зазначити, що отсе боротьба за ествування, котра є так могучим стимулом

¹) Op. cit. 47.

²) Більше про те гл. W. Zaborski, Darwinizm wobec rozumu i nauki, 1886, 30—49.

до заперечення вищої думки в економії природи, є в Дарвіна спеціально неясним і поплутаним поняттям. Тому вона не то, що не шкодить, але й ні трішечка не заходить нам дороги, коли мовиться про відносну доцільність у звіринім світі¹⁾.

Щоби ця доцільність була завершена, потреба було, щоби ті всі царства сходилися в якомсь однім центрі. В таким лише случаю виступить та ідеальна цілість цілої природи. Тим центром є чоловік. До нього прямує цілий світ, всі царства й в нім знаходять вони своє найкраще й найповніше доповнення. „Чоловік то, каже Kleutgen, по слугується всіми родами природних еств будьто беручи їх за корм, одіж, мешкання, будьто вживаючи їх до скорішого руху й до найрізномородніщих праць, будьто вкінці до виобразування свого духа, а це тим, що видимий світ веде його до пізнання невидимого“²⁾.

Ізза цього читаємо в св. книгах, що Бог положив у ніг чоловіка все сотворене³⁾, „in ministerium cunctis gentibus“ як виражається Вульгата⁴⁾. А надівсе людська свідомість здає собі з того справу, й сама родить найкраще, бо навіть рефлексійне поняття загальної доцільности.

Це чудове підпорядкування всіх річей в одну ідеальну цілість, виразив св. Тома⁵⁾, отсими короткими та ядерними словами: „В частинках вселенної кожне сотворіння є задля свого буття й досконалости, сотворіння менше шляхотні задля благородніщих, а поодинокі сотворіння для досконалости цілої вселенної, ціла ж вселенна для Бога“.

Так отже непохитно стоїть наша перша передпосилка телеологічного доказу, іменно: Ї в усесвіті загальний, сталий, скомплікований і злучений в одну ідеальну цілість доцільний лад. Або иншими словами: Ї в усесвіті доцільність зачерпнена не тільки з апології, але зі самих річей⁶⁾. (Докінчення буде).

I. М.

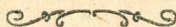
Тихо—глухо... друг мій спить.
Я не можу спати —
Сон не хоче загостить
До моєї хати.

Деж вона — ах — де вона?
В безвістях втопула!
Але ніч така видна...
Страти не відчула.

— — — — —

Дивлюсь—дивлюсь до вікна:
Сяють зорі ясні.
В той же мент летить одна
Й у блакитах гасне.

Пострівай! — прийде ця мить:
Кинеш світ цей ясний
І ніхто не замітить
Скон твій передчасний!

¹⁾ Dr. K. C. Schneider, Die Grundgesetze der Deszendenz-theorie. 1910. 216 сл.

²⁾ Op. supra cit. II. 393. n. 760.

³⁾ Пс. VIII. 7.

⁴⁾ Deut. IV. 19.

⁵⁾ I. LXV. II.

⁶⁾ Більше рл. J. Hontheim, Inst. theod. 1893. n. 260—292; S. Tongiorgi, Inst. Philos. III. 1869. 330. n. 80 сл.

Др. І. Свенціцький

Драгоманов і Галичане¹⁾.

Сього року минає 50 літ, як Драгоманов у перше стрінувся з Галичанами. Ся стріча з Мелітоном Бучинським і його товаришами в тодішньому осередковій словянському наукового життя — Відню 1871 р. — дала деякій частині галицької студентської молоді основу до нових думок, та згодом до нового життя. До сього перелому причинився Драгоманов своїм холодним і сміливим осудом замічених особливостей галицького життя, на яке він поглянув з висоти свого історично-людського образування та широкого досвіду культурного світа.

А духове життя Галичан початку 70-тих р.р. XIX. в. було дуже слабке й мідке. Воно було перш завсе засноване на безкритичному послухови державній власті, що опиралася на консервативно-клерикальних кругах, себ-то на кругах по природі своїй недемократичних та не поступових-назадницьких. Мало того, круги сі були тої думки, що церква має служити опорою існуючого ладу, тож бути слугою деяких партій і верстов суспільних, але не живою виразницею духа Христової науки. Звідси то пішла пагубна думка про виключне право слуг церкви бути дійсними представниками нації на виї на всіх ділянках культурно-національного і політичного життя, тож про їх природну вищість та мало що не надприродну непомилність серед маси вірного люду. Скласти світогляд тодішнього кліру на основі одних газетних статей про духовенство та самого духовенства в звязку із народним життям — доволі легко. Але сей світогляд був дуже вузький: допуст Божий, кара Божа за гріхи, наслідки неробства і піянства та природної темноти широких мас людових — ось звичайна канва, на якій снували одноманітні накликування до послуху й вірності найяснішому цісареві, до молитви і праці у тверезості, та терпеливості в нужді без ненаситної зазисті і заздрости, щоби заслужити царство небесне вічне.

Для власників отсих думок були вони голосом церкви, але для глядача стороннього були вони або виразом крайнього нерозуміння — як духа науки Христової, так і дійсного життя, тож невіжества і назадництва (обскурантизму і ретроградства), або виразом свідомого накручування високого поняття церкви до низьких цілій земних — тож політикою в церкві — клерикалізмом. Очевидно, що значна частина духовенства на основі такого погляду на світ — мусила думати і повселюдно виказуватися про природну вищість свою над мужиком, та про природне призначення сегож мужика до ціпа-батога-гною, тож: „де кухті до патики“, а мужикови до книжки — літератури!

¹⁾ Хоча не маємо на думці до статті шан. автора подавати близьких завваг, всеж таки з погляду нашого світогляду мусимо підчеркнути хибне, а то й противне католицькій ідеї поняття М. Драгоманова про космополітизм відносно до релігії й про толерацію „всякої віри“, про що ненарочно натякають стрічки статті. Це, будь що будь, зі сторони Драгоманова майстерний наступ, щоб увести неетичний індиферентизм, котрий звичайно рівняється практичному атеїзмові. Чи Драгоманів думав про такий вислід, не рішаємо, однак час і історія показали, що цей вислід карється до сьогодні. Просимо теж пам'ятати, що й поняття Драгоманівського радикалізму ні тропечка не підходить до цього, що його всі тепер маємо.

Вслід за сим не було дивоти, що думка за непригідність мови пас-тухів і свинопасів до письменства йшла в парі з особливою любов'ю отсеого домородного „панства“ до мови тай звичаїв місцевих зайд — окомонів, лісничих та їх панів.

Отсей клерикалізм в парі з хибнозрозумілим поняттям панства створив дійсно дуже мрачне тло нашого життя по обі сторони Карпатів, та викликав задущну атмосферу згрідного поводження з мужиком, та його недовіри до ніби панського одягу, якому він звик з страхом давати пошану. Не те було під сю пору на Україні в Росії. Дрібне панство — дворянство лівобережної України було скрізь щиронаціональне українське; мимо свого особливого положення панів над кріпаками, не пуралося народу України і велике панство, що було положенням своїм звязане з народньою масою. Згадатиб тільки відношення Ковалінського до Сквореди, та про Котляревського, Полетику, Квітку, Каразіна, Закревських Скоропадського, Гоголя і про відношення Репвіних до Шевченка. Були й серед духовенства визначні народолюбці, що залюбки зверталися до народу на його рідній простій мові, а навіть викладали йому в книжках святе письмо сею мовою, назватиб тільки писання Гречулевича й Опатовича.

Правда на Правобережній Україні, особливо на Поділлі і Волині, де залишилось стільки традицій польської шляхетчини і по виншній день, були дещо инші настрої. Служба там цілувала своїм панам і їх гостям руки, старалась иваді навіть по польському балакати; деяка частина співаєн панянок навчалася з погордою глядіти на простонародну масу своєї церкви, та залюбки заглядати до панських костюлів; пани та їх прихильники з українського боку за найдрібнішу провину хльоскали „своїх“ людей по щикам та тикали їм кулаками в зуби.. Одним словом творили такі речі, через які з природи людяний та весь захоплений наукою про людину — молодий студент Драгоманов у Києві (1859—1863) зрозумів дійсну основу українсько-польських взаємин. Два світи стояли тут од віків один проти другого: шляхетської самоволі — та людської незащитності, що очевидно ніяк та ніколи не могли один одному уступити, один одного зрозуміти, та вшанувати.

Незалежний по своїйому родови і суспільному положенню дворянин-пан, щирий демократ-народолюбець, що виріс на кращих творах тодішньої руської літератури, яка так близько стояла до людини взагалі, та на творах Шевченка, так близьких до народа-кріпака, історик-гуманіст з великим суспільним інтересом і критичним нахилом — ось вид того Драгоманова, що вперве стрівуся з Галичанами в Відні.

Очевидно таку людину мусіла вразити перш за все — відсутність Галичан за працею у віденських бібліотеках; їх неосвіченість літературна навіть в області новітньої німецької літератури, в середковій якій вони проживали та вчилися; їх повне незнання руської літератури навіть серед т. н. русофілів; та нарешті їх стародумство в питаннях суспільного життя. Між тим на Україні та в Росії скрізь цікавилися як раз усі, що тільки мали який такий звязок з освітою, новостями літератури, мистецтва і суспільного та наукового життя не тільки російського але й заграничного світа; російський інтелігент знав звичайно якусь європейську мову, що давала йому змогу ширше, та з вищого становища глядіти на світ; кожний інтелігент в Росії був звичайно в олозиці до правительства, як поступовець бажав дійсної народньої свободи політичної — тож стремів до основної

(радикальної) зміни укладу державного і суспільного. Одним словом — деспотична Росія мала дійсно освічених поступових громадян народолюбців і щирих демократів, з якими не могли видержати ніякого порівняння обивателі конституційної Австрії з Галичини, сини темного мужицтва та сурдудового півпанства.

Огся велика різниця двох різних світоглядів кидається постійно в вічі коли читати зарядом переписку Галичан із Драгомановим 1871—1895 р. Мало того, з неї виступає незвичайно симпатичний світогляд Драгоманова, зроджений довголітньою поважною працею науковою і суспільним досвідом, сьогодні тим дорожчий нам, що він майже у всіх точках мусить бути світоглядом кожного навіть поміркованого поступовця.

Ось пригадати-б собі тільки по автобіографії Драгоманова основи сего світогляду:

„В культурі — націоналізм, в політиці — федералізм, в питаннях соціальних — демократизм... Космополітизм, який не одкидає окремих національних варіацій загальних ідей та форм — являється найкращою підвалиною для українських автономних стремлінь; всяка наукова і політична діяльність мусить бути заснована на ієртернаціональному фундаменті. Поганий той українофіл, котрий не став радикалом, і поганий той радикал, котрий не став українцем... Український рух міцний не тоді, коли він гониться за поверховним національством та мріями про державну самостійність, але тоді, коли він має на увазі загально-людські інтереси демоса... Будучи соціалістом, я переконаний, що здійснення сего ідеалу можливе тільки у певній ступеневості й при високому розвитку мас, а тому й досягти його можна більш при допомозі розумної пропаганди ніж кривавих повстань... Політичний терор єсть тільки природий, хочай паталогичний наслідок терору самого уряду...“

І подумати сьогодні, що цілих 25 ліг не було в Галичині з боку більшини т. н. інтелігенції иншої назви для Драгоманова, як: ворохобник, вигилюст, атеїст, якого належало вистерігатися як морового повітря; за зносини з яким проганяли із школи, судили на суді, карали тюркою і патріотичним тозариським бойкотом. Та й нині ще не всі можуть згадувати імя Драгоманова без ненависти та остраху певного... З увага на все те легко піймемо велику вагу ідейної праці Драгоманова для Галичан.

Де кілька відривків з писем Драгоманова до Вучинського та до инших найкраще засвідчать нам особливе значіння високоідейної праці його для суспільно-національного життя Галичини:

„Независимість не виключає терпимости“ (16. XI, 1871 ст. 56).

„Питаня соціально-культурні головніші для чоловіка, — і усі другі, політичні, національні і т. д. тільки тоді і ціну мають, коли ведуть до будованя лучшої основи чи домовини для соціально-культурного життя животом і головою. — Ростуча соціална наука і розум самах городських класів наказує на другі способи розв'язаня соціального питання, ніж парижська коммуна“. (17. II, 1873 ст. 282).

„Ціль наша ясна: треба набратись науки, як йти до неї, порозумітись між собою, роздивитись добре між сусідами, пізнати власний народ, а поки хай дуріють дурні, хай крадуть злодії, гірше не буде як тепер! А як ми свою громаду з чесних і освічених людей підберемо та літературну роботу на діло реальне направимо, то час, коли виступимо на політичне поле, од нас не вгече і виступимо ми не з таким легким грузом як теперя“. (8. V, 1873. ст. 311).

„Пора вже становитись на свої ноги. І не станемо ми на них, поки не підведемо наших національних тенденцій під широкий космополітичний принцип. Уже по тому, що ми хлопці, нам один тільки такий принцип і подоба: соціална демократія“. (17. V, 1873 ст. 307).

Після отсих дуже мирних думок про суспільний розвиток, поданих найбільше живому і освіченому тоді галицькому українцеві до більшого поширення між товаришами студентами Драгоманов знакомиться з академічною молодіжю і членами української громади у Львові проїздом з Австрії до Києва 1873 р. На превеликий сором

сій громаді не застав він у тодішньому Львові ні однієї поряднішої бібліотеки, зате нігде не бачив такого ганяня часу за картами, як у львівській Бесіді. З українофілами чи там молодорусинами Драгоманов не міг зійтися, бо вони через свого представника Качалу вели особливішу політику угоди — (наперекір старорусинам-русофілам) — із партією польських магнатів. Політика дещо дивовижна для прихильників Шевченка, та нереальна: бож годі було хлопам бидлу говорити навіть через консисторського совітника з князями-панами як рівня з рівнею; а зрівнятися мужицтву з панством, або знизитися панству до мужицтва, щоби була спільна суспільна платформа — за се годі думати навіть сьогодні, не то що в добу ярого консерватизму та аристократизму. Не найшлося між Драгомановим і Львовцями ані спільних інтересів наукових, ані спільної мови в питаннях суспільних і політичних, ані навіть спільного національного почування. Найкраще виказав се Драгоманов у своїх статтях про „літературу російську, великоруську, українську і галицьку“. (Правда, 1873—4), та „Австросторуських споминах“.

„Чому це у вас галичан нема сорому перед самохвальством? Це якась органічана неблаговоспитанність“. (31. I, 1892 Павлику. Переписка т. VII ст. 5).

„Галичанам більш усього треба правдивої науки замість політичної бляги. Найбільше горе Галичини всетаки в тім, що голови в людей далеко вузчі, ніж закони“. (3. II, 1885 Павлику т. IV ст. 327).

„Давно вже пора нам звернути більше уваги на наші власні хиби, ніж на побічні „преслідування“, як самі порокумнішаєм, то й преслідування легше завалимо“. (27. III, 1887 Франкови т. II ст. 87).

„Власне тепер, коли сили наші надломлені і може завтра прийдеться душу Богу отдавати, слід нам менше плакати і бути холодніцями і веселіцями. Більше всіємо зробити“. (14. V, 1894 Павлику VIII ст. 104).

„Не буде добра в краю, поки люде будуть виховувати свій розум на безпідставному верхоглядстві“. (14. I. 1886, Франку I 146).

„Для свого і для громадського здоров'я треба частіше випрямлятися і дивитися поверх деяких дрібязків, а не понуритись і безпременно дивитись на дрібязки, а далі на себе й у себе“. (23. III 1881 Павлику III ст. 414).

Людина з такими основами світогляду і життя мусіла одвітно поставитися й до замічених у Львовцян недостатків. Тож перш усього належало їй розібратися в тому, з ким їй на будуче зноситися. Із старшими годі було через їх ограниченість умову й духову, та суспільну аморальність; молодь крутилася навмання в нерівній борні сильніших чисельно старорусинів із нечисленною групою молодорусинів українофілів-народовців. Треба спасати молодь та вивести її на широкий шлях суспільно-національної свідомости. Якраз ріжниця між русофілами й українофілами? Майже ніяка, коли не зважати на спори за мову й правопис, бо суспільно всі Галичане 70-тих рр. більше консерватисти, коли навіть не назадники; але певно не поступовці! Вони більше формалісти як люди принципу. Ось народовці стоять за простонародну мову, але сею мовою не висказують ідей загально цінних — вселюдської ваги. Що ж тоді по мові, коли вона без змісту? Або русофіли — не признають права за мовою простолюдина бути мовою письменства, бо русини мають вже готову вироблену багату літературну руську мову! Гаразд, нехай так — але тоді годі назвати літературною мовою не існуючу нігде в руській літературі тарабарщину? Але також годі буде признати за твір руської літератури те, що буде виразом як раз крайнього стародумства і назадництва! — І в наслідок усіх тих думок Драгоманов радить Галичанам знайомитись перш за все з російською літературою, щоби з неї набратися щирого демократизму, широкого світогляду, сміливого розмаху думки, прямої почувань, самопошани і людської

самосвідомості, та втиснути свою мову органом справжньої європейської культури, щоб чоловік, — котрий рветься до тієї культури — міг задовольнити свою жажду на тій мові, та щоби вже раз покласти край тій слабості українського руху, яка найбільше проявлялася в тому, що він мало опирався на науку.

Не тільки в публичних статтях, але й в приватній переписці, що все таки стоїть під покровом таїни, Драгоманов не змінював свою тону, хоча говорив з такими прихильниками своїх думок як Павликом і Франком, про справи близької йому радикальної партії. Будучи щирим прихильником поступового розвитку нації шляхом культурної праці і противником всякого терору, тож речником еволюційного але не революційного соціалізму, Драгоманов захищав значіння індивідуа навіть перед перемогою над ним демосу.

„Стережіться. Я навіть думаю, що й саму думку демократичну не треба доводити до релігії — пише він Павлику. Поки що при теперішнім стані освіти мас, багато з дорогих інтересів цивілізації, особливо на науковому полі, такі котрі колись здадуться й демосу, теперішньому демосу не по зубам, і він їх гірше ніж продасть, а просто потопче. А в таких селянських землях, як наша, то навіть багато з соціальних змагань городських пролетаріїв може пропасти, колиб здатись на самий сільський демос. Одним словом: не сотвори собі кумира — ні на небі, ні на землі, ні в „народі“. (12. IV, 1890 т. VI ст. 29.)

„Фізично працюючі люди шановні, але й ми, морально працюючі не гірше їх. Почати з того, що ми пролетарі навряд чи не бідніші хліборобів, бо не маємо й халупи своєї, і коли часом дістанемо більше грошей, то мусимо ж ми й м'ясо їсти, й книжки й газети купувати і стіл мати особний для писання, бо того всего вимага характер нашої роботи, то в кінці і в нас, як у хліборобів нічого в кишені не зостається. А ще ми все таки думаємо й про хлібороба, як ему допомогти, а він про нас не дума і ще иноді у поліцію одведе. Не знаю я, навіщо — не признаючи сурдутової аристократії, признавати сіракову?“ (7. VII, 1891 Павлику т. VI ст 225).

Розвиток галицьких партій, події в часі війни, революції і змагань за самостійність національну може найкраще свідчити за велику прозорливість Драгоманова, що спирав свої висновки на даніх всемірної історії. Як провидець будучини, Драгоманов — пильний учень *magistrae vitae historiae* — не любив ніякої фразеології себто, пугослів, та ніяких етикет, бо вважав:

„політику на добру долю педагогікою... Політичну вагу партії дасть не максимальна її частина і не слово етикетка, а те на скільки вона вмітиме зачепитись за теперішні справи й нужди народу“. (17. X, 1890. Павлику т. VI ст. 80).

Він в даніх обставинах більше стояв за індивідуальний провід діла, ніж за партійний (2. IV, 1891. т. VI ст. 167), бо вважав, що партія найліпше збирається коло діла, а не коло голих програм (23. VI, 1891. Ю. Яворському).

Холодний розум і глибокий критицизм не опускали Драгоманова ніколи, навіть коли він виступав проти різних суспільницьких мрій своїх однодумців.

„Слова за пролетаризацію хлопа і проти парцеляції єсть застарілий соціал-демократичний шаблон, — пише він Павлику, — котрий французькі соціалісти вже кинули, а німецькі починають кидати“ (22. II, 1895, т. VIII, ст. 203).

Очевидно, що слова Драгоманова, мимо їх щирости і правдивости, мимо дійсної ваги позістали подекуди для його сучасників та наслідників звуками і знаками без змісту. За се одначе годі винити Драгоманова, бо звісна річ, що люди переманив і осудців не особливо люблять, та постійно перечуть щирому замірови других, та не помагають, коли люди беруться за одне і просять помогти (16. X, 1894, Франкови II, ст. 286).

Драгоманов, як суспільник-соціаліст радів оживленню галицького національного руху патанними соціальними і економічними. Ще більше він надіявся на злагодження національної боротьби в Гали-

чині почуваннями соціал-демократичної спільноти (Автобіографія 26 ст.).

Але на жаль надії Драгоманова не всюди здійснилися через те, що він наперед бачив в письмі до Павлика: „всі народи, москалі чи поляки, чи русини мають своє зло і своє добре в натурі; і що зло більше виходить з малої освіти, ніж з натуря народів і через те нам усім, і русинам, і москалям, і полякам, замість того щоб ворогувати, треба освічатись та добиватись у купі волі — то тоді й усякі теперішні причини до незгоди счезнуть (9. X, 1892, Павлику VI, ст. 87).

Заради сего вселюдського соціалізму любови і космополітизму братерства Драгоманов накликав українське студентство до освіти, до праці, до вивчення європейських мов (12. XI, 1883, Окуневському ст. 14). Він прямо говорив: „Коли ти студент, то вчись — а ні то йди собі к чортовій матері!“ (5. VII, 1890, Павлику VI, ст. 57). Тимто й не вірив він „у студентський радикалізм, що так легко вилітає з голови після того, як студент став чиновником іноді тим легше, чим більше студент агітувався і тратив на те час науки й через те виходив з університету з абстрактними фразами, котрі потім розліталася. Яб завше радив студентам більше вчитись, ніж агітуватись і агітувати; тільки звісно, вчитись по плану з заміром потім стати й до радикальної політики“ (3. VI, 1891 Яворському, Переписка з Франком Т. I, ст. 25).

А коли радикальна партія все таки на молоді стала числити як на чинник політичний, то Драгоманов пише Павлику: „я все таки стою на тому, що зо студентів політичних партій не слід робити... Хай учаться, то й менше будуть крутістьовати (23. III, 1894, т. VIII, ст. 65), а наукою, власною працею виробляються на вчених (5. VII, 1890. т. VI, ст. 57) і тим робом дадуть так необхідну українському національному рухови інтернаціональну основу.

Так, Драгоманов весь час своїх зносин із Галичанами — бурив місцеву заскорузлість, щоби ми ставили на ній величну будівлю українського культурно-громадського життя в звязку з вселюдською культурою. — Він розбивав до основ і питання про національний патріотизм та вказував на самозрозумілу необхідність праці для того, кого люблять (20. IV, 1894, Огоновському, Переписка I, ст. 167) тим і дав яєне окреслення „собачого обовязку“ кожного члена нації до суспільної праці, але не джерела до самопхваляби і гордині за сповнений обовязок.

Він ясно бачив, що тільки реальна, витривала праця принесе Україні, коли вона стане осередком „Східного питання“, належну користь — що найкраще показали невдачі Української політики 1917—1920 року.

Цього любов до України і людства була так велика, що він навіть думав за здійснення закону любови, заповідженої людству Ісусом Христом. Драгоманов склав ось такий символ віри для українського братства:

„Віруємо в Бога, створителя світу й людей. Признаємо посланців божих, котрі як Ісус Христос навчали людей любити одні одних, як самого себе.

Шануємо всяку віру з усяким обрядом, коли вони ведуть людей до любови, а не до противного. Обіцяємо жити проміж себе як брати й сестри, і тим приміром а також словом навертати людей усяких вір до нашого братства“. (1. V, 1891 Павлику VI, стр. 287).

Ю. Крохмалюк

студ. реальної школи.

Про лучисті тіла.

III.

Лучі, що їх висилає рад та інші лучисті тіла не є однородні. Вони складаються з трох родів лучів, котрі названо: лучами α , β , γ . На їх одділення знаємо кілька способів. Найпростіший спосіб, це відділення при допомозі магнесу. Тоді лучі α відклонюються слабо, лучі β сильніше, але в противну сторону, а лучі γ цілком не реагують на магнес.

Лучі α є це матеріальні частинки наряджені додатною електричністю і вони творять більшу часть лучів раду. Виступають вони однаково майже в усіх лучистих тілах, а різняться лиш скорістю, питомою для кожного тіла. Скорість з якою частинка луча α порушається є незвичайно велика і різняється $\frac{1}{12}$ части скорости світла. Маса частини α маєтся так до атому водня, як 4 : 1, отже атомовий тягар частинки $\alpha = 4$. Знаємо також, що атомовий тягар гелю = 4, отже лучі α є ідентичні з гелем та по страті свого додатного наряду творять атоми гелю; також спектроскопова аналіза довела до цього самого висліді. Здібність проникання є у лучів α дуже мала. Бляшка глинова 0.02 m/m груба, або картка звичайного наперу цілковито їх здержує. Найважливішим їх свійством є здібність йонізації газів посунена відносно до лучів β і γ до високого ступня. Здібність йонізації газів у лучів α , β і γ , маютьсся так до себе, як 1000:100:1*). Самі лучі α зникають у воздуху, який їх скоро абсорбує. Вони доходять ледви до віддали 3.7 см. од свого джерела. Англійський учений Wilson зладив апарат, котрим можна фотографувати дорогу лучів α . Є це скринька, в якій знаходиться воздух насичений водною парою та адиабатично**) охолоджений. Коли через скриньку переходить вязка лучів α , тоді моментально перебігає в середині електрична іскра, яка освічує скриньку, а відповідно уставлений апарат фотографує скриньку внутр. Пара водна кондензується на поодиноких частинках лучів α та заломлює світло, що доходить до апарату. Дорога сфотографована в цей спосіб на кліші є простолінійною. Досвіди з лучами α робяться в порожні, бо крім воздуха ще багато інших тіл (переважно металі) сильно їх абсорбують.

Rutherford обчислив, що самі лучі α витворюють 25%, цього тепла, яке висилає із себе рад. 3.2% тепла припадає на лучі β , 4.7% на лучі γ , а решта на продукти розпаду раду. 1 gr. раду висилає на секунду 3.4×10^{10} частин α , а та сама кількість урану висилає ледви 9.7×10^4 частинок. Обчислено це при допомозі т. зв. спіне-трископу. Є це мала люпа, з одної сторони замкнена. На дві знаходиться папір покритий сірчаком цинку. Близько над цим папером є притверджене вістря, що має на кінці дещо радової соли. Дивлячись через люпу бачимо сильно побільшений екран із зникаючими та зникаючими ясними точками. Це лучі α ударають об екран та побуджують його до фосфорисценції, а поодинокі місця удару частинок α

*) Wszechświat—1909—N. 41.

**) Значить охолоджений через зменшення тиснення.

бачимо, як ясні світляні точки. Кількість цих ясних точок дає нам можливість почислити, скільки частинок α висилає рад протягом певного часу.

Лучі β в противенстві до лучів α є наряджені відємно. Аналогічно до лучів катодових улягають вони сильному відхиленню в магнетнім полі. Вони не є однородні і відзначаються ріжкою швидкістю та ріжним відхиленням. Середня швидкість лучів $\beta = 16 \times 10^{10}$ cm/sec. Їх це лучі що найбільше діляють на фотографічну плиту і тому можна послуговуватися ними, як лучами Рентгена. Маса їх є рівною $\frac{1}{1835}$ частини маси атому водня. Образи, які вони дають на клішії не є виразні та острі. В апараті Wilson'a представляються вони інакше як лучі α . Як значно легкі усуваються лучі β з дороги частинам води та воздуха і через це дорога їх творить лінію похилу та криву. Через ріжні розсліди доведено, що чим рух частинок β стає більший, тим і їх маса більшає.

Вінці третій рід лучів — лучі γ , заховуються зовсім подібно як лучі Рентгена. Вони мають своєрідну здібність проникання бо-гаторох тіл майже без страсти для себе. Лучі γ переходять через 7 см верству олова, 19 см заліза, та 150 см води і тратять при цім ледви 1% своєї сили. Лучі γ виступають лише разом з лучами β . Лучі γ не є матеріальні. Це є лише дрогання космічного етеру викликане розпадом атомів раду підчас висилання лучів α і β .

IV.

Крім невидимих лучів висилають лучисті тіла із себе також газ званий еманациєю. Еманация посідає всі прикмети звичайних газів та є досить добре пізнана; найтяжчий це газ із усіх до тепер званих. Один літер еманациї є 111 разів тяжчий від одного літра водня. Цей газ має свійство виділювання лучів α , а в природі має важке значіння, о чім скажемо пізніше. В 1909 р. Rutherford і Soddy скропили еманацию в теч під звичайним тисненням у температурі -65°C . Еманация не є тілом хімічно однородним. Склад її залежить од тіла, з якого походить і для того розрізняємо еманацию: радову, торову та уранову. Її хімічні свойства змінюються з часом. 1 gr. бромаку радового висилає в 30 днях около 3 см³ еманациї. В періодичнім укладі первнів (Менделєєва) зачислено еманацию до групи шляхотних газів. Еманация не є тривалою, бо скоро розкладається. Протягом нецілих чотирьох днів (3.85 днів) вона зникає до половини, по дальших чотирьох днях остає лиш $\frac{1}{4}$ початкової кількості і т. п., при чому слідує виділювання лучів α . Еманация улягає сильній абсорбції ріжних тіл; найбільше абсорбують її тіла пороваті, але з ростом температури абсорбція ця маліє.

Еманация є причиною уділеної (індукованої) лучистости. Деякі тіла, що находяться в сусідстві раду, набирають самі свійств лучистих тіл, та лиш з цєю ріжницею, що здібність висилання лучів з часом зникає. Таку лучистість зовемо уділеною. Еманация виділена з раду, осідає на поверхні тіла, розкладається та виділяє лучі α , а проча часть дальших продуктів розкладу еманациї (лучистий осад) є безпосередною причиною уділеної лучистости яко-мусь тілови.

V.

Теорію, що вияснює явища лучистости, зовемо теорією розпаду атомів (Rutherford). Це є щось цілком противне атомовій гіпотезі. Після цієї останньої всі тіла складаються із фізично неподільних

частинок зв. молекулами, ці зновуж із атомів частинок, уже жадним способом неподільних. Кожний атом є електрично наряджений.

Після теорії Rutherforda, атом складається із дуже дрібних частинок зв. електронами; по середині знаходиться один великий електрон (ядро), що творить майже цілу масу атому. Він є наряджений додатно. Усі електрони обертаються довкола нього по еліпсах, як планети довкола сонця. Електрони—планети є наряджені відємно. Кожний первень має іншу скількість електронів. Найменше електронів має водень, якого атом є дуже простий, бо довкола одного сонця кружить лиш один електрон—планета. У лучистих тіл із незвісних причин ядра пукають, та викидують із себе по одній частині α . Ослаблене ядро не може вдержати всіх електронів, тому часть їх одривається і вони опускають атоми, як лучі β . Цій експлозії в атомі товаришить сильне потрясання етеру — це лучі γ *) Зрешти розбитого атому повстає новий первень вже о меншій тягарі атомовім. (Коли лучисте тіло висилає лучі α , то атомовий тягар слідучого первня є о 4 менший. Також, ваколи виділяються лучі β тягар атомовий меншає, але дуже мало, так що зменшення її усувається з під обсервації). Якщо запас енергії є ще великий, тіло розпадається даліше аж дійде до такого стану, що запас енергії в атомі вже відповідно зменшений. Отже лучистий первень перейшовши через ряд трансформацій замінився у инший, але вже не лучистий первень.

*) Причиною експлозії є можливо великий запас енергії у лучистих тіл. З початком повстання нашого сонячного укладу всюди була нагромаджена велика кількість енергії, яка з часом зменшилася через випромінювання. Але вона заховалася замкнена в атомах лучистих тіл, та виладовується тепер у формі тепла, та кінетичної енергії лучів.

Ці свійства раду та інших лучистих тіл, що вони не витрачують свою енергію, а лиш змінюють форми заховання цієї енергії довели учених до дуже цікавих тверджень. І так проф. Міллікен, визначний фізик чикагського університету, твердить, що теплота землі ізза радіоактивности деяких первнів прибуває. Після Міллікена мужі науки вже давно закинули погляд, що сонце чимраз більше постійно холодніє: джерелом сонячного тепла є по великій мірі чинність раду. Звісно, що розпад раду в олово видає 300.000 разів тільки тепла, якеб видало спалення рівної кількості вугля. Геологи думають, що на мільон частин земської матерії припадають дві частини радіоактивних матерій. Коли так, каже проф. Міллікен, то за 100 мільонів літ піднесеться температура земського ядра на 1.800 ступнів Цельзія. Така теплота однак вистане на розтоплення майже всіх нам звісних матерій. Що ж можна з того факту вносити? Хіба це, що планета, яка нам виглядає завмерлою, за кілька сот мільонів літ розжариться, розширюючи при цьому незмірно свій обєм. Відтак настане знова скорчення і земля прибере свою теперішню погоду, щоби шляхом радіоактивних процесів у своїому нутрі приготувитися на поновне спалахнення.

Усі лучисті тіла укладаємо в 3 ряди; початковими їх первнями є: уран, тор і актин. Понизша таблиця подає всі продукти розкладу урану.

Тіло	Тягар атомовий	Рід лучів	Вік життя *)
Уран I	238.5	α	$5 \cdot 10^9$ літ
Уран X_1	234.5	β	24.6 днів.
Уран X_2	234.5	β	1.15 мінут
Уран II	234.5	γ	$2 \cdot 10^6$ літ.
Йоній	230.5	γ	$2 \cdot 10^5$ літ.
Рад	226.5	α, β	2000 літ.
Еманація	222	α	3.85 днів
Рад А	218	α	3 мінути
Рад В	214	β, γ	26.7 мінути
Рад С	214	α, β, γ	19.5 мінути
Рад D	210	β	16.5 літ
Рад Е	210	β, γ	7.2 днів
Рад F (польоній)	210	α	136 днів.
Олово	206	—	—

Як бачимо, кожний первень, що висипав лучі α має атомовий тягар о 4 менший від попереднього. Інші, що цих лучів не висипають мають атомовий тягар мало що менший (не узгляднений в таблиці), бо як знаємо електрони творять дуже дрібну частку маси атома.

Подібні свійства задержують первні з розкладу тору, якого посліднім продуктом розкладу є бісмут, та первні з розкладу актину. Обсервуючи переміни одних первнів у другі (які заходять у тіл лучистих) приходять на гадку, чи й інші первні не моглиби перемінюватися. Найновіші досвіди в повні це потвердили. Раамсау одержав дуже займаючі висліди своїх дослідів. Із розчину сірчану міді, підданого діланню радової еманації, одержав по виділенню міді сірководнем дуже малу кількість первня літу (Li). Вода розкладається під впливом еманації, але водня є дещо більше чим повинно бути. При тому розкладі води виступають ще сліди неону і ксенону. Досліди Rutherforda кидають більше світла на внутрішню будову ядра атомів. Йому вдалося іменно розбити атоми азоту. Через начиння з розрідженим азотом переускав лучі α ; при цім случалося, що вони вдарили в ядро атому та розбивали його. По скінченню досвіду — вказано начинню присутність водня. Такеж саме повставання водня спостеріг Fraubenberг (XII. 1920), коли пропускав лучі α крізь метали.

Знаємо вже, що рад та уран висипають лучі α , з яких повстають частинки гелю. Стверджено, що 1 gr. урану виділює річно 0.00028 mm^3 гелю. Якщо тепер у якімсь урановім мінералі вайдемо гелю, то після найденої кількості його можемо обчислити та означити час

*) Вік життя, або протяг часу в котрім лучисте тіло розпадеться до половини (Halbwertszeit).

існування даного первня. Перепроводжуючи аналізу т. зв. густих**) мінералів одержуємо певну кількість гелю, після котрої можна обчислити вік мінералу. Обчислення виконували в цей спосіб виказують вік уранових та торових мінералів на приблизно 200 мільйонів літ. Інший спосіб означення віку мінералів полягає на обчисленню кількості олова в мінералі; присутності олова догадуваносся тому, що він є кінцевим первнем в урановім раді. Досліди виказали, що з 1 gr. урану твориться річно 1.2×10^{-10} gr. олова. На цій основі обчислено середній вік уранових мінералів (де справді найдено олово) на кругло 1.000 мільйонів літ.

VI.

Обговорюючи справу лучистих тіл не можна поминути і дослідів двох учених Elter'a і Geijtel'a над розповсюдженням лучистих тіл, а особливо раду в природі. При помірах прийнято подавати кількість еманції в кількості раду потрібної до її витворення. У воздуху виступає еманція до висоти 3.000 метрів. Чим нище тим її більше. Над морями є її менше чим над суходолом. У землі виступає еманція найобильніше і це лиш до глибини 2 метрів. Нище улягає її вартість сильним ваганням. Впрочім кількість еманції впливаюча зі землі, залежить від метеорологічних відносин даної околиці. Середня її кількість є кількесот разів більша, чим у воздуху. У декотрих місцях є її значно більше. В копальнях салітри в Чіле виступає еманція в такій кількості, що красить шкло вложене до землі на кілька місяців. У скалах вибухових старших формацій є раду більше чим в осадових скалах. Головно багато його у гранітах. Також в намулах рік та океанів найдено сліди еманції. Лічницє ділання тепляних джерел і т. і. належить безсумнівно приписати присутності кількості раду.

VII.

Цікаві свійства раду були заохотою до дослідів над лучистістю інших первнів. Досліди Lewin'a і Rueg'a доказали, що потасові та рубідові соли є лучисті, слабу лучистість виказують сполуки олова. Крім цих, малу тай то непевну лучистість посідають: антїмон, ніоб, таяталь, бериль (?), ерб (?) і неодим. Однак дуже можливо, що лучистість цих тіл походить із інших причин, а не є саме їх питомим атомовим свійством. Рубід висилає під впливом соняшних лучів відємні електрони, так само і інші метали, але лише під освітленням ультрафіолетним.

З хвилию коли вістка про відкриття лучистих тіл дійшла до відома загалу, — предсказано радови велику будуччину. Тай не помиленось! Крім практичного примінення в лічництві має також рад велике значіння космологічне. Його є велика кількість на сонці та внутрі землі, і тому спричинює він повільніщий спадок тепла та соняшної енергії. Учені догадуються, що лучисті тіла мали також великий вплив на витворення нафтової ропи у давних геологічних епохах. Рад це одинокє тіло, що висилає зі себе так великий запас тепла без видимої страти для себе. Справжнє „perpetuum mobile“.

**) Густими зовемо такі мінерали, що не випускають із себе багато гелю.

Леся Верховинка

Нема позволення.

Коли всі дерева в садках покрилися ніжним біло-рожевим цвітом, а узбіччя горбків скромними фіялками, тоді прийшла до нього смерть... Крізь одчинене вікно влітав до кімнати легесенький вітрець і чути було спів пташенят, що повернули недавно з теплих країн до своєї батьківщини. І сонце заглянуло до кімнати та кинуло вязанку лучів на долівку, де появилася довгий, ясний чотирокутник.

Микола лежав у своїм ліжку й дивився лискучими очима на цей соняшний чотирокутник. Його уста порушались невпинно, але не говорили нічого, бо й не мали до кого говорити. Лише великий, чорний пес лежав недалеко ліжка і спав. Було тихо, як у церкві, тільки десь з другого кінця хати долітали крики дітей.

Хорій порушився на постелі та склукувався сісти, але це приходило йому дуже тяжко. Руки були безсилі, неначе колоди, а важка голова опадала назад на подушку. Вуйне, золотиста волосся розбурилось і спадало на чоло, зрошене густо кроплями поту. Зеленкуваті очі гляділи з розпучкою наперед себе.

Ух! — Уже, вже приходить вона.. Так швидко приходить по мене... Ох, чому вона незабарилась трохи? А я ще жити хочу!

Замкнув очі, а його груди підносились у важкому, нерівному віддихові. Новий подих вітру влетів до кімнати, загуляв коло стола, скинув якісь папері на підлогу та став бавитися шапкою, що висіла на кілочку над ліжком... Звичайна синя стрілецька шапка з тризубом на переді... Вона закрутилась під напором вітру, боролася з ним хвилю, а потім злетіла з кілочка й упала тихо на ліжко. Микола застогнав болізно й притис шапку до хорих грудей. Плакав, як мала дитина...

* * *

— Вже нашому Миколі не багато належиться. Вже його бідного години почислені, — сказав до жінки брат Миколи, Дмитро, господар хати, в якій лежав недужий.

— Треба хоч маму закликати, най попращається зі сином, най його виправить у далеку дорогу. — Жінка Дмитра, висока, чорнява молодиця саме місила в діжці хліб та що хвилю втирала рукавом очі. Промадка дітей збилася в однім кутку і трівожно — питаючим зором гляділа на батька й на маму. Чули вони, що в хаті щось недобре, та не знали, що саме.

— А ви чого поставали та дивитеся на мене? — гримнула на дівчорі молодиця. — Вуйко вмирати буде. Може би хто з вас побіг до баби, до Вербівки та закликав її сюди. Ану, Андрійку, побіжи, швиденько.

Андрійко, жвавий десятилітний хлопчик, ухопив з лавки бриль і вибіг прожогом на двір. Оставші діти з завистю поглянули за ним. До Вербівки чудова дорога, треба йти через ріку, а то так гарно бродити... Та ще й таку важку справу поручила йому мати: сказати бабі, що вуйко вмирає. Вуйко Микола, той, що був офіцером при українським війську. Ще не давно був такий здоровий, гарно вбраний і їздив на такім чудовім, чорнім кони. А тепер умирає..

І Андрійко біг через левади, що вкрились уже мягкою, ясно зеленою травицею, біг і плакав. Він був найстаршим з дітей, а з вуйком жив од давна у великій приязні. Кілько різних історій оповідав йому Микола, тільки гарного він йому говорив.. А все казав Андрійкові любити Україну..

— Люби, сину, свою бідну Україну. Вона наша мати, а вороги хочуть нам її поневолити. Розлучити маму з дітьми хочуть, чуєш. Але ми будемо битися за неї і не дамо ворогові своєї матері на поталу. А ти, як виростеш, будеш її боронити?

— Буду, вуйку боронити. Я вже й тепер пішов би до війська, та ще за малей і тато не хочуть пустити — відповідав тоді хлопець.

Андрійко пам'ятав дуже добре той день, коли вуйко „йшов би зняс“. Казали, що він іде на якесь велике місто, здається на Львів.. Тоді баба плакала й товкла головою о стіну, а вуйко стояв коло стола, гарний такий, в шапці з тризубом, цій самій, що висить тепер над ліжком. Стояв і чистив старанно свій пістоль. А баба вклонилася його за руку та стала цілувати.

— Куди ти сину, йдеш? Знов на ту войну кєрвав? На кулі тай на багнети? Забють вони тебе молоденького, а стара мама, що зробить без Миколки?

І грозила стисненими кулаками комусь, хто не міг її бачити, ні чути..

Але ось, уже тільки перейти ріку та й буде Вербівка. А там дальше на горбочку маленька хатина баби. Треба бігти до неї швидко. І хлопець побіг, що лише мав сили, поніс зі собою найстрашнішу вістку для мамі.

* * *

Коло ліжка Миколи зібралися всі його найблищі: Дмитро, братова й мама. Вона на силу пришкандибала з Вербівки своїми старечими ногами, а тепер припадала до ніг сина та голосила. Її голос дригав і ломився за кожним словом, а вітерець поривав його зі собою й ніс кудись далеко до гаю, сплітав з весняним гимном радості..

— „Та на когєж, ти, мене покидаєш, сино-о-о-ньку?“

Микола хотів щось говорити, та мабуть не міг. Його очі то горіли вогнем, то знова меркли й погасали зовсім. Дав знак рукою, щоби його підвели. Брат і братова кинулися йому помагати. А коли він уже сидів, тоді став говорити. Його слова були тихі й глухі, й віяло вже від них тайною загробного світа. Прощався зі всіми найдорожчими, цілував спаленими губами руку матери й стиснав головки дітей, що з острахом дивилися на нього.

— „Прощайте, прощайте на віки. А згадайте часом свого Миколу..“

Здавалось йому, що вже сказав усе й хотів знова пожитися. Та знечєва майнула в його голові нова гадка. Вхопив брата за руку та поглянув з благанням в очах у його бліде обличчя.

— Ще одну просьбу вислухайте, послїдну. Поховайте мене в моїм ріднім селі, в моїй любій Вербівці.. Не судилось мені там замкнути очі, то хоч по смерті буду лежати в своїй батьківській землиці, де я колись бігав та бавився ще маленьким. Поховайте мене на тїм найвищїм горбику, де тата висока злиця, бо звідтам буде мені видно і рідну хатку і річку і лїс, — все дороге та любє сєрцю..

— Будь спокійний, брате. Станеться, як ти собі бажаєш. — Замкніть, діти, вікно, най не віє на вуйка“.

(— Дай-но, Андрійку, дві свічки, тоті, що за образом сховані). Дмитриха взяла дві свічки, повтикала їх у бланшані свічники й поставила в головах умираючого. Два маленькі, жовті вогники заблимали, замерехкотіли а відтак витягнулися в гору та залили дрогаючими світелцями ліжко, бліде лице Миколи й цях, що стояли біля нього. Світло було таке бліде й никло при світлі сонця, а проте, кільки смутку і горя воно вищувало.. А мати заводила без упину.

— Тихо, мамо, тихо. Вже його душа від нас одходить, то нехай хоч у спокою відійде..

* * *

Коли сонце ховалося за гори, лежав він уже наряджений та прибраний на високім столі, серед цвітів і свічок. Принесли діти з левади ніжних, весняних квіток, і Дмитриха обложила ними довгий стіл смерті. У головах лежали сині фіялки та білі романи й мішалися з його золотистими кучерями. Одитий був у своє військове вбрання. Лице було погідне й гарне. Здавалось, що се не може бути той самий Микола, який уже пів року тяжко мучився в ліжку.

Дмитриха плакала й поправляла все щось коло мертвого, а стара мати сиділа в куті без чуття та дивилася в землю погаслими очима. Двері від сіней стояли широко відчинені, і до кімнати раз у раз заходили нові люде; клякали одні блище, другі дальше; шептали молитви, приглядалися боязливо помершому й виходили. Якись дві жінки говорили між собою шепотом про Миксшу та втирали запасками очі.

— Воював бідачесько за тоту Україну тай тепер іде сину землю їсти.. Та би хоч нам крихіточку ліпше стало від тої війни, а то.. За дармо тільки хлопців вігнуло, а України не вратували.

— Тихо, кумонько, не говоріть тото тай Бога не гнівіть. А я все говорю, що Пая Біг нічого на дармо не зсилає.. Може й нам колись лекше стане..

— Псс.. Бережіться, Анно, бо тут всілякі люде, ще такі почувуть, що не треба їм того чути..

— Та деж бо він, кумо, тої хвороби набавився?

— Не знаєте де? — вмішалася до розмови третя жінка. — Таже в тій неволі. Не знаю, як тото місто називається, що їх там вивезли бідаків, але то десь відай далеко, в Польщі. Мій Михайло був також там, то, знаєте, що він нам не наросказував. Як там наших бідних хлопців збиткували, як вони бідні голодом примірали та як їх всякі хвороби їли..

— Ой, Матінко Божа, помилуй нас!

— А чули ви, кажуть люде, що будуть го у Вербівці ховати, а не тутки. Як вмирав, то просив, аби його в рідній землиці закопали.

— Ой, то-то десь буде парадний похорон, тай таки му то наложиться..

(Дальше буде).

З модерних московських поетів.

Т. Сологуб

* * *

Ох, як тяжко тут жить і як груди болять
Я в пустиню іду, щоб про тебе думать,
Щоб про тебе думать в шумі буйних вітрів,
Щоб про тебе думать в тихім смутку лісів.
Я-б прикликав тебе — та не вмію назвать,
Я-б по тебе післав — та боюся післать,
Я-б до тебе пішов — та незваний цей шлях,
Як би стежку знайшов — то-б стемніло в очах.
Задустілим шляхом одинокий іду,
Я все земне забув і з небес чогось жду, —
Мовчалива смерть поцілує мене
І до тебе, у царство тиші, приведе.

Переклав Меріям.

А. Блок

Грустя и плача и смѣясь...

Разом і плач, і сміх, й туга
Звенять в річках моїх стихів
У ніг твоїх.
І кожний стих
Віжить і звязь нову спліта,
Не знає берегів.
Та крізь хрустальні струї
Далека ти мені, як перш була.
Й у кожній стрічечці туга:
Кохані черти знов призывають твої,
Щоб злинуть ти д' мені могла
І з тобою чари всі.

Переклав І. Л.-о.

З модерних французьких поетів.

Jean Moréas

Станса 12. І. кн.

Ти не кажи „життя: весілля море“,
Так мовить дурень, чи душа падлюка,
І не кажи „життя: велике горе“,
Це слово кволить нуждарів розлуки.
Смійся, як небо весняне, прозоре,
Ридай, як вітру плачуть в осінь звуки, —
Відчуй і розкіш, і безмежні болі —
Й кажи „це радість“ і „це тінь лиш долі“.

Jean Morès

Ноктурн.

(З „Les Cantilènes“).

Стук, стук, стук — весело тесля працює,
Стук, стук, стук — труну для мене готує.

„Зготуй, мій друже, домовину,
Дубову хату без вікон,
Гей, поховаю я дівчину,
Вкладу любов на вічний сон“.

Стук, стук, стук — весело тесля працює,
Стук, стук, стук — труну для мене готує.

„Встели сю хату в заплочі,
В шовк білий, як її зубки, —
Блакитні, як у неї очі,
Будуть у головах стяжки“.

Стук, стук, стук — весело тесля працює,
Стук, стук, стук — труну для мене готує.

„У тихому гаї, весною,
Зазульки голос залунав, —
Її-ж чужинець над рікою
В уста-коралі цілував“.

Стук, стук, стук — весело тесля працює,
Стук, стук, стук — труну для мене готує.

„Зготуй, мій друже, домовину,
Дубову хату без вікон, —
Гей, поховаю я дівчину,
Вкладу любов на вічний сон“.

Переклад І. Л. о.

Студентство й народ.

Довголітня війна, голод, злосливі хвороби й неадаптована класова боротьба майже зовсім придавили наш народ до землі. Ціла його теперішня праця й усе зусилля має на меті наново поставити себе на ноги, наново привернути колишній стан щастя й добробуту. Однак вся та праця й усе зусилля нічого не допоможе, якщо наш народ не матиме спосібних провідників. А відки надіється наш народ цих керманців? Безперечно, має йому подати їх наш студентський світ. Студенти бо покликані стати керманцями люду, провідниками народу. Але чи ми, укр. студентство, будемо в змозі відповісти слушним сподіванкам нашого народу? — Ні! — Ми, нинішня молодь, сьогоднішнє студентство, ми ні трошечка не спосібні стати правдивими провідниками люду. Ми не маємо прикмет, що їх повинен і мусить мати народний керманець. Ми не знаємо навіть нашого народу, а вже не кажу, що ми його розуміємо, не бачимо ясно його бажань, потреб і його злиденної, громадської долі. Зовсім іншими ідеями й одушевляємось. Хочемо для нас самих жити, хо-

чемо створити свою власну касту. Беремо собі за нечесть розмобитись, приставати або чимнебудь прислужитись людині зпід сільської стріхи. За це гуляти, запиватись, курити, фліртувати і т. п. — нашим заняттям, нашим бажанням. Ліпше однак у подробиці не входити.

Щоб стати провідником народа, треба нам найперше запізнатись зі злобою дня, із лихоліттям часу, треба розуміти народню душу, народні бажання, потреби, треба ввєднати собі доцільні орудники, треба назначити собі шлях, котрим найлекше поведемо наш народ до правдивого щастя. Віри й любови найбільше треба нам, — віри, впертої віри у кращу будучність, любови гарячої, учинної любови до нашого українського народу.

„До зорі ясної скермуйте свій льот,
В надхмарне царство Ідеала.

Щоб віра вам серед земних скорбот
Не похитнулась, не упала.
Найбільше віру, віру бережіть!

Бо ми... бо люде ми двацятото століття —
Без віри, без надій і без бажання жить...

Бо се століття — наше лихоліття!

Ми вже не віримо ні в Бога, ні в Христа,

Ані в соціалізм, ані в людину,
Не любим ні братів, ані свою країну, —

В душі у нас холодна пустота

І в серці біль тушого самолюбства...

А думка... думка, мов та блекота

Труїть наш мозок і... веде до самогубства!

Бо де вгасає дух, там смерть — такий закон“.

(М. Вороний, Чорний сон).

Остан Вільшина

Із циклю: „Осінні настрої“.

В туман оповилась діброва і гай —

Замовкли берези в слезах...

Пташки відлітають у південний край —

Пожовклий лист паде на шлях...

Як сумно довкола... Куди лише глянь —

Усе відцвіло й умирає...

Ах, серце зранене... Болить перестань —

На світі усе так буває!...

Стою одинокий... Ллю слези рясні —

Ллю й дивлюсь в туманну даль...

Стиска щось у грудях... Ах, сні весняні,

Як з вами прощатися жаль!...

Микола Бабій

В осінний вечір на Замку.

Нічна крила

Роспустила,

Замок в північній вже дріма;

Як богиня

Льва твердиня

Понад містом спогляда.

Все затихло,

Тільки світло

На алеї мерехтить;

Вітер свище,

Лист колише,

Бір закиляте шепотить.

Все дрімає,

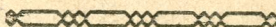
Засипляє...

Тут і предків духи сплять;

Теперішнє

І колишнє —

Одно бачать, друге снять.

Гриць Голіян

ЖУРБА.

Відний сей удовець Федько! — Хата запустила, крізь стелю капає до середини дощ, стіни облітають, вікна онучками позатикані, — все старіється й клониться до упадку, як і сам господар.

„Ов, ще тому може нема, а може і є десять неділь, як я не бачив на голові сивого волоса, а вчора чесна сусідка каже мені: „Федьку, ти старий, як хрін“.

„Хрін!?!... „Не гризися, каже дальше, маєш діти, худібку ладну маєш, коби тільки здорова була, та й ти щоби здоровий був“...

„Добра й недобра ся моя сусідка: і пожалув і засмутить“.

„А ось діти! Одно старше — шість зим має — останню сорочку сходжує; ні голововьки кому змити, ні кому розчесати, аби веселе й приємне було, та й щоби люде не сміялися. Воно най хоч послухне і не ледаче — усе тулиться коло мене, — а ото менше росте в поросі на дорозі, як червак. Бувало візьму палик, щоби вдарити, ніби настрашити публіку, аби не валялося, бо нема кому випрати — та що? Зараз серце м'якне, бо що тут такого хробака бити? Раз калатну по кістках тай розсипалося. Нераз сяду на приспі і так собі погадаю: Боже праведний, усі діти, як діти, а мої десь навіть і плакати не вміють — щось так, якби наперед знали, що нема кому їх пожалувати.

„А вже найбільше мені маркотно, як у неділю йдуть людські діти повбирані до церкви; старенький священник катехи їх питає і образочки роздає; діти тішуться, тати тай мами радіють, — а мої десь там кукають попід чужими плотами.

„Дехто мені радить: „Не журися, каже, ґрунту маєш досить і хлібець у тебе нівроку є“.

„А хто буде за мене журитися? Хто отих зведених моїх вбрати буде? Хто до людей їх приведе? Ніхто мене не знає, бо ніхто не сидить у мойому серці“.

Федько женився би ще раз, та кожний раз, коли тільки пригадає собі пісню, що її виспівував за молодих літ і нераз нею до схід сонця сонні пташки пільні полошив, то відразу відкочеться. Ех, ех, правда воно, правда:

Ой, як тяжко-важко камінню тай котитися, —

А ще тяжче-важче старому тай женитися... —

А то з парубка що за потіха? Виплекав такого, що вже перстеня за ременем носить. Женив би його, але боїться приводити до хати невістку; от ще обов старого випровадять у далекий світ з молитвою.

— — — — —
Іде Федько з сином у поле; попри цвинтар переїзджав. Гіркий спомин будиться в душі вдівця і смутить його дуже.

„Гов, Івасю, гоов! Гов, карі!...“

Парубчак тербнув поводами, віз зупинився.

„Татулю, а ви забули капелюх зняти — гріх коло фігур.“

Голос сина робить Федькові докір.

Ей, сину, мене що инше гризе: видип, мав я їх дві і ні одна не обізветься. Овде їх могили вже позаростали. А я так дивлюся на

ті могили і міркую собі: чим більше трави на них, тим більше злиднів у моїй хаті."

"Вїо, Івасю, вїо! — час на часі не сгоїть, жито серпа просить."

Віз рушив з місця.

"Гоов! чекай, гоов! Забув я тобі сказати: обі були добрі — Марина велика робітниця, Каська дуже приємна".

Парубок ляснув батоном, цмокнув і драбинастий віз знов затуркотів, доїзджаючи вже до краю цвинтаря. Федько сидів позаду на драбині з обнаженою головою. Лисина вилискувала під сонцем, а легонький вітер гладив лице вдівця та бавився довгими кудрями його волосся.

Ясне сонце з далекого неба немов пестило його, як мати рідну дитину, і купало своїми золотими купілями. Та не чувся Федько під його ласками щасливим. Чорна Пилипова ніч лягла каменем на його душу; вона червом точила його здоров'я й ножем краяла серце та кровопійцем-вампіром висисала з нього останні живучі соки; вона палем вбивала його великі очі в глиб голови і сидиною вкривала її.

"Най би хоч одна встала, — я вхопив би її на руки й заніс до хати — на маєш, сказав би я їй, кому лишила ти одю дрібноту? Хто їй випере сорочку? Хто зварить, нагодує?"... Вітер ловив журбу вдівця і терновим вінцем клав її під почорнілий липовий хрест на могили небіжки.

Клин сільського цвинтаря минули.

Жнива. Земля вбрана в золототкані літні убори, як дівка-княжна до шлюбу, не манила ока вдівця. З далека неслись сильні звуки пісні жєнців, брєніли коси коло покосів і з поблиьких лєвад широко розходились дрібонькі мельодії пастуших сопілок; а звуки ті такі прості й такі рідні неначе ставили Федькові запит: „Чого сумуєш, коли все радується?"

Вузкі і довгі ниви хвилювалися морем срібло-білого жита й колосистої пшениці і питали: Чи не для тебе опоясали ми безмежні простори землі?

В бороздах під покровом похиленого буйного колосся перекликувалися перепелиці, а з сіножатеї вигукував по німецьки деркач: der Herr! der Herr! der Herr!... Десь з ліса благословив струджених робітників кращим над дівочий сопран голосом маленький соловій; а й цей якби говорив: „Федьку, це тобі я так ладно співаю!" Федько був глухий на все, що діялось кругом нього. Ніщо йому не було мило. Подивиться на свою бульбу — не його бульба, гляне на свій ячмінь — не його ячмінь... Аж став на своїм полі й поблагословив серпом довгу ниву та нажав сніп жита, — а тоді підвів високо густі брови, обкинув зором увесь простір землі й неба і затужив.

Погідне голубе небо навівало на Федька душевний супокій, а вкрита життєвими скарбами земля, враз із лїкуючим трудовим людом і душештим запахом збїжжя, помогала небу.

За спокоєм затужив Федько.

Аж як очі його блиснули ясністю, тоді він тихонько заголосив: „Іване! Івасю! — Ану по заспівай мені такої, щоб я пригадав собі, як я ще був таким, як ти тепер! Коли ми дїждалися нинїшного великого свята—жнив, то собі заспіваймо так, як люде. — Хто знає, чи дочекаємо ще коли перших снопів?"

Там, де сині води, де степ широкий і край веселий, мандрувала їх пісня — пісня туги за щастям-долею; зразу тахонька, як маєвий вечір, відтак голосна і бурлива, як пізна осіння ніч, вона випїталась

рожевою квіткою в терновий вінець, сивим голубом літала вище
облаків і до схід сонця збирала дрібні краплини роси, щоби загоїти
нею великий біль ...

Івась затих .. Звуком нерозірваної ще останньої струни вихо-
дила ця пісня з груді вдівця. Йому важко було з нею розстатись;
він кілька разів повторяв собі послідний стих милої пісеньки:

Поможи нам, русалочко, *)
Тугу розганяти;
Поможи нам, богиночко,
Журбу забувати.

Недалекий густий гай вертав Федькові кожне слівце, а вдовець
потішався :

„З ніким собі так не побесідную, як з цією співанкою, — бо лише
наша хлопська співанка добре приповість і правду скаже ...“

Меріам.

Г о л о д.

По тихих полях блудить сум
І сіє хлопські сльози,
Понад хатами вється глум,
Журливо гнуться лози...

Понад садами йде туга
І клонить трави хворі,
Буйний під клунею співа
Своє memento mori...

Оглянув з болістю мужик
Незорене поле...
Почувся гайворонів крик:
О доле! хлопська доле!

Плакуча верба над ставом
Головку клонить долі:
Несеться в лісі гомоном
Memento — mento mori...

*) Після народнього повір'я русалка або морська богиня навчила людей
співати.

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ.

Звітн. — Дописн.

А. З життя академічної молоді.

Галичина. Хвиля чорної реакції заливає наше українське студентське життя з його ідеальними поривами до культурного та просвітнього поступу. На українських студентів, що знеможнені важкими трудами світової і народної війни задумали забратись до лічення глибоких ран, знайшла сусідня нація важкий батіг. Змагання студентства назвало протидержавним замахом, „гецами й шоками“ й ужито проти нього брутальної сили, спосіб непрактикованого досі віде в культурній світі. Забули наші сусіди, що тими самими до рогами йшов російський царат, що й вони перед кількома десятиліттями були в подібнім положенні, що навіть А. Міцкевич за подібні „злочини“ сидів в царській тюрмі. Забули, що такими способами не зайшов іще ніхто до мети. Історія „magistra vitae“ нічого їх не навчила. Бож ніякі знущання, ніяке насилля не в силі здавити живучого народу — навпаки, вони кріплять його, зміцнюють його відпорність, приневолюють гноблений нарід ужити всіх своїх життєвих сил до самоохорони.

Почавши від 21 вересня ц. р. — від переслухання голови Наук. Тов. ім. Т. Шевченка Др. В. Щурата — ведеться нагілка на укр. студентство. Протягом останніх днів львівська поліція застановила діяльність „Укр. Акад. Помочі“, замкнула „Акад. Громаду“, зневолила укр. студентство, позбавлене легальних центральних організацій („Укр. Студ. Союз“ закрито ще перед кількома місяцями) піти в підпілля 16 студентів запрошено в тюрму й немає дня, щоби когось туди не відставляли. Серед вязничної збирання всяких типів сидять від кількох днів три укр. студентки і досі не переслухані. Сидять і голова „Укр. Акад. По-

мочі“, що розпочав уже голодівку зачерез невідповідне з ним поведіння. В парі з тим ідуть ненастанні ревізії й пошукування. Шукать звязків якоїсь казочної організації „Кум-а“. Від 7. Х. держать в арештах Др. В. Щурата, радн. Кивелюка і пр. М. Галушчинського.

А рівночасно наші товариші по званню польські студенти скликають шумні віча, на яких величезною більшістю переходять резолюції: Знищити укр. університет, візвати поліцію до ще більшої ревності, а на польський університет у Львові приймати лише ренегатів нашої нації з табору Ядковів — Твердохібіїв і сп.

Львів. Зі спортивного світа.

Між товариствами, які в останніх часах відновили свою діяльність, заслугує на увагу У. С. К. „Україна“. Товариство ще перед війною розвинуло широку діяльність, та з початком війни заперестало її. Це равіще розпоряджало воно більшою сумою грошей, а при цій допомозі могло безжурно плекати спортове життя. Тепер відносини змінялись. Кількох членів „дововного часу“ відновило діяльність товариства, сміло поборюючи перешкоди, яких стрічається немало. А що ці члени щиро працювали видно хочби й із мячевих змагань, які вже три рази відбулись на площі Сокола-Батька. — Уже на перших змаганнях 4 м. м. поміж „Україною“ та „Скалою“ зі Стрия показалась перевага „України“, котра, будь що будь, розпоряджує добрими силами. Є отже надія, що теперішня „Україна“ незабаром дорівнає довоєнній. — Як сильноно була довоєнна „Україна“ видно з нотатки поміщеної у „Spraw. L. K. S. Czarn-ix“ з р. 1913. Там на стор. 15. читаємо так: „Dnia 5. czerwca odbył się matsch-rewanche z „Ukrainą“, mającą w swym skła-

dzie dobry materyał na futbolistów i bardzo dobrego bramkarza". Думаю, що свідоцтво це вповні дає до зрозуміння, що доведена "Україна" зачислялась до першорядних спортових дружин. — Matsch-Re-wanche розіграний зі "Скалою" 18 м. м. завів дещо, бо гра була незвичайно млава. Не знати чому приписати цю невдачу. В обох змаганнях перемогла "Україна" і то на Matsch-у 3 : 1, а в Rewanche 2 : 0 в користь "України". — Незвичайно цікаві були останні змагання, що відбулись у середу 21 вересня між "Україною" і "Поділлям" із Тернополя. Гра незвичайно цікавила і визначалася гарними моментами. М'яч перелітав з під одних воріт до других, та по одній стороні як і другій залага незвичайно добре ударемнювала всякі наступи. Гості, побачивши супроти себе силу, почали поводитись дещо за свобідно. Тож під кінець гри мусів суддя одного грача-гостя попросити зійти з площі. Та тут уступила й дружина Поділля. По кількох мінутах одначе вернула. До уступлення з площі було 2 : 2, по піднятій грі Телішевський використав хвилю й дав іще одну, так що змагання покінчились 3 : 2 в користь "України". — З поміж грачів вирізнялись: Гнатів та Блищанський як залага, з котрих перший є надзвичайно добрим грачем; Качмарський, меткий хоча нервовий, Чміль, який визначається "флегматичною та нервною грою"; Конашевич, який на кожних змаганнях чим раз краще вироблюється, так що з часом стане славним грачем; далі йдуть Стоцький, Колясса та Мисак. Треба також зазначити, що на всіх змаганнях дуже поправно суддював тов. Букайло. (Реф. О. Са-чук).

Велика Україна. Вища школа в Києві. Парижська "Укр. Республіка" ч. 80. (д. 15. X. 1921) пише: "Згідно з відомостями, які надійшли за кордон у вересні, виявляється, що завдяки розвоєві нац. відродження Київ нині має вигляд

укр. міста. У вищій школі справа помаду поліпшується. Все-ж на чолі Політехн. Інституту стоїть комуніст "ректор", який сам дістає диплом на протязі 6 місяців. Напрямок правління український. 3 роки навчання. Найліпше з націон. боку в Архітектурному Інституті. Незабаром будемо мати перший випуск дійсних нац. архітекторів. В Академії Мистецтв і Університеті -- гірше. Арештова по багатостудентів укр., багато порозбігалось по селах.

Польща. З життя олександрівської Студ. Громади. "Нове Життя", Ч. 90. (Олександрів 17. X. 1921) подає такі вісті: "Цими днями виїхало до Варшави 5 студентів для вступу до вищих шкіл, які для цього одержали від Польського Командування 3-х тижневу відпустку з умовою, що коли вони на протязі цього терміну вступлять до університету, то будуть зовсім звільнені. Таке мале число бажаючих продовжувати освіту пояснюється відсутністю матеріальних засобів. Надії на державну допомогу і стипендії не оправдалися і життя Студентської Громади завмерло, тим більш, що обставини примушують працювати і в другому напрямку. Думка про організацію Студентської робочої артілі не пройшла в життя то за відсутністю у керівників організаторського хисту, то знов за відсутністю матеріальних засобів.

Залишається вражіння, що таборове студентство зовсім перестало цікавитись своїми студентськими справами та вкупі з усіма прислухається й очікує чогось новенького. Правда, ще де які не втратили надії виїхати до Чехії, на що Студентським Централом одержані візи від Чеського консула, але число цих віз на стільки мале, що великого значіння мати не може.

C. K.

Італія. Перший міжнародний з'їзд Католицької молоді в Римі. У звязи з обходом 50-літніх роковин Католицьких дружин серед італій-

ської молоді, котрої начисляється сьогодні на 300.000 членів, відбулася в днях 9-го вересня ц. р. I. міжнародна проща й з'їзд католическої молоді в Римі. 50 000 молоді, що поспішили у вічне місто, покладали собі метою з'єдинити молодь цілого світа біля достойної особи миролюбивого папи Венедикта XV., щоби маніфестаційно пригадати бурливому людству високі цілі католицької релігії як також глибокі моральні й освітні сили. 26 націй послухало запрошення й через своїх 86-тих відпоручників з'явилися на торжество. З'їзд розпочався торжественним Богослуженням і спільним бенкетом при Господній Трапезі. На сходинах кожний голова поодинокі делегації складав звіт про ціль і стан молодечих організацій свого народу, а головну частину програми обіймали наради над покликанням до життя міжнародного Союзу й над осідком т. зв. міжнародного Головного Секретаріату. Остаточно запало рішення, що пожаданого річчю є оснувати Союз католическої молоді світа, засновуючи найперше Міжнар. Голов. Секретаріат усіх організацій молоді. Покищо приділено йому такі роботи: Закласти католическі союзи там де їх іще немає, приступити до засновки архіву про поодинокі союзи, завести взаємну обміну своїми виданнями, приготувати правильні міжнародні з'їзди молоді, якщо можливо — розпочати правильне видання звідомлюючого переписного вісника. На часовий осідок Секретаріату назначено Рим. З'їзд покінчився в Церкві торжественним богослуженням, а поза церквою величавим походом-дефілядою. Дві години тривав похід уставленої в ряди молоді. 1500 прапорів, зі золотканими мережками, мов водянй хвилі пересувалися один за другим, лестіли в проміннях сонця, мали на крилах вітру, а за ними плили щораз то нові відділи бадьорої молоді, котра перекликувалась щораз то по-

вими окликами на честь морального Володаря, замкненого в мурах Ватикану. — Безперечно, I. Міжн. з'їзд католицької молоді це значний крок наперед на шляху обнови людства й братнього зближення народів. Бож за цими 26 студентськими організаціями, що подали собі руки в Римі, стоять мільйони молодців і взагалі молодих людей, котрі забрались збудувати трівалу будучість. І вони приложаться до цього діла, щоб повести його в дусі Христа й Церкви, в дусі поєднання й миру. Побажатиб, щоби розпочате відважне діло ввінчалось найкращими успіхами, а тоді слава християнської ідеї, слава католицькій молоді.

Франція. Цієї зими по вищих школах у Парижі й на природничому факультеті в Сорбоні буде навчатись декілька укр. студентів, прибувши сюди з різних кутків Європи. Є надія, що вони згуртуються в невеличку укр. студентську громаду. Завдяки заходам Ради міжнародне студ. Товариство, якого управа знаходиться в Женеві, пішло на зустріч нашим землякам, видавши їм потрібну одіж, карти на обід у ресторані до того часу, поки вони не вишукать собі яких інших засобів, обіцяючи оплатити за них гроші, які належать університетові за навчання. (Укр. Респ. Ч. 80).

Чехословаччина. Для української молоді. Заходами Укр. гор. Ком. в Празі вдалося недавно примістити 6 молодих українських емігрантів у спеціальній сільсько-господарській школі в Мельниці коло Праги. (Vinarsko-ovocarske Skole). В програмі школи входять слідуючі предмети: мова чеська й німецька, історія, хемія, фізика, математика (геометрія й альгебра), географія, мінералогія, ботаніка й другі природничі науки, а також малювання. Особлива увага звертається на практичні заняття на виноградниках і городі. Міністерство земель-

них справ звільняє всіх українців од платні. Молодь ця, колиб їй вдалося прослухати курс навчання до кінця в цій відомій в Чехословаччині школі, може використати потім на Україні з великим успіхом свої знання як інструктори по садівництву й городництву.

Вживаються також заходи для прийняття частини молоді до Графічної школи в Празі для вивчення головно друкарської справи, а також в такі спеціальні школи, як керамічна і т. п.

На жаль покищо брак матеріальних засобів перешкаджає значно в переведенню в життя намічених плянів. Більшість молоді обідрана й невзута прибуває до Чехословаччини, не маючи жадних матеріальних засобів для існування. Робляться необхідні заходи, щоб поставити допомогову акцію студіюючій молоді на певний ґрунт.

(Укр. Триб. Ч 136).

Німеччина. Спілка Студентів-Українців нараховує нині біля 120 членів, які студіюють на високим школах Німеччини, головно в Берліні. Спілка має власний льокаль, мензу (Goethestr. 67 а), й українську бібліотеку, яка числить понад 1,500 томів. Сподіваються, що цієї зими спілка стане одним з найбільших огнищ духовного життя Української еміграції.

— Цим літом берлінське студентство, не одержуючи підчас ферій стипендій від У. М. С. А. розіхалось по всій Німеччині — чи в табори (Вінсдорф і Целле), чи на сільсько-господарчі роботи, чи на робільні, або шахти. Ті, що zostались на літо в Берліні, перебивались „із кулька в рогажку“. Головним оруддвиком прибутку була кінофільма, де вони грали давних Єгиптян, Етіопів і т. д., а иноді й досить відповідалні статистичні

ролі. За день платили 75—100 марок, але, на жаль, цей заробіток був спорадичним.

— Завмерле в літку життя Спілки, з огляду на розізд на роботу студентства, тепер оживляється. Товариство потроху зізджається, бо з 15. X. починається впис на виклади.

— На чолі заповомоговго комітету, який збирає жертви на допомогу Українським студентам у Німеччині, став письменник Володимир Винниченко і його заступник — один з найбільших сучасних наших поетів — Богдан Леппий.

— Серед членів Спілки є значний відсоток талановитого елементу-музикантів, журналістів, поетів і т. д. Є також Український кобзар Василь Гмець, який студіює тут на консерваторії і дав недавно на зібранні „Верлінської Громади“ концерт укр. дум, як старовинних, так і недавно складених. Концерт мав величезний успіх і зробив велике вражіння на приявних.

Спілка навязала взаємини з грузинськими й білоруськими студентами, які вчаться в Берліні, для спільної оборони прав поневолених Московщиною народів як у Німеччині, так і взагалі в Європі.

— Спілка післала привітання до Італії з нагоди 600 роковин дня смерті Данте, а також білоруському національному конгресові, який відбувався з 25—30—IX. у Празі.

— Переважаюча більшість членів, це студенти з великої України. Відносини до студентів з Галичини, які є членами спілки найкращі: ніколи не буває жадних непорозумінь про „орієнтації“ бо всі орієнтуються на самостійну й неподільну Україну.

(Реф. Олексій Яремченко).

Б. Середні школи.

Галичина. Інститутки дівочої школи СС. Василіянок у Яворові

уладили 14. X. ц. р. святочну академію в день 300-літнього юві-

лею оснування тамешнього монастиря. На програму зложилися отсі точки: 1. Д. Січинський, „Канта́та“ — хор інституток; 2. Привітне слово — тов. С. Зарембівна; 3. Лисенко-Козакова, Сольо спів — тов. М. Левицька; 4. На Голгофті, декл. тов. О. Зарембівна; 5. „Лугами пісень“ — хор сиріт; 6. Завадський, Шумка б) Grieg, „Смерть Ази“ — форт. сольо п. Семенцівна; 7. Mendelsohn, Осіння пісень — дует, товаришки М. Левицька й Калиневичівна; 8. „Марія“ — декл. — тов. Я. Куличичівна; 9. „Вісім блаженств“ — хор сиріт; 10. Бортнянський, Возвесели (псал.) — хор інституток; 11. „Боже великий“ — хор сиріт при форт. акомп. п. Семенцівни. — Не довгий часочок, у якому відогравано поодинокі точки програми, оставеться милим спомином для численних гостей, які прибули на цей святочний вечір. Мелодійність співів любо переплітувана музичною боковицею, а то й окремою продукцією, брала верх і значно висувалася над прочими кузниками. Деклямації ціхувало ніжне відчуття, природність і вони впадали зовсім добре, якщо бесідниці говорилиб значно голосніше. Можна було теж звернути більше уваги на точність, розпочинаючи вечерок у заповідженім часі, як також постаратись, щоб надати більше сміливости й життя зовнішньому виконанню програми.

(Реф. Н. С.)

Оповідки.

У приватній жіночій семінарії в Дрогобичі, zorganizувався в цілі поширення „Поступу“ Комітет, який привів назву: „Комітет Поширення Поступу“ [к. П. Я.] В його склад увійшли: із IV. р. тов. кн. Гарасимівна, Дяковичівна, Крайчиківна; із III. р. тов. Задорожна; із II. р. тов. кн. Черниківна, Голубінківна, Олексівська; а з I. р. тов. Криськійна.

Щиро вітаємо цю радісну вістку, що наспіла до нас од Вашого ідейного

гуртка. Клонимо голову перед Вами, бо Ви ідейні, бо Ви взялися іти шляхом, на якому прийдесть Вам зустрічати чималі труднощі. Честь Вам, що глибоко зрозуміли Ви справу, якій служимо. Ведіть же цю чесну боротьбу, а від нас прийміть дружний привіт і щирі бажання найкращих успіхів.

При цій нагоді просимо й закликаємо й інших Т-ів і Т-ок, усе ідейне українське студентство піти слідами дрогобицьких Тов.-ок. Тоді в нас сила, а дружний череді й вовк не страшен.

Редакція.

Українська школа дітей біженців у Ченстохові звертається до всіх щирих українців із покликом допомогти їй хто чим може. В цій школі багато сиріт. Грошеві запомоги можна надсилати через Адмін. „Поступу“ (Львів, Содова 4), зазначуючи це окремою карткою. Жертви зпоза Галичини й Польщі можна надсилати на адресу Парижської Ради (38, rue de Varenne Paris (7), France), яка гроші перешле школі.

В укр. пресі появилася помилкова звістка, що у Франції засновується укр. гімназія. Деякі газети (пр. віденський „Укр. Прапор“) подали навіть, що аж 80 хлопців зголосилося до вписів. Подаємо отсим до відома, що ця вістка неправдива.

Некрологи.

† Севасти́ян Софрон Головацький. Ч. С. В. В. учень гімн. Інст. в Крехові.

От три роки минає, як вступив на новіціят ОО. Васи́лія у Крехові молодий учень-четвертак. Звеселив він собою всіх нас новиків, а навіть цілий дім. Ми всі тишилися тим та не довго. Його нині вже нема між живими, він уже осягнув ціль свого життя, він уже певно тішитися вічною нагородою. Та щоби його память, пам'ять українського ангела, героя в борні з темними силами не лишилася тільки поміж нами, його найближчими товаришами, але рознеслася широко й далеко поміж його ровесниками-учнями, заду-

мали ми дещо написати про нього. Він на це собі заслужив.

Софрон Головацький уродився 18 травня 1900 р. в селі Верхобужі золочівського повіту. Родичі його, хоча вбогі селяне, як тільки повиділи в ньому хист до книжки, післали свого сина до найближчої, на жаль польської гімназії, бо то, мовляв, близько й танше буде.

Як учень був дуже пильний і току пильністю покривав свої, впрочім середні здібности. Та більше чим пильність помагала йому в тім св. віра, що напровадила його на дорогу шукати поміч у правдивім джерелі мудрости. Не остигав отже в побожності, яку в нього вщепила рідна мати, за діточих і хлопячих літ. Щоби задосить учиняти своїй повинности щодо Бога, заходив він що дня до золочівської церкви, де щиро молився, скільки лише бажала його богобоязлива душа. В тій то церкві прийшла йому гадка стати монахом. З тої пори мріяв лише про сповнення наміру. В третій класі був уже певним, що мрії сповняться.

Було це так. Його родичі вдалися з проською до Пресвящ. Митрополита, який давав саме в тім селі місію, щоби цей прийняв Софрона до свого монастиря. То Софрон був ще й малий і кляс не мав відповідних до прийняття, себто бодай четвертої гімназійної. Високопреосвящений приобіцяв його пізніше прийняти, з крім цього жертвував йому матеріальну поміч.

Та прийшов 1917 рік. Софрона взято з четвертої класи до війська, де ще в копі стратив здоров'я і його скоро відпущено домів. Не гайнучи часу зараз здав IV класу й уже 22. VIII. 1918. прийняв його новіціатський дім у Крехові у свої, ясні для нас, а темні для світа, мурі.

Ми, ще тоді як цовики, радісно прийняли його до свого гуртка. Було нас тоді всього 5 сту-

дентів; щойно надходили нові з воєнної хуртовини. Софрон пераз оповідав нам свої пригоди й то дуже цікаві. З його оповідань ми пізнали, що й у війську, хто хоче бути добрим, то ним буде, бо наш Софрон і там найшов час і місце на молитву. Йдучи, на примір на стійку, він брав зі собою молитвеник і там на самоті молився; бо навіть у поході молився, але вже більше говорив з Богом серцем, чим устами.

Дійсно подиву гідна та його побожність. Годі булоби тим його щирим оповіданням повірити, як не бачилиб були на власні очі його святости в монастири.

В нашім чині взагалі, а перед усім на новіціаті провадиться спільне життя, як у родині. Новічки спільно моляться, вчаться, спільно працюють у полі, спільно ходять на проходи і спільно відпочивають. Тож і не диво, що ми повірили його оповіданням, бо ми наскрізь його пізнали за три роки спільного життя. Ми пізнали, що він і на світі був святим, що він був у війську делією між терням, щепкою в темній гущавині та як лише небесний Городар пересадив його на ясну поляну, на плодovitій землі, то зацвів незвичайними чеснотами.

Особливою прикметою його благородного серця була, як і на світі так і в чині, незвичайна внутрішня побожність, яка нікого не разила, але манила до себе. Проявлялася вона й на зверх у його ділах і словах, у його замилюванні до монашого життя. Покійний так собі його цинив, що волів умерти, як ізза малого здоров'я його покинути. Прекрасною ознакою його внутрішньої побожности була й цілковита згода з волею Божою в усіх прикрих хвилях життя, яких йому Господь не щадив. Перерва студій, військова служба, дворічний біль голови в монастирі, домбязькі бараки, де був з цілим крехівським домом, конфінування в Могілі під Краковом, смерть

брата, розбиття рідної хатини більшевицьким гранатом і смерть батька — це одомі нам його хрести, які він відчував, а ніколи на них не жалувався.

Прекрасно сіяла в нього йлюбов до рідної землі, за яку гарячомолився і много натерпівся, а також і любов до своїх братів-товаришів, яка проявлялася в чемності та вітливості. Всіх нас поважав і шанував далеко вище, чим себе. Ніхто з нас не зазнав від нього чогось прикрого, а час його зельотарства¹⁾ кожний мило згадує та кожний бажав тоді, щоби був ним як найдовше.

Належить згадати також його пильність та муравлину працю, якою доказував майже дива. Найяскравіше виходить вона в науці співу. Не мав покійний ні доброго слуху, ні милого голосу й тому навіть не звертав учителевої уваги на себе, а сам при пильності так вивчився цілого церковного хору, що довгий час був протопсалтом, себто провадив у хорі. А пильністю в науці доказав при слабім здоровлі і невеликім талані цього, що зрівнявся зі здоровими й дуже талановитими.

Взагалі був він взором для нас усіх. На братній пересторозі²⁾, яка відбувається в нас щотижня, не було що йому сказати.

Кожний із нас мав у душі побожну зависть бути таким, як він. Колиж покінчив новіціат і разом з нами зачав учитися, то оставші

новики жалували, що втратили перлу й прикрасу новіціату.

Дивлячися на таке життя, повне чеснот покійного Севастіяна (таке прибрав собі імя, як перший раз вдягав на себе монашу одіж 22-го лютого 1919 р.) кожний надіявся з нього невсипущого робітника, яким і нарід похвалиться і церков не повстидається.

Та щож! Вже в березні цього року почав скорим кроком западати на здоровлі. Занепадав ходячи, без болів. Аж на сам Великдень положився до ліжка і почув тяжщі болі, які вже не покинули його до смерти. Зносив він їх спокійно, терпеливо та був свідомий, що вже не виздоровіє. Одиноким його бажанням було чим скорше вмерти, злучитися з Богом. І Господь сповнив останнє бажання свого вірного слуги. Недуга зростала з кожним днем і вже у світлу п'ятницю Пан життя і смерти перетяв нитку його життя.

Таке то життя покійного Севастіяна Софрона Головацького. Прожив мало, а зробив много. Незнаний світові за життя, та знаний по смерті. Земля йому пером!

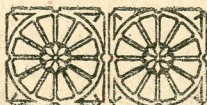
Василіане-студенти, Крехів.

† „Дня 12. серпня ц. р. під час ферії помер у Н. Весі (повіт: Н. Санч) **Омельян Маркович** ученик II кл. гімна., член Ліги Укр. Ст. і Марійського Товариства. Був це товариш глибокої віри, щирий укр. патріот, сердечний товариш. У він тратить українська молодь в Н. Санчи щирого друга й тому з жалем прийшлося їй попрощати свого незабутнього товариша. Найз Богом спочиває, а земля найбуде йому пером!“

Товариші лігісти.

¹⁾ Провідництва між новиками (Ред.)

²⁾ В многих монастирах світа є такий звичай що братія, один одного прохає сказати йому, що має в себе поправити і це зоветься братньою пересторогою. (Ред.)

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Й. С.

Більше культури душі!

Молодь — це будуче громадянство. Якою молодь, такою буде держава. І ніхто не перечить, що й наші свідомі громадяне, усі некористолюбиві провідники люду, чільніші виховавці-вчителі розуміють цю засаду й беруться в неодному до праці над молодим поколінням. Але чи ця праця всестороння, а передусім, чи найдеш у ній підпорядкування вищого низшому, тіла духові?... Хто безпристрасно слідить теперішній метод українського виховання, заздалегідь догляне, що немає тут всесторонності, немає розумного підпорядкування, немає культури духа. Так водиться в українських школах У. П. Т., такий дух сповив нашу славетну Рідну Школу, більшість наших студентських організацій, наш пласт, спортовий клуб, як у слові, так на письмі.

Великим отже гріхом проти молоді, проти цілого українського громадянства грішить теперішнє наше виховання. Щоби ці нездорові, а навіть трійливі течії, застановити, треба основної реформи, до якої в першій мірі покликані правлячі круги. Але не до них отсі наші слова, а до Тебе, молоде покоління. Цих декілька стрічок, які подаємо за німецьким педагогом Fr. W. Foerster'ом, мають на меті, піддати важний предмет до передумання, щоб кожний міг осудити, якої освіти-культури більше треба, культури душі чи тіла.

Вправа духа, читаємо в одному знаменитім його творі²⁾, має присвічувати як найвища ціль тілесних вправ: тіло мусить передатись духові, якщо хочемо позискати сили духа й характеру до точного, беркого, обачного переведення тілесних подвигів. Всюди там, де тілесну культуру односторонно втягнеться в середовище й безперемінно не підпорядкується вищим завданням, миттю розвивається вельми непривітливий тип цілковито на зовні спрямованої, дуже галасливої, недуховної мужескості, тип цілий надутий фізичною самопевністю й панощенням, повний всетовкучої себесвідомості, верескливий, протисуспільний аж до подробиць при появі. Суперництва в тілесних речах викидає часто з душі навіть ліпше успособлених всі інші зацікавлення; горді почування фізичного розвитку сил і відзначення заливають ніжніші дарування й почування; видають тільки мускулярний відсоток, напушистий і зневажливий настрій для всього, до чого прикладається назву душевної культури; вкінці через невмірний культ тілесних інтересів набирають загалом беручи всі фізичні походи й потреби якогось нового аухвальства, так що розуміється тоді речення Еврипіда: „Багато має Аттича кепських драбів, та найгірші це атлети“. Очевидно, що при цих шкодах характеру послідовно тратить теж і адоревля тіла. Вож щастя-адоревля

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіл. Рік I. Ч. 11.

²⁾ Erziehung u. Selbsterziehung, Zürich 1917, 212 сл.

душі, це також щастя-здоров'я тіла. Якщо совість не чуває над тілом, то й найкращі тілесні сили безхарактерно падають жертвою пристрасти або честилюбності або ошоломлення веселощів. Тому каже Толстой: „Тільки здорова душа заховує тіло здоровим — обичайне життя замикає в собі всі гігієнічні умовини: працю, помірний харч, повздержність, невинність“.

Головна причина за змаганням до пересади на полі тілесного виховання лежить з певністю у поверховім і непсихологічнім погляді, що нібито ці тілесні справи і гартування є властиво школою мужеськості. Вже Арістотель поборював цей блуд і гостро виступав проти односторонньої методи спартанського виображування характеру. Що правда, тілесне вишколення помагає, передусім у ранній молодості, заправляти молодь до суворости зглядом себе самого — але це тільки як підпорядкований орудник у рамах глибоко проймаючого оживлення центральних сил характеру; без цього поглиблення чисто фізичного мужеського ідеалу остається чоловік на цьому чисто зовнішньому героїзмі, котрий красенько лучиться з глибокосяглою трусливістю й слабкістю.

Так отже розбираючи отсі стрічки бачимо, як усе, що ми у властивім значінню зовемо характером, домагається сили, що звертається в нутро, жадає культури душі, замість культури м'язів.

Борис Грінченко

До борні.

Не на це ми боротись ставали,
Щоб тепер помиритися нам,
Бо як нам помиритися — значить
Уклонитись ізнов ворогам.
 Бо як нам помиритися — значить
 Це зректись того, чим живем
 І признати, що правда — то сила,
 Що панує з мечем і вогнем.
Бо як нам помиритися — значить
Зрадить рідний, коханий наш край!...
Не нате ми ставали до бою
І не тим він скінчиться нехай.
 Ні, борімось з останньої сили!
 Ні, борімось і в день і в ночі —
 На шляху, на степу, серед лісу,
 Що хвилини на бій стаючи!
Ні, борімось за кожен ми ступінь,
Кожен клаптик своєї землі,
Щоб не знали спочинку у бої
За свій край ні старі, ні малі.
 Не миритися нам тепер треба:
 Хто до згоди, той зрадить свій край!
 Поки право своє здобуваєм, —
 Кожен бється за його нехай!

3. Лясерлесф

Стара Агнета.

Малими ступіннями йшла стара жінка на гору. Її мала й худа стать була одіта в довгу намітку, а голова в морщений чінець. У руках мала молитвеник, а в кишені галузку ливенди.

Старе лице було зівяле й поморщене, та не було на ній того твердого, закам'янілого виразу, який буває звичайно в старих людей. Вона жила далеко на горі в старій хаті, що лежала на краю широкого ледівця. Ледвяк спливав з покритих снігом верхів гір у мирні доли. Агнета жила сама одна: всі її близькі лежали мертві там у долині.

Була це неділя й Агнета вертала з церкви. Її душу налягли немилі думки. Священик говорив на проповіді про смерть і прокляті душі й це її дуже зворушило. Нагадала собі, що будучи дитиною, чула багато оповідань про засуджені на кару душі. Оповідали люде, як сі душі мучаться і блукають у вічній, страшній студеній верхів, що над її хатиною. Пригадувала собі переказ за переказом про ці мандрівки мерців, про вічні тіні, що їх ледяний вітер жене по ледівці.

Й нараз напала її велика тривога, страх перед її самотнім пробуванням у країні проклятих душ... А колиби ці невидимі, що блукають там по снігах, колиб вони зійшли ледівцем у долину до неї? А вона така самотня, самісінька...

Слово „самотня“ надало її думкам іще сумніший напрям. Тепер напала її знова ця певинности журба, що затрощувала її дні й ночі. Вона відчувала дуже гірко це, що мусіла проживати так далеко від людей.

„Стара Агнето“ казала сама до себе, „ти сидиш там у горі та прядеш і прядеш. Ти приневолена з дня на день тяжко працювати, щоби заробити собі на шматок хліба. Та чи є бодай оден чоловік, котрий тишивсяб з того, що ти живеш? Чи є хоч оден такий? стара Агнето?

„О, коби жив хоч оден з твоєї рідні, то це моглоби ще бути. Тоді жилаб ти там у долині в селі, й жилаби бодай одному на потіху. Хоч ти така вбога, що не моглаби тримати ні kota, ні пса, та все таки принялаб ти під свою стріху хоч деколи якогось жебрака. — Це дуже зле, стара Агнето, що живеш так далеко від головного шляху. Колиб удалось тобі хоч раз подати якомусь мандрівцеві дрібку води, то бодай зналаби, що зробила комусь добро“.

Й Агнета тяжко зітхнула, бо подумала, що навіть ці господині, котрі давали їй прядиво, й вони навіть не заплакалиби по її смерті. Правда, вона старалася як могла чесно працювати, добре прядти, але й це правда, що було багато, багато таких, які знали це краще зробити. Й підливали їй до очей сльози, як тільки згадала, що й отець парох, хоч бачить її стільки літ на її місці в церкві, теж подумав: це все одно, чи сидить вона тут, чи ні. „Я одно, що померша“ говорила до себе, „ніхто й не считає про мене. Я так і моглаб покластися, щоб умерти. Так моє серце завмерло вже у вічній студеній і самоті“.

О милий Боже, колиби був бодай оден чоловік, що мене потрібувавби, то ще принеслаб я йому якусь користь. Та хибаж пити мені одіж диким козам і стелити постіль бабакам? Але це тобі ска-

жу, Боже — мовила й простягнула руку до неба — „Ти мусиш мені дати бодай одну істоту, що мене потребувалаби, бо інакше покладаюся й уму“.

Коли не ще говорила, побачила на дорозі високого, поважного черця, що зближався до неї. Побачивши її сумне лице, прилучився до неї й пішли разом далше. Агнета розповіла йому свою журбу. Говорила, що серце замерзла їй у грудях і вона станеться одною з цих проклятих жителів ледняків, як-що Бог не дасть їй істоти для якої моглаби жити та старатися.

„Може це Господь зробити“ відповів чернець.

„Не видиш, що Бог не має тут на горі жадної власти?“ спитала стара. „Тут прецінь сама гола, зимна пустар“.

Вони виходили чимраз вище на гору. Мох стелився по стежці; всякі нужденні альпейські ростики росли по обох боках доріжки. Високі скелі виростали грізно перед їх очима зі своїми пропастями, щілинами, печерами, з ледняками, а все таке грізне, аж серце їм завмирало. Нагло узрів чернець малу хатину Агнети під самим ледняком.

„Ах“ сказав він „так це ти тут живеш? Так не нарікай, бо ти цілком не саміська. Глянь!“

І чернець зложив вказуючий палець і мізинець, закрив Агнети праве око й попрохав поглянути на гору. Але стара замкнула очі, тремтячи зі страху.

„Коли можна там що узріти, так я сього й бачити не хочу. Хорони Господи! Це булоб тут надто страшно“.

„Коли так, то оставайся з Богом“, сказав чернець. „Не будеш мала вже більше нагоди чогось такого побачити“.

Стара зацікавилась, отворила очі й глянула на сніжні простори. Спершу не спостерегла нічого дивного, та з часом помітила, що там на горі щось рухалося. Бачила на білому тлі рух якоїсь білини.

Се, що вона вважала за мряку сіраво-голубої відтіні леду, це були тіни душ, засуджених на кару, що мучились у вічній студені.

Стара бабуся стояла і дріжала, як листя осики. Все було цілком так, як розказували старі люде. Там, на верхах блукали мерці в невимовній тривозі й стражданню. Більша часть їх була одіта в щось довге, біле, та всі без виїмку були босі, з відкритими головами.

Було їх там безконечне число, а чимраз більше їх іще надходило, о скільки вона бачила. Одні йшли гордо випростувані, другі ливули мов у танку крізь ледові поля, та всі — вона бачила — ранили собі ноги до крові на гострих одламках і краях леду. Це було зовсім так, як їй розказувано. Вона бачила, як тіни тулилися до себе, начеб хотіли загіртіся, але зараз же в мить розлучалися, перелякані смертельною студією, що йшла з їх тіл. Здавалося, що це від них походить цей холод на горі, що це вони не дають снігові таяти.

Не всі вони рухалися: декотрі стояли мов статуї з леду і здавалось, од років так стоять. Кругом них нагромадилось уже стільки снігу, що можна було видіти лише горішню часть їхніх тіл.

Чим довше приглядалася їм Агнета, тим більше уступав їй страх і вона жалувала щиро цих мучеників. Тут не уставала мука, не було леговища для змучених членів, для ніг, що ходили по леді гострім як потягнена сталь. І як вони мерзли, як вони тряслися на морозі, як дзвонили зубами! І ці, що були скаменіли, й ті, що мо-

гли ще рушатися, — всі вони мерзли в гризкій, пекучій, невиносимій студені.

Було там багато дітей, дівчат і хлопців. Та не було в їх синіх зі зимна лиця молодечого виразу, і хоч здавалося: вони бавляться, то замерла в них усяка приємність і втіха. Вони кланцали зубами зі зимна й наче старці, загортались у свої лахмани, міжтим коли їх ноги немов вишукували найостріші відломки леду, щоби по них ступати.

Але що найбільше зворушило стару, то були сі, що лежали замерзаючи в леді й ті, що звисали гей соплі леду з боків скель.

Нагло відняв чернець свою руку зперед очей Агнети й вона бачила вже лише самі пусті, голі ледняки. Сям і там лежали тяжкі маси леду, та не було між їми жадних скаменілих духів. Синявий полиск леду не походив од замерзлих тіл. Вітер гнав перед себе кілька сніжинок, та не були це духи.

Але Агнета знала напевно, що вона бачила, то й запитала черця, чи не можнаби проклятим чим допомогти?

Він же сказав: „Чи ж Бог заборонив коли робити добро ближньому, бути милосерним, розважити кого?“

Сказавши ці слова, чернець одійшов, а стара бабуся поспішила до своєї хати. Прийшовши там, сіла й думала цілий день, якимби то робом допомогти засудженим на кару, сим, що ранили свої ноги на гострих відломках леду. А була так занята цими думками, що не мала часу думати про свою самоту.

Другого дня пішла знову в долину до села. Йшла жваво, всім-хаючися до себе. Старість не пригнітала її.

„Мерці“ — говорила до себе — „не питають за молодістю, свіжим личком, швидкими ніжками; вони жадають лише, щоби з любов'ю на них пам'ятати. Вони потребують тепла. Молодь не думає про це. Але як хоронилисьб душі померших перед страшною студінню, якби не думали про них і старі?“

Як прийшла до крамниці, зажадала великої вязки свічок, а в одного мужика замовила віз дров. Щоби могли за це все заплатити, мусіла взяти два рази більше прядива, як дотепер.

Вечером, як уже була дома, молилась і співала псалми, щоби не стратити відваги до сього, що задумала. А хоч її тривога ставала чимраз більша і більша, то не кинула задуманого діла.

Коли надійшла пора спати, перенесла стара свою постіль до послидньої кімнати, а в першій розпалила в печі великий огонь, поставила в обох вікнах по дві горючі свічки й отворила на остиж двері. Опісля замкнулася в послидній кімнатці й лягла спати.

Лежала в темноті й надслухувала.

Так: це було наче ступання чийхось ніг по ледняку. Хтось ішов постогнуючи, скрадався, обходив хату, начеб боявся ввійти до середини. Близько угла задержався, станув і кланцав зубами.

Цього не могла вже стара Агнета видержати. Вона зірвалася з ліжка, побігла до першої кімнати й замкнула двері. Ні, це було понад її сили, вона, жива людина, не могла цього знести!

Перед хатою почула тяжкий стогін і важке ступання хорих, наболілих ніг. Вони воліклися чимраз дальше на гору ледняка. Де-коли пронеслося ридання, та в скорі все цілком затихло.

Тепер аж відізналася совість Агнети. „Ти щось дуже боязка, стара відьмо!“ — сказала собі. — „Огонь у печі гасне й дорогі свічки також змарнуються. Чи ж усе має пропасти через твій дур-

ний страх? А коли це розважила, встала й отворила двері ридаючи із страху та кланцаючи зубами.

Її знова лежала, надслухувала й ждала. І не боялася вже їх приходу. Боялася лише, що раз ображені, не прийдуть у друге.

Почала кликати в теміль морозної ночі, як кликала молододо пасучи вівці: „Мої малі, білі ягнята та овецьки з гір, ходіть до мене. Сходіть зі скель, ходіть до мене, біленькі!“ І ось, наче нагальний нагальний вітер повіяв од скель і влетів бурливо в хату. Бабуся не чула жадного ступання, ні стонів, лише вітер свистючи, гонив довкола углів хати, свистав і шемтів. І здавалося їй, що чує, як він свище: Це, тихо! тихо, не лякайте її! Тихо! Тихо!“

Відчувала, що в першій кімнаті повно духів, чуть що стіни не розійдуться. Часом здавалося їй, що вони хочуть зняти кришу, щоби дістатися до хати. Але все знайшовся оден, що шептав: „Тихо! не лякайте її, не лякайте!“

Агнета вслокоїлася і зложивши руки заснула зі щасливою усмішкою на лиці.

Ранком здавалось їй, що все те було лише сном. У першій кімнаті було все ненарушене, лише огонь вигорів і свічки висвітилися до кінця. Не зістало ні дрібки лою.

— — — — —

Як довго стара Агнета жила, старалася дальше про нещасних духів. Вона прjala й прjala, щоби заробити на свічки й паливо, й була щаслива, бо знала, що хтось її потребує.

Прийшла одна неділя, та Агнети не було на її старім місці. Отже вибралося кількох мужаків на гору до Агнети поглянути, що з нею. Знайшли її мертвою й занесли трупа на діл у село, щоб її там поховати.

На другу неділю ховали стару Агнету. Мало людей ішло за домовиною, а на жаднім лиці не було видно суму. Коли спускали домовину в могилу, надійшов високий, поважний чернець. Вступив на цвинтар між людей, без слова, показуючи рукою на верхи гір. І побачили люде, як гори оповилися блідо-рожевим, ніжним серпанком, наче сяючи з радості, і сходило з них множество маленьких огників, мов полуміни свічок. А було тих свічок стільки, скільки їх дала небіжка засудженням нещасним душам.

І мовили люде: „Хвала хай буде Богові! Оде вона, за котрою жадні очі не плачуть, жадне серце не сповнається сумом, оде вона знайшла собі приятелів там, у горі, де вічна студіль і самота“.

Перекладає: Олекса Єзерський і Е. Р.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як
найкраще розвивався.

Гімназійні ученики. Бучач. Ваші теплі і щирі слова бальсамом для нас, що тут у городі боремося кожної днини з усім, що низьке, підле, ба навіть хрунівське. Ви, як і многі інші з провінції, не знаєте політиканства, тож розумієте оцінити наші змагання, котрі чисті як хрусталь, а прості як совість дитини. Останьте й на будуче в цій злуці, якою Ви звязались, PLEASEЙТЕ високі думки, йдіть сміло до ясної зорі, а славою станете Соборної України. Прийміть од нас щирий поздоров і великі побажання, аби Ваш гурток скріпився, розрісся й поширив чим скорше свою діяльність і між бучацькими товаришками.

Провідник Л. У. С. Новий Санч. Ніяк не вторпаємо, що передплата „Поступу“ за висока, хоча б навіть мати на увазі самого тільки бідняцького учня. Будьте певні, що ні сотика не заробляємо на видавництві, навряд — якщо не було б ідейних одиниць, так да не пішли б ми слідами цих органів, що скінчили ведитенськими недоборами. Кожне число обрховується на стільки, кільки нас самих коштує. У нас нема змоги зарадити тому, ні теж промовити кожному, як то кажуть, на розум, що 80 чи 100 Мп. це ніяка сума, але думаємо, що місцеві провідники, організатори, можуть це корисно зробити. Так роблять деінде, так також дається зробити і у Новім Санчі. Спробуйте, будь ласка, а тоді не буде „свій своєму — туди солову“... — Іще одна справа. „Наш Пратор“ і ми думаємо відділити. Але скажіть самі, чи дається це зробити, якщо порожній кармап? Нехай громадянство допоможе нам, а тоді діло піде легко.

М. Ladislav Pavelka Prague II. Vorskla 1. „Поступ“ висилається на Вашу адресу, однак деякі числа „Jitro“ не дійшли до нас. Тож просимо ласкаво справити назву вулиці „Lipowa 4“ на „Sodowa 4“. Про все инше пишемо Вам окремо.

Любл (М. М.) Віші „Спомини не можуть бути поміщені. Всеж таки у Вас талант є, а видно це з першої половини „Споминів“. Тому незражуйтеся що смотикулися, але розвивайте працю свої здібности. Пишіть не лише самі настроїв речі, але більше з конкретною основою, яка щось давалаби. Далеко слабший Ваш другий нарис „це любов“, та й виконання у нм за мало артистичне.

Ска-ський. „До „Визволення“ не може бути поміщен. Може пізніше.

М. Байрон. Пишете за мало вироблено. „Моя скрипка“ не надається до печатання так як вона є, через слабе переведення. На загал вона це полишає бажаного може ефекту. Коли ще щось напишете, то радимо Вам, щоби Ваша праця, „влягалася“, а Ви її справте кільки разів та аж тоді посилайте до печатання.

Гриць Геліян. Поміщуємо „Журбу“, бо „Останній довг“ слабший од неї. У Вас за мало ясно висюпають гадки, — мусите старатися о ядерніше та живіше представлення.

Павло Микитин. Ми дуже раді тому, що Ви так ревно занялися дописуванням до „Поступу“. З вдовольенням мусимо підчеркнути, що у Вас прокидається чималий епічний талант, який через вправу й працю повинен зробити Вам визначне місце в нашім письменстві. Але на разі годі було домістити щонебудь із присланого Вами редакції, бо Ви мусилиби свої твори самі ґрунтовно переробити. Вони за довгі й старайтеся писати ядерно, коротко та звичайно. Простудійте також мову.

Перекладчиківі „Кроваві перли“. Казка до „Поступу“, як студентського вістника не все надається. Переробіть її та пішть її до „Світа дитини“.

Олесь Манченко. „Під звуки струн ночі“, оден з ліпших Ваших творів, але наразі не можемо Вам обіцати, чи, тай коли він буде поміщений. Пишіть більше з реального життя та й не лише самі свої настрої. Можна занятись і другими, а все таки прегарно висказати то, що бажалося.

Авторіві нарису „Танець духів“. Для молодого автора у двадцатому столітті, столітті поступу, найліпше — ввзволитися від усього, що було до тепер, а тепер немає такої вартости. Світ, бачите, думає по людськи, звичайно, та бачає насолодного відпочинку по трудах життя в чімсь конкретнім, та добрім. Це тим більше відноситься до українського студента, умученого боротьбою за краще майбутнє, а хвилями розбитого на душі невзгодами мозільного життя. Тому Ваші нариси, як більш абстрактні та особисто настроєві в основі, не дають жадного конкретного наслідку читачеві „Поступу“ студентові. Це причина, чому їх не поміщуємо.

Р. Мартинець. Куритиба. Подайте свою точну адресу; бажаво з Вами переписуватися.

За цю рубрику Редакція не відповідає.

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

ЄДИНА УКРАЇНСЬКА ЧАСОПИСЬ У НІМЕЧЧИНІ.

Часопись має власних кореспондентів на кордонах України і більших центрах української еміграції та світових центрах.

Докладна інформація про життя на Україні й про український рух.

Має такі окремі відділи: політичний, економічний, справ полонених і інтернованих, студентський, бібліографії і інші.

Адреса „Українського Слова“:

Berlin, W 62, Bayreutherstr. 1. Tel.: Steinplatz 5372.

Вже вийшов

студентський
календарець

„ІДЕЯ” (на рік 1921/22)

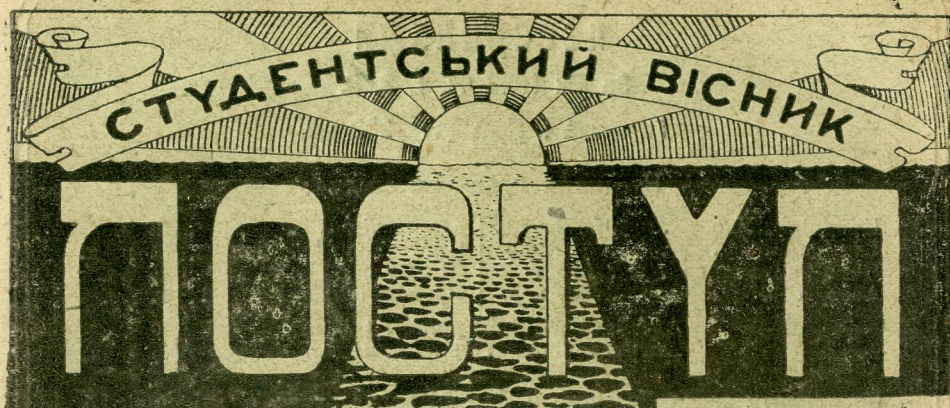
який незабаром появиться. Збільшений формат — гарні черенки — добре „календаріум” — уліпшені записники — адреси студентських організацій. Календарець одинокий у своєму роді. —

Для більших замовлень шкільних комісових ітд. (хоч зб 50 прим.) дається високий опуст. — Спішіться, щоби не забракло, як минулого року. Пришліть завдаток по 20 мп. од 1 примірн. Повну — — — — ціну подається в часописах. — — — —

Замовляється на адресу:

ВИДАВНИЦТВО „ДОБРА КНИЖКА”

ЛЬВІВ, СОДОВА, 4.

МЕГАЛЯ АЙТЕЙТЕ!

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор.
Після цілорічної праці	281
Д-р І. Свєтлицький: Давте	282
Д-р Т. Г.: З філософійних проблемів	293
Р. Мартинець: Джерело життя	295
Я. Крілько: Я не буду ридать безуспішно	295
* * * Наші вимогання (Августа)	296
Й. Скрутень: Від природи до Бога	298
В. Я.: З альбому	302
Л. Верховинка: Нема позволення	303
Бібліографія	306
Зі студентського життя	308
Оповідки	312
Додаток: „Наш Прапор“	
Нашим наймолодшим	313
Н. Сосенко М.: Козаки на морю	314
Меріям: Зівялі цвіти	316
Р. Мартинець: На батьковій могилі	317
М. Байрак: У церкві	317
М. Вояковський: Сумерк надходить	318
М. Лохвицька: Непорочная	319

Ч. 428/21. До Редакції часописи „Студентський Вісник Поступ“ у Львові. — В Імени Річнопосполитої Польскої! Суд окружний карний яко Трибунал правосий у Львові рішив на внесок Прокуратурії Державної, що зміст часописи „Студентський Вісник Поступ“ число 11. з листопада 1921. в артикулі „Зі студентського життя“ в уступах 1) межі „...ран...“ а „почавши...“ б) межі „...ведеться...“ а „...на укр...“ — містить в собі єство злочину з § 65 а) з. к. узнав доконану в дин 7. XII. 1921 конфіскацію за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав до думці § 493 п. к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. — М. зом видав наказ відвічальному редактору тої часописи, щоби того рішене помістив безплатно в найближшій числі і то на першій стороні. — Невиконане того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21 зак. друк. з 17. XII. 1862 Д. п. д. № 6 ех 1863, а іменно засуджене за переступство на гривню до 400 корон. Львів, дня 10. листопада 1921. (Підпис нечятий).

ПЕРЕДПЛАТА

За рік 1922 чч. 1, 2, 3.

Галичина й Польща: 200 мп.

В інших краях як слідує:

Придніпр. Укр.	5000 грив.	Югославія	30 к.
Буковина	25 лев	Німеччина	30 м. н.
Чехо-Словацьчина	25 с. к.	Швайцарія	10 фр.
Австрія	200 кор.	Франція (й колонії)	10 фр.

Англія (й колонії) річно . 1 ф. шт.

Америка річно . . . 2 дол.

Передплату зпоза Галичини й Польщі висилається в місцевій валюті банковим чеком на адресу: ЕКСПЕДИЦІЯ „ПОСТУПУ“, ЖОВКВА, ГАЛИЧИНА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ Й АДМ.: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА Ч. II, I. п

Години розмови в редакційних справах: вівторок, четвер, субота від 15—16 год.

Від Адміністрації:

Постійно зростаюча доріжка паперу, друку й поштової оплати й через те утруднення передплати біднішим т-шам і т-кам змусила нас перенести печатання часопису на провінцію. Через те зискуємо майже половину дешевої передплати, не згадуючи вже за гарніші черенки та ліпший папір. Для упрощення цілого обороту ми постаралися також, що висилка часопису й реєстрація надсилаючих замовлень буде відбуватись у Жовкві. Натомище редакція (й адміністрація) зістає очайовано в Львові.

Й тому прохаєм наших П. Т. передплатників і читачів звернуть увагу на це, щоб з новим річником „Поступу“:

передплату, реклямації й загалом грошові справи адресувати до Жовкви (як вище подано). Натомище:

дописи й матеріали до поміщення в часописі — бажання що до редагування часопису, листи, звіти й т. і. а також евентуальні просьби о знижку передплати належить висилати до Львова (Домініканська ч. II, I. п).

Що до теперішнього річника (1921) всі зобов'язання належить вирішати в Львові, на адресу: Львів, Домініканська ч. II, I. п.

Для правильного й доладного й по правді поступового обороту в видавництві ми змушені подати слідуєчі норми:

1. Часопис вишлемо тільки тим, що впередше прислали передплату за три місяці.

2. Учні та учениці середніх шкіл одержать часопис (1 число), коли припишуть передплату до 31. XII, принайменше за один місяць (60 мп.).

3. Нікому не вишлеться часопису, хто не вирівняв рахунків за рік 1921.

4. Коли хто замовить хоч за 20 примірників на одну адресу, приславши передплату (хоч на один місяць), то тоді кожний примірник у цій посилці по-числиться по 50 мп. (замість 60) мп. Колиж замовить часопис на одну адресу і припше передплату хоч за 40 примірників, то тоді одержить кожний примірник по 50 мп. і часопис gratis через цілий рік. — Прохаємо співитися зі замовленнями так, щоб вони насилали до експедиції до 28. XII. ц. р. На випадок загальної знижки ціні і ми знижимо висоту передплати.

12
30429

Після цілорічної праці.

Кінчиться рік тяжкої, мозільної праці. 12 чисел студентського вісника „ПОСТУП“ в об'ємі VIII+320 ст., це її діло. Поборюючи великі труднощі, вєпіла спільна праця втримати видання органу, котрого перший річник у руках студентства й українського громадянства. Ми горді тим, що зробили, горді, що „Поступу“ лякаються вороги, горді, що „Поступом“ захоплені правдиві приятелі молоді.

Хто частіше стикався з нами, хто трівожився й надіявся з нашим гуртом, цей знає, кільки праці й енергії треба було, щоб наперекір злющій днині, робити своє, а робити спершу нечисленними руками без помочі, без підмоги тих, що надають напрямок у нас.

Бо провірте початок нашого органу. Зродила його бадьора думка кількох ідейних одиниць. Без фондів, без технічного досєвїду, за вєпозичені гроші видалось 15. січня ц. р. перше число. Ніде правди діти — частина нашого громадянства холодно прийняла його. З окрема, будім то правно основані й всекомпетентні студентські організації, найбільш ворожо поставились до нього. В слід за цим мало що не вся наша щоденна преса як не виступила против, то в найліпшій разі толєрувала його появу. Столиця, а далі то й провінція, взялась зза через це снувати дивоглядні речі. Зенітом було, що „Поступ“ орган угодовий, видаваний „морально внавшими людьми“, орган, що його фінансують сусіди.

Та незабаром публична опінія прогомонила й — замовкла. Ворожу лютє заховали тепєр нечисленні противники в нутрі, котра гризе їх і нуртує серце, що „Поступ“ єствує й поширюється. Бояться сердеги, щоб основи їхнього світогляду не стрясалися, не запалились і їх самих не прикрили. Але нехай там! Ми за правду єдину й найвищу борємось й віримо, що вона побідить, хоча не спомагається підпольною роботою. Ми взялись оброблювати гармовійні, викінчені й сильні характери, щоб колись пірвались вони до борні з презирством, дволичністю, та підлотою. Ми бажаємо піднести благородну культуру нашої любой Вкраїни, котрій уже час перестати каратися зза через свою сліпу слухняність домородним партійникам і сектантам.

А в цілій тій роботі підтримували нас і додавали нової сили та відваги, що раз численніші признання ідейних і солідних людей, як із кругів молоді, так і старших громадян, які зберігаємо в редакційній теці. І тому кінчаючи цей перший рік видавництва, гарячо дякуємо всім співробітникам, дописувачам, усім приятелям, прихильникам, усім ідейним жертводавцям, що словом, письмом і ділом спомагали нас. Думаємо, що й з новим роком не відцураються нас і далі спільними силами піддержуватимуть наш часопис, щоб він іще кращим оказався й нам самим і усім, що його читають.

РЕДАКЦІЯ.

Др. І. Свенціцький.

Д А Н Т Е.

(1265—1321).

Очевидна істина про вагу щоденної людської мови, як самої вірної виразниці душі людини й представниці нації на всіх ділянках її культурного життя, була завсе предметом стільких відкриттів — скільки було в світі національних письменств.

Не менше очевидна правда про цінність саму в собі кожної людини з її переживаннями, без огляду на їх скількість і якість, в дійсності ставала доступною для розуміння ширшого загалу тільки на звалищах довголітньої духової неволі, политої безчисленними струями гірких сліз і потоками крові суспільної несправедливості.

Цей шлях власного досвіду, по якому поодинокі частини людства підіймаються на що раз то вищі ступні власного культурно-національного розвитку, в дійсності є одним шляхом до майбутнього об'єднання всього людства в братерській спільноті загальнолюдського духового доробку.

Високими придорожними стовпами-світичами, що на роздоріжжях вказують — по волі невимірючого Духа всесвіту — дальший напрямок ходу Людства, це його Генії, величання чуття, думки, діла — для яких не має ані таємного, ані невідомого, ані неможливого. Але як раз за ту їх особлившу силу внутрішню, що давала їм спромогу ясно бачити: сучасне в його нерозривній злучі з минулим і будучим, та єдине — в багатому й великому в дрібному буденному, звичайна обивательщина не любила їх, та звичайно ставила їм в життю більше перешкод, як помагала до повноти самопрояви. Тут зовсім все одно, хто сю обивательщину представляє: суспільний осередок, класові — політичні — чи міжнародні взаємини. Все, що спирає людину в повільному розвитку її духа, та зменшує спромогу природної повної самопрояви її й є виразом бездухової обивательської безвладности.

Отся обивательщина саме й спинає в кожному народі розвиток його мови, та не дає рівних прав на життя всякій людині. Розумовання тут дуже неглибоке, але зате звичайно широке: письмо, книжка — мовляв — для вибраних, що вміють з них користь якусь мати. А вибранці ці, звичайно, книжну мову знають — бо вона для всіх спільна, одна: в колишньому римському царстві — латинська, на сході — себто в молодшому світовому царстві — грецька, а по біблійному — єврейська, мати всіх живих мов.

В парі з таким міркуванням для „всіх“ було ясно, що людина починається властиво деє там біля володаря — пана з роду-прароду; очевидно, що туго набита золотом калитка могла таки дати початок людині. — Все же проче: чесноти всякі, розум, енергія, тонке почування краси й правди, цінність всякого живого ества самого в собі, було так же чужим обивательщині колись, як його не признає вона й сьогодні. В духовій сліпоті своїй не бачила обивательщина, що в дійсності отся сама чернь і є законною дочкою неба й землі, та рідною матір'ю своїх власних панів і володарів. Ніхто не хотів бачити, що між переживаннями короля, коли він залицяється до вибраної серця свого, та найубошого парубка, що жде стрічі з милою серцю дівчиною, різниці ніякої не може бути та не має. Не думали й за те, що любовна пісня низів щиріша і гарніша своєю прямою

та жагою, як саме наймістерніще складання по всіх приписах поетики і стилістики... Бували навіть випадки, що визначний поет національний, що окладав свої пісні рідною мовою, відносився до неї доволі рівнодушно. Ось хочби попередник Данте, то ж вчитель його в поезії — Брунетто Латіні, поселившись у Франції, свою італійську скорбничку „Il Tesoretto“ розширив до обемистої французької книги „Grand Trésor“, в якій сказав: „як хто спитав би мене, чому цю книжку написав я по романськи — французьки, хоча я сам італійського роду, то я сказавби з двох причин: по перше, що живу у Франції; по друге, що французька мова сама приємна і поширена мова“. А навіть сам Данте в своїй латинській книжці про людovu мову „De vulgari eloquentia“ (1309) вважав латинську мову джерелом усіх сучасних італійських говорів і нарічій, а письменну італійську мову звичайною арифметичною сумою вибраних письменниками з різних нарічій і говірок найкращих висловів. Латинській мові присвячує він навіть прекрасний стих похвали Сорделя Віргілієві (Purgat, VII, 16): „О, хвало Латинів, що ясніше за всіх доказав єси всеможну владу нашої мови, ти вічний клейноте своєї і моєї отчизни!“ Одначе згадка про прованського трубадура Арно Данієлля (Purgat. XXVI. ст. 117): „fu miglior fabbro del parlar materno“ (кращий мистець рідної мови), свідчить всетаки за велику пошану Данте для людovої мови в красному письменстві.

Оте неприхильне або доволі скептичне становище освічених верств до живої мови власного народу не перешкодило одначе появи цілої громади поетів, що задовго до Данте складали на різних італійських наріччях свої пісні. Але перший Данте осмілився рішуче пірвати всі ланцюхи традиційного агідного відношення до людovої мови, виразивши нею в наймістерніщих формах канцони, баллати, сонета і епічної пісні найглибші почування любови і найвище розуміння всесвітнього життя. Взявши зовсім несвідомо — бо природно — в основу мови своїх писань тосканське наріччя рідної Фіренце, Данте збагатив її цілим рядом вибраних висловів з інших наріччів і тим робом став батьком письменської мови Італії.

Коли зважити, що мова творів Данте сьогодні в 600-ліття його смерті повістає все таки живою мовою письменства і образованих людей, та зрозумілою для простонароддя різних італійських говірок; коли пригадати собі, що ця письменська мова в часи дрібноміщанського обивательського розєднання різних містян, містечок, городів і провінцій обєднувала їх усіх в одну націю італійської мови — тоді піймемо величну вагу поета для свого народу.

Данте стає батьком національної мови Італії; він стає природним дороговказом — світичем на загальному шляху розвитку кожної людovої мови до найвищих щаблів представництва людського духа. Так: мова без змісту може бути тільки звуком — милом, красивим, але пустим. Сими звуками захоплювалися до появи Данте в Італії з писань і пісень його попередників, але тільки в творах Данте стали сею мовою захоплюватися як скарбницею невмиручих проявів людського чуття і безсмертного розуму.

* * *

Легка любовна пісня, що так приємно лоскоче дрімучу плоть людську; прозорим серпанком двозначности заслонює обійми любовні; або насмішкою над одним-другим явищем місцевого життя будить несвідомий протест проти існуючого ладу — ось і весь зміст

людового письменства Італії до появи Данте. Серйозна поезія навіть і після Данте — в особі такого Івана Вірджілія — обстоювала свою книжкову латинську мову, бо — мовляв — нікто не кидає шовку черні, ані жемчуга свинням. Данте, одначе, вложив у людovu мову своїх творів такий багатий зміст, близький розумінню своїх сучасників і дорогий кожній людині, яка тільки дрібно цінить прояви внутрішнього душевного життя, що ним змусив усю Італію об'єднатися могутньою свідомістю єдиної національної мови — а людство поклонитися національному велетенві, як своєму Геніві.

Ідучи за духом часу, що захоплювався особлившою рицарською ніжністю для жінки — предмету любовної пісні мандрівних провансальських трубадурів і німецьких міннезенгерів, Данте творить єдину в своїм роді книгу — ніби свого нового життя щоденник — *Vita nuova*. В ній розкажує він звичайними словами дії гіркі свого солодкого кохання та важе їх чудовими по формі і повноті змісту, та ніжної краси віршами. Любить він Беатріче ще з хлопячих літ, коли вона літком бігала в одній легкій сорочині. Згодом на один вид її він мліє зі щасття, а на її слова рішуче не вміє ані звуком обізватися від любовного захоплення. Він любить її всім своїм єством за її обоблившу неземну, одухотворену і одухотворяючу красу, за рай її єства. Він мріє і живе нею на яві й у сні; він, не бачучи її, відчуває її близькість, коли вона проходить його вулицею; він чує серцем її біль і горе — він зв'язаний із нею нерозривно сіттю невидимих таємних ниток, що звичайно лучать два єства в одному вогнищі любови. Взаємности у видимій формі любих розмов і ніжних обіймів, йому не треба — він за такі марниці не думає, бо для нього найбільше щасття те, що він може її любити, иноді побачити та почути на собі сийво її погляду, чи то дійсного чи сонного образу. Се, любов не плоти — тільки душі, се любов не земна — тільки небесна, потустороння — постійна, вічна, що захоплює людяну навіть після смерті тіла — тож, можливо, замужества за иншим, але також і після женитьби з іншою.

Данте жениться в два роки після смерті Беатріче зі сусідкою білявкою, що поглядами очивидно співчувала його болям сердечним, з якою мав дочку, монахиню Беатріче і двох синів, що згодом підпали під засуд вигнання спільно з батьком. Отсю перерву у своїх почуваннях для Беатріче покутує він довгою мандрівкою своєї уяви та єства під проводом висланця Беатріче Віргілія по темним безодням підземелля — некла, та по високам і вострим хребтам чистилища. Звідки очищений завдяки ласці особлившій, що на нього спливала через Ватріче з найвищих кругів неба, під її проводом оглядає щастя раю небесного. Зпочатку несмілий, безмовний — як і давно в присутности тої, що наповняла його єство неописаним трепетом щасття, згодом не все більше сього солодкого блаженства із сийва прекрасних очей її небесного єства, та чим вищі сфери неба пізнає він — чим більшою стає краса його любки, тим більше насолоди йому від сеї свідомости.

* * *

Коротка житєпись Данте вважує нам, що його твори „*Vita nuova*“ і „*Comedia divina*“ не є нічим иншим, як одноцілним образом людського життя. Сам поет був доволі непоказний з виду: низький, дещо похилений в широких плечах, з поманим каблукom носом, дещо привеликою вистаючою нижньою губою — з востриме

проникаючими вочима. Така стаття ледви чи надавалась у звичайному обивателському житті на счасливого любчика. Знакомство — су-сідство — деякий життєвий рахунок могли дійсно довести до одру-жин та сім'ї, се ж річ звичайна. Але повну насолоду взаїмного ніжного вищеземного кохання могла дати тільки уява, що як раз особливую поступенністю почування і розвитку подій між сею не-розлучною парою душевної любови: Данте—Беатріче, дала згодом нову пару Петрарка-Лаура, та повсякчасно єсть прообразом незмін-них взаємин: Він — Вона.

Задовго до появи Дантових творів про безсмертну любов, що єсть джерелом радості і життя у всесвіті, що очищується мукою розлуки і солодкої покути після гіркого упадку, була вже любовь Елоїзи і Абеляра, залишена в чудових лигтах; була ніжня лірика труверів і німецьких співаків любовних; була цвітисто пахуча любов Франціска з Ассізу до всесвіту, як до власної рідної сім'ї і до чистої помічниці Клари. Але любов Данте до Беатріче була символом і про-образом немеркнучої, чистої і безкорисної любови взагалі. Навіть любов по окресленню Платона вміщалася в Дантовім розумінню отсего почування.

Любов — джерело радості і муки, життя в другому і смерті власного я, повного розмаху творчої діяльності і найбільшого без-вілля для всього, що не є любовію, або її предметом, отсю любов зобразив у перше Данте. В неї вложив він великий зміст життя у все-світі і тим робом перший звеличив свою Беатріче єдиним властивим способом — бо безсмертними творами Духа.

Для сучасного історика літератури зовсім не інтересно, чи Беатріче була дійсністю, чи тільки твором уяви Данте; для людства існує Беатріче невмирущого духа Данте, і їй то воно співатиме вічний гимн дяки і хвали враз із її і своїм любови співцем без-смертним.

*

O voi, che per la via d'Amor passate,
attendete, e guardate
s'egli è dolore alcun, quanto il mio, grave:
e prego sol, ch'udir mi sofferiate;
e poi immaginate
s'io son d'ogni tormento ostello e chiave.

Amor, non già per mia poca bontate,
ma per sua nobiltate,
mi pose in vita sì dolce e soave,
ch'io mi sentia dir dietro spesse fiata:
deh! per qual dignitate
così leggiadro questi lo cor have!

Ora ho perduta tutta mia baldanza,
che si movea d'amoroso tesoro;
ond'io pover dimoro
in guisa, che di dir mi vien dottanga.

Sicché, volendo far come coloro
che per vergogna celan lor mancanza,
di fuor mostro allegrezza,
e dentro dallo cor mi struggo e ploro.

(La vita nuova Cap. VII. son. 2.)

*

О ви, що ходите любови шляхом,
пождіть і поглядіть,
чи є де біль такий тяжкий, як мій?
благаю лиш, послухайте терпеливо
і потім уявіть,
чи я не дім і ключ усяких мук.

Не за мою маленьку добрість Амор,
лише з ласки своєї
увів мене в життя так миле й любе,
що я не раз слова чув за собою:
„о Боже, за які заслуги
сей має серце так утіхи повне?“

Тепер всі радощі мої пропали,
що достарчав мені їх скарб любови;
і я також став бідний,
що сам собі жахаюсь се признати.

І мов бажаючи робить, як той,
що по неволі сором свій ховає,
я вид показую веселий,
а серце знай гризеться і ридає.

Шляхотність є все там, де є чеснота,
але чесність не все є там де шляхотський рід;
так і небо є там, де зірда блистить,
але не навпаки..

„Не чванися: що ти роду шляхетського!
бо тільки боги
є доступні такої ласки,
що душі їх вибрав Господь
за очевидну йому досконалість їх:
з собою лучить Він їх сіменами щастя,
пізнавши душ сих праведність.

Canzoni — lib. I. Canz. 4, 6.

Канцоне, лети перше до трьох менше винних
на нашій землі, як до інших.
Привітай двох, але третього
витагни ти перш за все з гнізда лихих.
Скажи йому, ні один добрий не воже з добрим,
поки він лихого не понюхав;
скажи йому, що тільки дурень не втікає
від лихого, бо сором буде йому в заплату,
та що боїться тільки той, що перед лихим втікає,
бо, уникаючи його, він добро осягає“.

Canz. 1. I. 5, 7.

А що я не можу наситити моїх очей
глядаючи на Мадонни прекрасний вид,
оглядають му його так пильно
поки від сього щастя блаженне мене не обійме.
Ангелу подібна, що з природи
у вишині небес живе
в блаженстві від виду Бога:
так і я, землі ество,
глядаючи на статі
цієї пані, що серце мєє заповонила,
буваю щасливий отут.
Таку силу розсіває й дає вона
лише тому
хто її жагуче поважа.

Ballata 7.

На вершинах духа мого дві жінки
прийшли про любов говорити:
одна приємна, товариська, чесноти,
розсудку і пристойности повна.
Друга мила красою
і прекрасна шляхотною душею;
а я по волі Пана солодкого мого
похилився у стіп їх влади.
Краса й чеснота питають в духа:
чи може серце бути
у повні любови між двома жінками.
Джерело шляхотної розмови одвіча:
любити можна красу — бож радість
вона нам дає, а чесноту за ввнеслі діла.

Rime, lib. II. Sonetto 19.

* * *

I n f e r n o .

В середині путі життя людського
я в темнім лісі якось опинивсь,
бо загубив свою пряму дорогу.
Який же дикий був той ліс, суворий
та непролазний, тяжко те спазати;
згадати його, то страшно знов стає,
так страшно, що хіба ще смерть страшніша...

Canto I, 1-7, (переклад В. Сивенького-Самійленка,
Львів 1902).

Per me si va nella città dolente
 per me si va nell'eterno dolore,
 per me si va tra la perduta gente.
 Giustizia mosse il mio alto fattore,
 fecemi la divina potestate,
 la somma sapienza il primo amore.
 Dinanzi a me non fur cose create,
 se non eterne, ed io eterno duro;
 lasciate ogni speranza, vci ch'entrate!

Крізь мене йдуть до городу скорботи;
 крізь мене йдуть до вічного плачу;
 крізь мене йдуть межі народ пропащий.
 Моє настання вирік божий суд;
 мене створила дивная могутність
 і вищий розум з першою любов'ю.
 До мене створених річей нема
 Крім тих, що вічні, — й я до віку буду.
 Лишіть надію, хто сюди ввійходить.

Canto 3, 1—9. (З перекладу „Пекла“ В. Сивенького).

Не має тяжчого болю
 як споминати щастя хвилини
 в нужді...

V, 121—3.

Памятай завсе — де така дрянь
 сварню веде — її хотіти слухати:
 про низькій настрій свідчить.

XXX, 145—3.

Знай: коли душа зраду задумав,
 бере її зараз нечистий дух
 у свою в'язу із тілом,
 поки дійсно не закінчить вона свого часу:
 а вона паде в отсю ледівню;
 иноді може ще дух у тілі тліє
 от того, що ось там за мною вже мерзне.

Найгіршого з найгірших духів Романії
 найшов я тільки одного, що своїми чинами
 душу свою погрузив в Кокиту багно
 хоча його тіло там на землі ще віби животіє.

XXXIII, 129—135, 154—7.

Purgatorio.

До плавби кращими хвилями
 підійма тепер вітрило кораблик духа мого? ⁷ ⁸
 що за собою оставив море повне такого страхіття.
 Співатиму про друге царство,
 де дух людський чвститься
 щоби гідним стати зватися на небо.

I. 1—6.

Глядає він за свободою, якої ціну
 знає тільки той, що для неї життя своє віддав.

I, 71—72.

Стій як сильна вежа, що непохитно
 ставить опір без страху вітрам.
 Чоловік, в якого думок тьма
 в голові літає, віддаляє від себе мету,
 бо одною силою другу ослабляє.

V, 14—18.

Отче наш, що на небі еси
 незмушений нічим, але з надміру любови
 що її ти до своїх первотворів з висоти мавш,
 нехай прославиться імя твоє і міць твоя
 всяким еством, як пристойть
 дяку принести твому духови солодкому!
 Нехай прибуде до нас мир твоєї влади
 бо ми самі його дістати не можемо:
 коли не прийде він сам собою, ми є зовсім безсилі в нашої силі.

Як ангели волю свою Тобі оддають
у жертву серед співу „Осанна“,
нехай би так і люди вчинили зі своєю.
Дай нам щоденну манну,
без якої ми через сю дьку пустелю
назад вернути не зможемо.
Та як ми всяке лихо, що впало на нас,
прощаємо кожному, так і Ти прости
ласкаво, і не зважай на наші провини.
Не дай зломатись нашій силі у злomu,
не видавай нас на покусу ворогу давньому
тільки ослобони Ти нас од нього.
Останнє прохання наше до Тебе, Господи милий,
не для себе ми, бо в сім нужди не має в нас,
тільки для них, що на тім світі остались.

XI, 1—24.

Слава світова — мов легіт вітру
що раз звідсіль — то знов звідтіль прилине,
та назву свою міня із напрямком.
Щож остане по смерті од слави тієї

По тисячі літ? коротшій хвилині
порівняно з вічністю — як один порух її
порівняно з найноволіщим рухом кругів небесних.

XI, 100—108.

І спитав я: „Вчителю, якого такого тягару
позбувся, що я не чую
ніякої втоми від ходу?“
Відповів він: „Коли гріхи, написані
на обличчю твоїм, счезнуть зівсім
як сей один, що вже збілів —
тоді ноги твої добрій волі подчиняться так,
що не тільки втоми не муть почувати
але ще насолоду почують од ходу на гору“.

XII, 118—12

„А що ваші бажання такі речі обіймають,
які через спільноту меншають,
тож не дивога, що з зависти задихаєте ви.
Але, як би любов до найвищого неба
вас у тузі туди вела,
не булоб у вашій груді сього страху.
Бо на скільки можна тут сказати „наше“
настільки більше добра має кожний
та більше любови горить в сих стінах“.

„Як же се можливо, що розділене добро
більше власників ще багатшими чинить,
ніж би воно тільки в кількох руках було?“
На се він мені: „а що ти прикладаш
чистого духа тільки до земних речей
тож з дійсного світла темницю робиш.
Безконечне і невисказане добро
що там на верху єсть, так само стремить до любови,
як ясного тіла лучі на речі сяють.
Стільки дається його, скільки жару для нього єсть,
тож на скільки любови виявиться
росте із нею вічна сила.
Та скільки більше душ в горі розуміють одна одну
чим більше вони гідні любити, та мають її
немов те світло, що з зеркала у зеркало світить.“

XV, 49—75.

.... Брате,
світ є сліпий, а ти преці з нього приходиш.
Ви живі, приписуєте всі події
небу єдиному, немовби то воно
мусіло все бігом своїм обертати.
Як би так воно було, то в вас знищиласьби
свобідна думка, та не стало б справедливості:
за добро радості, а за зло смутку.
Небо дає вам тільки почин до ваших поривів,
не всіх — кажу: та нехайби я й так скзав,
то ви маєте змогу між добром і злом вибирати
і незалежну волю, як що вона втомиться
в першій борні з небом
проте вона все побіждає, як гаразд кріпиться.
Більшій силі та кращій природі
самохіть підчиняйтесь; а тут крик
духа вашого, що небо за вас не дбає.
Тож, коли сей світ йде на бездорожжя
ваша в сьому вина, в собі її глядайте,
ясно се тобі докажу.
З руки Того, що на неї любовався
перш, як вона стала, немов се дівчатко
що серед плачу і сміху тріпочесь
душа пречиста, що не зна нічого
порушена раз веселим Творцем
стремить до того, що для неї миле.
Дрібка добра манить її смак —
ось там обманулась, і знов до нього верта,
коли провідник або вуздечка не веде її любови.
Тому то потрібна її закону вузда
навіть в королі, щоби він пізнав —
правдивого городу вежові верхи.
Закопи є, але де руки до правління?
Немає ні однієї. Бо стада провідник-пастух
може жувати, але рагиць він немає.
Тим то народ, що завсе бачить як провідник його
тільки на таке добро падкий, якого він сам бажає,
сим добром пасеться, та иншого не прагне.
Звідси і бачити можеш, що лиха влада
причиною лиха у світі буває
але не природа, що в вас попсувалася.

XVI, 65—105.

Ані Творець, ані сотворіння,
дитя мов, ніколи не були без любови
чи то природної, чи з духа; як ти сам се знаєш.
Любов природна не може помилятися,
але инша може помилитись в лихому предметові
чи то браком чи надміром сили.
Як довго вона на перші добра устремляється
та до менше вартних поміркована є,
не може вона дати притоки до лихого.
Одначе, коли на лихе вона наважилась, або занадао,
або за мало, як не слід, стремить вона до доброго,
проти Творця виступа тоді творіна.
Звідсіля можеш зрозуміти, що дійсно єсть
любов у вас сім'ям усіх чеснот
і всіх каригідних учинків
А що любов ніколи не може
од свого добра відвернути очей,
тож безпечними є всі від ненависти своєї:
А що нічого не можна подумати особно
само в собі незалежно од Первопричини,
тож против неї не може бути ніякої ненависти.
Одно остає, коли я добре розглянув,
любов до нещастя сусіда
так трояким способом лихо родиться на вашому багні:

Хто надіється через гніт ближнього
на своє підвищення; тим то він бажа
щоб той із своєї висоти ніяко впав:
а хто боїться, що могутість, ласку, почессть і славу
втерєє, коли інші піднімуться
тож він і любить противне:
він обиджається і сердиться
та так розпалюється местью,
що тільки про лихо другому помишляє.
Таку потрібну любов оплакують
тут; ось послухай тепер приношу любов,
що до добра навпаки стремить.
Кожний, хочби мрячно, добро замічає,
на якому душа спочине, забачає його
тому здобути його кожний намагається...

XVІІ, 91—129.

... Любов,
що запалала з чесноти, завсе других запалює,
як тільки на верха її сяйво явиться.

XXІІ, 10—12.

І виринув я з пресвятої хвилі
відновлений, немов рослина ся
що знов покрилася зеленню новою
чистий і готовий взнестися до вір.

XXXІІІ, 142—145.

* * *

Paradiso.

Християне, будьте ви повільніші в рухові!
не будьте як те пір'я вітром носиме
та не вірте, що всяка вода вмиває.
Як на вас нападе похоть люта,
будьте людьми, та не безрозумними телятами,
щоби вас жиди не висмівали!
Не робіть так як ягня, що кидає молоко
матері своєї, та в простоті своїй свавільній
скаче по своїй влодобі.

V, 73—84.

Хто нарікає, що на землі виірвати мусить
щоби жити отгуг на верху, сей не замічає
як мило свіжою єсть тут роса.

XIV, 25—27.

Через муки горнило дійшов я до сего спокою.

XV, 148.

Пізнаєш ти гіркосолений смак
хліба чужого, ту тверду дорогу
по сходам чужим на верх і на діл ступаючи.

XVІІ, 58—60.

... Гляди довкруги, та вважай:
Рай є не тільки в одних очах моїх!

XVІІІ, 20—21.

Кожде добро, що єсть таким
запалює любов тим більшу,
чим більше добра само в собі має.
Тим то до Єства, що стільки любови має,
що кожне добро, яке поза ним єсть,
ничим иншим не єсть, як його світла сяйвом

мусить звертатись більша, як до чого лишнього,
дух з любовію у всякого,
що побачить ясний доказ сему.

XXVI, 28—36.

А ти дитя, що з земним тягаром
на землю ще вернеш, відчини уста:
та не скривай, що я тобі відкираю.

XXVII, 64—66.

Любов, що порушає і сонце і зорі.

XXXIII, 145.

Божественна комедія Данте крім загальнолюдського неминущого значіння має ще особлившу історично-суспільну вагу. Історичну постільку, поскільки вся канва, на якій Данте виспівав свої 100 пісень „Комедії“, є заткана якими образами суспільного життя його сучасности. Заявляє це сам Данте на вступі першої пісні Пекла: „ma per trattar del ben ch'io vi trovai — dirò dell' altre cose ch'io v'ho scorte“ (щоби розказати про добро, яке я там найшов — скажу про все, що я там бачив, (8—9)). А бачив він скрізь живу дійсність рідної Фіренце, що так немилосердною була до свого великого сина 1302—1321, прогнавши його на довголітнє скитання, та зруйновавши його родинне майно. Тільки після смерті великого співця Комедії і автора політичного письма про монархію, вона побачила свою вину перед ним.

Але не тільки доля й життя родинного міста приковували увагу Данте до себе. Рим — осередок колишнього світа політичного, сьогодні церкви католицької, для поета, як правдивого католика і свідомого італійського патріота, оставав все тим же осередком світа через можливість співділання власті церковної — папи і політичної — імператора. Поворот до давньої величі Риму — Італії через церкву католицьку, та відновлену імперію римську вчинила Данте зі свідомого паписти — гвельфа, свідомого поклонника цисаря — гібеліна. Як поклонник необмеженої власті папи в церкві, Данте рівночасно обстоював повноту власті римського імператора, бо тільки через неї могло здійснитися об'єднання Італії в одну державно-національну цілість. Звідси то й походить, що він — гвельф закликав усю Італію підчинитися власті цисаря німецького — імператора римського, на якого стороні стояли гібеліни. В борні між ними двома партіями, Данте — властиво ані не Гібелін, ані не Гвельф, — усю найкращу і найбагатшу творчість життя свого, коли виявився як чистий характер і глибокий мислитель суспільно-політичний, чи не найтяжче пострадав.

Вираз отсему дав Данте на чимало місцях своєї Комедії. Перлою отсего горожанського болю є, чудове обличення всіх слабих сторінок дрібничкового розбиття Італії та заклик до об'єднання під покровом імператора римського (Чистил. VI ст. 76—151).

Ahi, serva Italia, di dolore ostello,
n'ave senza nocchiere in gran tempesta,
non donna di provincie, ma bordello!

Ех, рабине Італіє, місце болю,
корабле без керманіча в тяжку бурю,
не володарко світа, але доме розпусти.

(гл. новий переклад у Франка ст. 204—207.)

Продовженням отсєї знаменитої політичної пісні болю обличення є в пісні XVI. стижи 103—129 про лиху владу як причину лиха на світі; із заключенням зверненим против двоєвласті папи, себ-то против цезаропапізма¹⁾:

¹⁾ Звичайно „цезаропапізм“ — означає вмішування світської влади до церковних справ. — *Ред.*

D'oggimai che la Chiesa di Roma
per confondere in se due reggenti,
cade nel fango, e sè brutta e la soma.
(127—129).

Признай, що Церква римська
стремлінням до об'єднання двох влад
[у своїх руках
падає в bagno, та каляє себе і свою
[гідність.]¹⁾

Вістрє обличчя поета звертається і против рідної Форенци, коли він каже (Infer. XXVI, 1—12): „Радуйся, Форенцо, що ти так великою стала, що здіймаєш крила через море і землю та свою славу несеш аж до Пекла! Між зlodіями найшов я аж п'ять таких твоїх горожан, що сором мене об'яв; тай ти не особливо чим можеж пишатися“; або виступає против за великої наготи її жіноцтва (Purgat. XXIII, 97—105): „вже бачу найблизчу прийдешність, коли не за так давню ту хвилину вважатимуть, як то з проповідниць заборонять безсоромним жінкам фіоренцьським виходити з одкритими до сосок грудьми. Чи треба було жінкам варварів сарадинських, щоб із заслонами ходили, аж кар церковних?“

Але найбільше болючим для Данте місцем було питання про добрих пастирів люду християнського — папів. Їх він чимало стрічав в пеклі враз із кардиналами за закланню жадобу добра земного (Inf. VII, 46—8), що веліла їм вчинити із срібла-злата божища свого, та жадобою сею підбурити світ против себе — добрих здогати та лихих вивиспяти (Inf. XIX, 91—117). Тому то Данте прямо й виступав проти мнимоконстантинівської установи десятині і дібр церковних (я. в. 115), та не жалує нелюбого в Італії ні йому самому папи Бонифація VIII (Inf. XXVII, 70—110). У своїй — для читача Комедії так очевидній — дбайливості вірного сина церкви за добре їмя й належний провід її верховних пастирів, Данте доходить прямо до висновку, що не в Назареті знаходяться думки папів і кардиналів, проте одначе Ватикан і Рим, освячені кістками воїнів-вірних наслідників Петра — скоро освободяться од чужоложжя. (Parad. IX, 136—142). А зі слів самого Петра, що під видом палаючого світлича промовляв до поета (Par. XXVII, 19—27), дізнається він, що той, який захопив за землі його престол, (себто папа Бонифацій VIII), що одначе пустим остав перед лицем Божим, замінив місце його смерти „у кльоаку, повну крови і смороду“; та чимало інших — вовків у пастишому одягови — не „одесную“ тільки „опшую“ в глибокій безодні невольний своє місце найдуть (я. в. 40—60). Тим-то сам Петро поручав поетові все те розказати на землі (я. в. 64—66). Поет одначе, мабуть, більше мріє Беатріче, що йому обіцює (Purgat. XXXII, 100—102): „Тут будеш ти тільки деякий час гостити, але дещо згодом станеш зі мною вічним горожанином сього Риму, де сам Христос є Римлянином“. Думати належить, що для слави і збільшення числа населення отсього небесного Риму — поет і склав свою Комедію, як це йому Беатріче заповідала (я. в. 103—5).

З чисто технічного і естетичного боку найкращими творами Данте можна вважати „Чистець“ і „Нове жаття“; „Рай“ дещо одноманітний, без особливо ярих красок блаженства вічного, що були би рівноважником до иноді за ярих і брутальних образів муки в „Пеклі“. Всюди одначе на причуд прекрасними є описи природи північної Італії, Альп, моря, та порівняння із життя звірат, розсипані щедрою рукою як дорогоцінний бісер по всім пісням Комедії.

¹⁾ Щоб ошибочно не зрозуміти Дантого, варто пригадати, що він, як щирый католик не оспорював дійсних прав Церкви та папів, а мав тільки свій погляд про сучасне їх примінення в практиці. О скільки його погляд спійний, це розсідити річчю критичної історії. — Ред.

Д-р Т. Г.

З філософійних проблемів.

Поняття правди; — її роди.

Як доволі видно з наведеної розмови¹⁾ молодих любителів філософії, ідеалістичне розуміння правди не може остоятися перед невмодливим засудом строгої критики. Протестує проти критеріологічного ідеалізму розум, протестує сама сила людської природи, протестують також сумні логічні та практичні життєві наслідки, на які вказує історія філософії та загалом історія культури. Як сила логіки, так життєві вимоги змушують думаючу людину стати з цілим людством на основі критеріологічного реалізму й признати дійсність нашому пізнаванню. Таке коначне філософське становище для самої філософії й для всіх інших наук називається здавна також об'єктивізмом (objectum = предмет, дійсність, у протиставленні до subjectum = підмет).

Доказуючи, що нашому пізнаванню відповідає дійсність, маємо на думці лиш це, що коли пізнається правдиво, тоді поза нашою думкою так справді є. Не кажемо натомість, що всякому нашому думанню відповідає дійсність. Скільки-ж, на жаль є неправдивих, ложних думок, судів і висказів, яким зовсім дійсність не відповідає! І саме тому, що їм дійсність не відповідає, вони є неправдивими, або ложними. Це лише стверджує стійність реалістичної дефініції правди. Якщо наша думка творилаби дійсність, то тоді кожна думка булаби схожою зі своєю витвореною дійсністю, не було б думки несхожої з дійсним станом речі, — а так не було б неправдивих судів та висказів і всі контрадикції булиби рівночасно правдиві. А на це не підпишеться не то розумна людина, але навіть найбільший і найзавзятіший ідеаліст. І так і цей момент змушує нас стати на незрушній скелі (критеріологічного) об'єктивізму.

Впрочім, з яких джерел і яким способом, чи способами черпається правдиве пізнавання, а за ним правдиве знання, про це говорить філософія в інших частинах. На цьому місці ходить нам тільки о першорядне питання, що це правда.

Здається нам іще к'речі одна заввага. Відкидаючи ідеалізм, як дивну хворобу й трагічне збочення людського духа, маємо на думці тільки ідеалізм критеріологічний, якому місце саме в сій частині філософії. Крім нього однак є ще другий ідеалізм, якого то слова вживаємо часто поза філософією в зовсім іншій значині. Цей другий ідеалізм (у філософії він називається метафізичним ідеалізмом, а поза філософією в нас ідейністю) — цей ідеалізм, то напрям духа й волі до шукання та здобування чогось вищого, кращого, лучшего понад сумовиту буденщину. Особливож розуміється це слово про напрям духа й волі до духових дібр, як правда, знання, краса душі, величність чесноти і т. д.²⁾ Цьому ідеалізові протиставляється напрям реалістичний, який поза наживою, грошем, заспокоєнням забаганок тіла, поза забавою та іграшками і загалом поза матеріальними добрими нічого не видить і не шукає.

Ідеалізм у цім другім значинні, то справдішнє благословення для людини. Щаслива одиниця й щасливий народ, у якого живе ідеальне високе стремління до дібр духа. Навпаки, народи неперевяті цим ідеалізмом уже старечою ходом

¹⁾ „Поступ“ ч. 6—7. (Ред.).

²⁾ В цьому значинні вживається це слово від Платона.

йдуть до могили. З окрема молодь без ідеальних стремлень, без знання та ба-
жання ідеальних скарбів духа, то наче молода деревина без світла сонця, яка
в ранці жаття марніє.

IV.

Роди правди.

Подаючи вище дефініцію правди й називаючи її схожістю думки
з дійсністю, дали ми її загальне поняття. При докладнішій розва-
жанні завважуємо різнорodne відношення, яке заходить між піз-
нанням а дійсністю. Яке це відношення (Beziehung), така також
правда.

І так, або наше пізнавання, наша думка примінюється
до дійсности — тоді є правда пізнавання, думання, — правда
льоґічна.

Або дійсність примінюється, це є уподібнюється до думки —
тоді є правда буття — правда онтольоґічна.

Або врешті наша мова примінюється до нашого піз-
нання — тоді є правдомовність, правда етична.

У цім потрібнім відношенні заступлені всі роди правди, що
з нього родяться: правдиве пізнавання, правдива дійсність (речі прав-
диві), правдива мова. Всі три носять коротке й часто вживане
імення: правда, правдивий.

Як примінюється розум до дійсности, про це в часті вже ска-
зано обширніше. Глибше й подрібніше розсліджує й освітлює цей
процес психольогія.

Як постає правда онтольоґічна, себто, як дійсність
примінюється до думки, то цього зразок маємо в будові па-
лати, або в різбленні статуї. В цих випадках наперед палата й статуя
є в думці, в розумі, в ідеї, — а так доперва в дійсности, поза ро-
зумом, приміром у марморі.

Між тим однак ці приміри вельми недостаточно виражають,
чим є правда онтольоґічна. Бо, чи ж справді ціла дійсність, ціла
статуя примінилася до думки різбаря? Ні. Лише зверхня форма
мармору, а не ціла його маса, не ціла його єсність (nicht sein
ganzes Wesen). Тоді доперва є повна правда речі, правда онтольо-
ґічна, або інакше кажучи: річ правдива, коли вона ціла, іменно ціла
її єсність і її єствування, не тільки зверхній вигляд, уподібилися
до розуму, до думки. Чи такий випадок заходить у всесвіті? Так.
Але, про це доведеться сказати в іншій філософійній області,
в онтольоґії.

Врешті, щодо правди в мові, то вже й дитина знає, коли ця
правда має місце, а коли ні, хоча дефініції утворити не зможе.

Однак мова може часом бути етично правдивою, альоґічно не-
правдивою й навпаки: етично неправдивою, альоґічно прав-
дивою.

Так наприклад учень, недобре вивчившись дати з історії літератури, й ду-
маючи ошибочно, що Гр. Квітка жив в XVII столітті, на запитання товариша
відповідає, що Квітка, це поет XVII століття. Тут мова є етично правдива, але
льоґічно неправдива, бо пізнання не відповідає дійсности.

Навпаки, як учень, думаючи, що Цицерон жив у I стол. по Христі, ска-
завби товаришеві, що Цицерон жив у I стол. до Христа — то малиби ми мову
етично ложну, алельоґічно правдиву. Так отже дасть розділитися
льоґічна правда мови, від правди (мови) моральної. Ясно, що тоді осягаємо
правду мови, коли говоримо так, як (суб'єктивно) пізнаємо.

Вискази такі, як: „цінити правду“, „скарби правди“, „стреміти до правди“ і т. і. розуміється про правду льогічну, це: правдиве пізнання. Й саме до цієї правди настрований природою людський розум та його стремління. До неї звертається та її природно шукає вже мала дитина, ставляючи неньці без'устанні питання. І не спочине, дитина й не спочине вдовіллям людський дух, доки необхідних правд не здобуде. Правда доконечна духові, подібно, як квітці промінь сонця. Чому однак часто людина від правди відвертається й очі свого духа перед нею закриває, — це новий проблем філософії, який доведеться нам розважати.

Роман Мартинець
Куритиба, Бразилія

Джерело життя.

Огненна спрага. Жар в степу пустому.
Як олень до води біжу що сили..
Приходжу до багна... І серцю мому
Схотілось воду п'ять, де хроби плили.

Я хроби ликав, дудлив по одному,
Та мою спрагу води не вгасили,
І збрідла вже ця гидь й мені самому..
Й побіг я там, де чистий ключ, що сили.

У далені промінням він ясніє..
Біжу... З жажди й утоми серце мліє
Лицем паду я в джерело без дна!

Повіяв холод з джерела на мене,
Лице вода скропила так огненне:
Мене віджило джерело життя..

Я. Краляко.

Я не буду ридать без'успішно...

Я не буду ридать без'успішно,
Я не буду життя проклинать,
Люте горе ніколи не вічно
Сум-недоля як мить пробіжать.

Щастя настане і ніч проясніє,
Чорвії хмари як сон пролетять,
Знову веселість так тихо повіє,
Знову з думками зачну розмовлять.

12. VII. 1921. м. Н. Корець на Волині.

Наші недомагання.

(Анкета „Поступу“).

(Закінчення.)

(Від редакції.) З цим числом кінчимо анкету. Голоси, які ми випечатали й голоси, що напили й тії голоси, які неодним із нас довелося почути, в неодному годяться зі собою. Бажаємо від себе висказати кілька коротких думок на порушену тему, в часті збираючи доцільні попередні голоси.

Недостає нам одноцільного образування. Одержуємо зі школи і зпоза школи багацько різнородних, неповних, неясних, непевних і часто маловажних відомостей. Недостає нам натомість науки, яка всі ті подробиці в одну гармонійну цілість споювалаб і внутрішнє вдовілля будила. Крім цього многі, мабуть чи не більшість зпоміж нас не бачать вищої, ідеальної цілі науки й без захоплення, часто для „кляси“, або лише для становища до неї беруться.

Яка цьому причина? *Голосно: школа.* Там повинні ми довідатися про вищу вартість знання й освіти, там повинен розгорітися жар любови до духової праці і жадоба скарбів духа. Цього школа нам вельми часто не дає. Не дає цього середня школа, не дає, або мало дає університет. А вже ні середня, ні найвища школа не дає нам заспокоюючої, певної відповіді на найвищі й найважливіші питання людського духа: на що цей світ і ми в ньому, на що та вся праця й усе горе й терпіння й сльози. Чи наше життя в домовині кінчиться, чи нова його весна завитає у вічності. Скажете, що відповідає на ці питання наша релігія. Так — але кількож із нас бере найвищі правди релігії за провідні зорі свого життя? Хто цьому винен? Певно, що й ми самі своїм лінівством та байдужістю. Та велику й більшу частину вини приписуємо школі.

Недостає нам одушевляючих ідеалів і піддержки волі до стремління за їх саявом. Без провідних зір, без високих понад туземне життя сягаючих ідеалів, без постійного за їх саявом стремління ми не виховуємося на сильні, нестрашимі, великі характери, яких усі, а головню наші часи потребують. У нас не має *внутрішньої* сили, радості й охочості до життя, до праці, до жертви.

І які цьому причини? Годі нам сказати всіх. Але знова велику частину вини мусимо зложити на школу. Приходимо хлопцями в її мури з гарними бажаннями та надіями; приносимо зпід тихих хат ніжне, невинне серце. В довгому ряді літ, сидючи на шкільних лавках сподіємося щастя й долі й щастя та долі бажають нам рідні батько й ненька, братчик і сестричка, коли зі сльозами нас прощають. А що з нас робить по неможлих літах, ця, так дорого грішми та здоров'ям, смутком та горем оплачувана школа? Гасить ці провідні зорі Христової релігії, які нам так любо світили й своїм саявом кермували наші молоденькі кроки на шляху життя, рабує ці скарби радощів, які нам життя з Відвічним і Предобрим приносило, допче лелію невинності душі, що була нашою красою й силою. Безясної високої мети, з піднятими крилами, знеможені на тілі, хорі душею, з хаосом неладних відомостей у голові та з аркушем паперу в руці покидаємо ці мало люблені, не рідко зненавиджені, часто розбишацькі шкільні мури, щоби шукати кращої долі для духа й серця в інших мурах, мурах університету. Але й ці шкільні мури щастя — долі розумові й серцю не приносять. О це оскаржуємо наші сучасні школи!

О це також оскаржуємо старшу суспільність. Вона такі школи заснувала й толерує. Вона толерує ледачу пресу, ледачу лектуру, трійливі кіна, безличні видовища й вистави. Вона, старша суспільність, лихим словом і лихим приміром убиває, що було кращого в нашому дусі й у нашому серці. А коли ми зрабовані, хворі — то чуємо її легкодушне слово: „зіссута молодіж!“ Хтож її найчастіш-зіссував — як не менше чи більше старші, хочби цим, що у старших не добачували ми гарних, величавих, потягаючих примірів і теплого зичливого слова? Від кого ми вчилися ледачих слів і ледачих діл, як не від старших? Бачили ми й інакших старших, але чому їх так мало, чому їх так рідко стрічаємо? Чому лиха й ледача „прилюдна думка“ й комедіянтська мода є нашою атмосферою, якою віддихаємо?...

Та крім недомагань духа, серця волі й характеру в нас часто ще *недомагання матеріальної натури*. Які бувають наші станції, бурси та інститути? Як одягаються й харчуються многи з нас? Чи й тому ми вивні? Чи не моглиби старші мати списів родин і мешкань, де нас не визискуваноби, де найшлиби ми по кількох годинах шкільної касарні хоч якесь *facsimile* родинного життя та щирі дбайливість про наше духове й матеріальне добро? Чи ж умілою акцією при малих жертвах зі сторони поодиноких членів суспільности не моглиби злегчитися наша, часто так велика нужда?

Ще раз повтаряємо: львизу частину наших недомагань, тут лише начерково натякнених, мусимо піднести як скаргу на короткозорість, легкодушність, ледачість, лівивство й інші пороки старих. Чи можуть старші з чистою совістю й радісною надією сказати: „наша молодіж, наша будучність?“ Чи не вільно нам відповісти з Німцями: „Wie die Alten sungen, so zwitschern die Jungen?“

Та не много нам відай допоможе підносити хочби й голосну скаргу на старих. За довго довелосяби ждати зміни; кулявого й гробова дошка не випростує. Мусимо самі взятися до заради, щоб не вступити на шляхи, якими поступають неодні старші й знова не почути голосу скарги від молодшого покоління.

Що нам робити? Практичну відповідь дала вже молодь інших народів. Видячи все лихо й усе горе воєнних літ, дивлячися на ріки сліз і крови, чуючи стогін ранених та вмираючих і грохот упадаючої, струпішілої, зведеної старшими будівлі псевдокультури, — благородна молодь із не затемненим мряком розумом і з невбитим іще ідеалізмом узялася до творення нової внутрішньої та йдучої за нею зверхньої цивілізації. Кинула під ноги й гордо подоптала ложні кличі й фрази псевдоцивілізаторів, яких „цивілізація“ ціле море горя на світ виляла й у нові кайдани чужого й власного самолюбства народи закувала й чистим та могутнім голосом закликала: „Проч із темрявою ложі, проч із багном духової гнилі, проч із воняючим димом псевдовчених. На ложні шляхи ввели себе і нас, ідімо противними, новими шляхами!“

І голосу благородних послухали інші, й нові та нові молоді герої ставали в ряди, і збільшалася й заєдно збільшується могутня армія молодих борців за кращу долю свою й грядучих поколінь.

Це одинокий, могутній, певний спосіб заради нашим недомаганням. Велика, з ясними цілями й певною програмою, *загальна студентська організація*. Що ще не зігніле й струпішіле зпоміж молоді та старших, це стане впоряд із нами. Що вже зігніло, це й безвартне для нас. Новий, оживлюючий дух уже завів від нашої львівської молоді на сторінках нашого часопису. Цей новий дух мусить внести в наші вянучі в молодості серця нове життя. Новий рік мусить застати нас під стягом відродження!

Й. Скрутенъ

Від природи до Бога

при допомогі телеологічного доказу.

(Докінчення).

Тим однак не розв'язалось іще питання: чи цей доцільний лад намірений чи ні. Хто знає, чи конче треба прикликати до допомогі розум, бо ануж є яка можливість-комбінація, чи як там хто назве, котра остаточно без прийняття розуму пояснилаб доцільний лад всесвітної. Рішучу й недвозначну відповідь на це дає друга передпосилка телеологічного доказу, себто, що такий доцільний лад доконче вимагає тільки розумної причини. Якщо так, то мусить бути розумна причина, яка доцільно впорядковувала всесвіт. В цих словах замикається правда, про яку найбільш розходиться в цілیم доказі. Тому розглянемо ще й цю другу премісу.

Коди хочемо зазначити можливі випадки, при яких мігби повстати доцільний лад у всесвіті, то не найдемо їх більше як оці чотири: або повстав він случайно, або утворили його сили матерії, або спричинила його причина відокремлена від матерії, але нерозумна, або вкінці причина розумна. Перейдемо кожне припущення з окрема.

Найперше, чи ця доцільність не є случайним явищем. Що таке случай і чи він можливий? Случай, відповідає філософія¹⁾, це спорада, яка рідко й нечайно лучиться з діланням причини. І він має свою причину, але ця причина викликає вислід, що його зовемо случайним, без наміру, понад очікування, несподівано. Такий случай можливий, але тільки в малих границях. „Легко повіримо, каже М. Моравський²⁾, що незручне „Ц“ могла натеркнути муха, яка йшла по папері, але чиж тому можемо сумніватися, чи випадково стих „Contingere omnes intentique ora tenebant“, не є ділом такої мухи?“ Случай, який бувби без причини немислимий. Інакше упадає принцип причиновости, що розстигається на все й всюди. А якраз ті, що силкуються пояснити доцільність случаем, мають на думці такий безпричинний случай. Тому зайвою річчю опрокидати це перше пояснення. В ньому криється дуже наглядна й разяча нелогічність. Уже й самі противники ним не послугуються, либонь стидуються. За те найшли вчоріше слово й його підкладають замість случая. Кажуть, що сили матерії з абсолютною конечністю витворили доцільність. Це друга гіпотеза на пояснення доцільности світа.

Між можливими комбінаціями атомів, голосять її прихильники, була й ця, яка тепер є в усеєвіті. Природа, сіючи відвічно решетом світа, мусила вкінці з конечности витрасти й цей щасливий уклад атомів, із якого повсталала теперішня доцільність. — Згода, хай так буде, що атоми й матерія є вічні, від себе, то якж рація промовляє за цим, щоб вони були ралше в руху як у спокою? Якщо вони в руху, хтож їм надав його? А навіть прийнявши цей рух як факт, ще й тоді нема жадної конечности, щоби він витворював щонебудь. Відки-ж знова сама конечність? Хто її підсаваю?... Природа й права

¹⁾ Н. Haan, Phil. natur. 65. n. 83.

²⁾ Op. cit. 19.

природи, відповідають. На це однак скажу словами L. Billot'a¹⁾: „Хай матеріалісти не гнівлять нікого, заставляючись природою й правами природи. Бо-ж яка це природа? Натуралізуюча чи вже знатуралізована? Сліпа чи розумна? Якщо сліпа, нічого не сказав ти. Якже ж розумна, саме вона є природою натуралізуючою, якій ймення — Бог“. — Коли-ж навіть беремо матерію в руху без жадної цілі, без ніякої провідної думки, то для неї кожний можливий уклад байдужий. Найбільший нелад однакою добрай і однакою вічний, як найбільш тривалий і доцільний уклад. До речі тут іронія Цицерона²⁾, якої ужив він против атомістів: „Якщо збіг атомів може пострівити світ, то чому-ж не може придвиря, чому не святиня, чому не може міста, що чейже менш трудовите й о много лекше?“ А як із конечности підемо далі й послідовно приймемо, що з цього матеріального руху повстало життя, так стрінемо нові труднощі. Знаємо прецінь відки инді, що життєвий принцип жадним способом не може бути витвором матерії. Коли-ж приймемо, що, згадаві сили матерії були в спокою й віртуально носили в собі оцей доцільний лад, тоді вирине нове питання, як це склалося, що вони без усякого ділання зовнішньої сили витворили теперішній стан, рух, коли й над тою першою матерією тяжило право безвладности? Хто був цим, що прецінь вложив у неї віртуальний лад?...

Отже видимо, що й цей здогад дуже хиткий.

То-ж може щасливіше буде третє з ряду припущення, яке приймає, що цю доцільність спричинила причина відокремлена від матерії, але нерозумна. Не треба навіть довшої застанови, щоба за-примітити, що на це пояснення складаються два противні собі поняття. Такими чейже є: доцільність і її нерозумна причина. Доцільність вказує, що хтось передвидів цілі і до неї настроїв та приладив орудники, і що про доцільність може мовитися мова тільки там, де є розум. Отже послідовним і рівнобїжним поняттям самої доцільности є поняття розуму. — А якби так ця нерозумна причина, відділена від матерії, захотіла per impossibile витворити доцільний уклад, то хто вложивби в неї цю думку? Сама? Коли-ж вона нерозумна й не взмозі хотіти ні думати. Хтось другий? Отже тоді той другий є причиною цієї доцільности, а не вона нерозумна. — І ще одно. Знаємо, що звирята не мають розуму, а тільки інстинкт так ними водить, що все роблять як найкраще, при допомогі найвідповідніших орудників. Якже ж би та нерозумна причина обдумала так чудайний інстинкт, як передвиділа, що для них добре, а що шкідливе, що мають залишити, а що робити у відповідні пори року і т. п.

Тимто жадна з цих трьох гіпотез не пояснює доцільности. Лишається четверта, правдива. Цю доцільність намірила причина розумна, бо тільки така розумна причина може передбачити різні можливі случаи й приміняючись до сил поодиноких річей, може вибрати ті, що є найвідповідніші. Подвизляємо мудрість природи не тому, що в ній є це, чи инше право: пр. тяготи, сполуки, але тому, що природа розумно тих прав уживає, що до цілий приладжує найперше відповідні орудники, що вибирає найкоротшу дорогу, що переводить одностайний плян. Ціль витворює орудники, отже вона мусить бути першою, чим вони самі. Але не першою в природі річей, бо тоді не треба булоб уже орудників; отже мусить бути першою в розумі. „Де є ціль, каже Trendelenburg, там є нізнання. Де ді-

¹⁾ De Deo U. et. Tr. I. 1835. I. §. 5. 59.

²⁾ De natura deorum II. 37.

манням досягається ціля, там є єство думаче й могуче. Якщо в усесвіті є цілі, тоді стоїть певна й важна правда: Бог думає, отже єствує.¹⁾ Хто отже усуває думку, розум, цей усуває ціля, доцільність.

Що лише розум може бути причиною доцільності, о тім свідчить ціле людство. Ніхто не скаже, що годинник, машина, чи що інше не мали розумної причини. Висловом цього пересвідчення стають численні вискази мужів науки, вчених дослідників природи.

Ціцero писав:

„Haec ita fieri omnibus inter se concinentibus mundi partibus profecto non possent, nisi ea uno divino et continuato spiritu continerentur“²⁾.

Linné кликав із подивом:

„Deum sempiternum, omniscium, omnipotentem a tergo transeuntem vidi et obstupui! Legi aliquot eius vestigia per creata rerum, in quibus omnibus, etiam minimis, ut fere nullis, quae vis, quanta sapientia, quam inextricabilis perfectio!“³⁾

А найновішими часами так писав про це фаховий вчений D-r J. Reinke:

„Hier möchte ich meine Überzeugung in ganz allgemeine Fassung aussprechen und begründen, dass in den Organismen mit der Verkettung ihrer Organe, mit ihrem genau berechneten Zusammenwirken eine lenkende Absicht, eine transzendente Vernunft, die Ziele gesteckt, die Wege gewiesen, die Mittel geordnet hat. Diese kosmische Vernunft, die wir nicht tasten und sehen können, weil sie hinter den Dingen steht, ist kein Trugbild, kein Erzeugniss des Glaubens oder Aberglaubens, sondern eine durch einen Analogieschluss gewonnene Erklärung der Erscheinungen, die uns umgeben und auf unsere Sinne wirken“. А троха вище говорив: „Die Annahme einer solchen kosmischen Vernunft halte ich für notwendig, für eine unmittelbar logische Konsequenz aus der nicht zweifelhaften Maschinenarbeit und Maschinen-¹structur der Organismen“⁴⁾.

Це тільки слабенькі відгуки слів научного світа. На тім місці годі наводити многі інші свідoctва⁵⁾, які потверджують цю стару правду, що тільки віра в єствування розуму, віра в Бога Сотворителя й Впорядчика пояснює нам цей чудовий всесвіт. З такою вірою в серцю зближалися до природи всі творці новітньої науки і відкрили в ній великі права, з котрих, як із клубка, розвинулося ціле нинішнє знання⁶⁾.

Отже правдивим являється також і наш висновок: єствує розумна причина, що є впорядчиком цього світа. Більше цей доказ нічого не доказує. Щойно при допомозі інших опреділюємо докладніше, що цей розумний впорядчик є одним, особовим єством, яке загално зовемо Богом. Та це не належить сюди.

Лишалося нам іще сказати кілька слів про закиди противників телеологічного доказу.

На своє нещастя цей доказ, як добре замітив Gutberlet⁷⁾, є одною з тих правд, про яку послідовно до своїх систем мусить сумніватися й опрокидати кожна нехристиянська філософія. Та однак як нестійними являються системи, так і їх закиди не мають значіння. Так прим. до недавна много опрокидувало його тим способом, що перенесли буться у всесвіті був лад. Сюди даються підтягнути

¹⁾ cf. H. Schaaf, Inst. cosm. 155. n. 205.

²⁾ De nat. deorum II. 7.

³⁾ cf. Natur u. Glaube V. [1902] 72.

⁴⁾ Текст подає Philos. Jahrb. XIV. 61.

⁵⁾ Більше текстів подає J. Hontheim. Op. cit. n. 249—256.

⁶⁾ E. Naville: O fizyce nowożytnej. Kraków, 1885. III. 109—177.

⁷⁾ Gutberlet: Die Willensfreiheit u. ihre Gegner. Fulda, 1907. 1.

закиди Büchner-a, Langer-a, Häckel-a і ин. Всі вони заправлені буденщиною, короткозорістю, або зловними підозріннями й упередженнями. За через це з такими закидами вже мало хто числяться. „Наука, каже Mercier¹⁾, змагає завернути до телеологічного розуміння всесвіта, тої великої ідеї-напрямниці аристотелівської філософії“.

Але для повноти випадка й для них дати якусь відповідь. Тому відповідаємо так: Признаємо, що той світ не є безперечно найдосконаліший, як цього хотів Платон або Ляйбніц, однак перечимо начеб і в тім, що є не було ладу. „Оце вла сторона ворогів доцільности, каже проф. Н. Schaaf²⁾, як про це свідчать їх власні твори, що майже виключно розбирають вони сторону негативну, себто сповидний нелад (названий Геклем дістелеологією), а не хочуть належно застановитися над ладом“. А хоча б і були сліди неладу, то це так само не шкодить, як не шкодить книжці, що має повно ортографічних блудів³⁾.

Трошка мудріші закиди тих, що беруться за сам аргумент. Кажуть, що він опирається тільки на аналогії й тому, що найбільше є він правдоподібний. Так говорить Кант, а за ним повторяють це Strauss, Zeller і ин. Відповідь на це легка. Ми бачили, що доказ не опирається виключно на аналогії, але є також здоровим і логічним висновком зі самої речі при допомозі поняття ціли, ладу й принципу достаточної рації.

Інші закидають знов, що цей аргумент доказує лиш есткування мудрого впорядчика, але не доказує есткування Бога-Сотворителя неба й землі. А навіть як такий, він цілий опирається на инший доказ тзв. космологічним. Отже в кожному разі він злишний, минається з ціллю. — Відповідаємо на все так: По правді кажучи, обговорюваний нами аргумент доказує тільки есткування мудрого впорядчика. А щоби з нього випровадити есткування особового Бога, признаємо, що потреба його доповнити тзв. космологічним доказом. Але з цього не слідує, що телеологічний аргумент є без ціли. Ні! Він не є космологічним, але зовсім окремим. Він дає нам о Бозі поняття, що правда, недовне, але правдиве й прислугуюче виключно самому Богові.

Ще одна трудність — наймодерніша, якою силкується теперішній гордий людський дух страяти зі себе панування вищого Пана. Чваниться Дарвін і його ученики Haeckel, Helmholtz і взагалі еволюціоністи, що їх теорія задала смертний удар телеології. Поминувши все це, що говорять про саму ателеологію яко таку, один з новіших письменників отсими значкими словами: „Sie (себто ателеологія) ist nichts Geringeres als ein grober Faustschlag ins Antlitz der unbefangenen Naturforschung“⁴⁾, поминувши також це, що говорять про самого Дарвіна Т. Пеш⁵⁾: „Kein anderer als Darwin hat der teleologischen Naturauffassung (freilich wider Willen) einen Dienst geleistet, indem er eine ganze Reihe von Zweckmässigkeitserscheinungen in lichtvoller Weise klarstellte“, поминувши, кажу то все, огляньмо зблизька ту цікаву теорію. Щоби не увійти в колізію з ріжними відтінками еволюції, зазначу, що понимаю її тут у загальнім зна-

¹⁾ Psychol. II. 1908. 355. n. 285.

²⁾ Op. cit. 163. n. 212.

³⁾ Gutberlet, Theodicee. 55. 1.

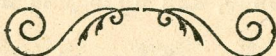
⁴⁾ Dr. J. Pohle, у Philos. Jahrb. XIX. 331.

⁵⁾ Die gr. Welträtsel I. 1907. 248 n. 178.

чинню, себто як систему, що розпадається на дрібні роди, знані нині під назвою еволюційного мовізму¹⁾.

Так зрозуміла еволюція залежить на тім, що поодинокі ества виправляються й розвиваються не відразу, але поволи. Отже й доцільність малаб розвинутися з часом до цьої міри, в якій тепер находитися. — Щож тут противного доцільности? Властиво нічого. Саме поняття еволюції, розвою, чи-ж не каже, що щось виходить на яв, що вже було якимось способом у речі? Коли в яйці зачинається формувати з одної сторони головка з другої ноги й крилця, які щойно після появи на світ будуть придатні, то чиж не ясною є річчу, що майбутність панує тут над теперішністю, що будуча функція є справді ціллю, яка спричинює й упорядковує теперішню працю? А розтягнута таку еволюцію на цілий світ, чиж не значить це potwierдити як-раз всесвітню доцільність? Отже й цей закид не остоюється. — Це головніші закиди проти телсвольгичного доказу.

Розбираючи його самого, ми не бачили в нім нічого незвичайного, непотрібна при нім ні глибока абстрактність, ні спеціальне відкликування до метафізики. Ізза того став він так улюбленим доказом на есткування Бога. Притім ніхто не в силі заперечити його льогічности, ні що так скажу, його природної ясности. І оця то його природна ясність робить, що якраз він є так легкою й простою дорогою до Сотворителя. „Треба тільки, пише один визначний апольогет минулого століття²⁾, бути спосібним думати, передумувати й бути в звичайній мірі розумним, щоби побачити, як дається пізнати безмежний Дух у всім, що підпадає під наше око“. Розбираючи доцільний лад природи, людське серце чує начеб йому хто на силу говорив про це, про що воно не сумнівалося, що воно бачило й відчувало у своїм внутрі. Тимто й доказ, роблячи свій висновок, не говорить нам нічого нового над те, що відчуло людське серце при першій стрічі з доцільним ладом, і коли воно переняте незвичайними вражіннями переляло те своє відчуття в мову й закликало: „*Nois n'atta dieuxisme!*“ — „Розум усе владнав“.

В. Я.

З АЛЬБОМУ.

Цвітами й терням проплетений стяг,
Що вється нам в нашій дорозі:
Тернями, болю, що душу приляг,
Цвітами радісних, ясних хвилин
На тихому щастя порозі.

Краща всіх цвітів-брилянтів, перяин,
Всіх скарбів із світа цілого —
Цвітка одна лиш, що з серця глибин
Влеском надземських сіяє світл,
Полум'ям огня святиого.

¹⁾ cf. D. Nys, Revue N-scol. 912, Nr. 76, 524 сл.

²⁾ Aug. Nicolas, Philos. Studien über das Christenthum I. 1852, 74.

Леся Верховинка

Нема позволення.

(Докінчення).

Прийшли й колишні товариші Миколи, ці, що колись разом з ним мріяли про кращу будуччину народу, потім боролися разом, а наконець мучилися з ним у неволі. Всі вони були молоді хлопці, з поважними, сумними лицами й очима, з яких виглядали жалі і гіркий досвід... Одні з них клякали в ногах помершого та молилися, інші стояли з похнюпленими головами та широко відчиненими очима гляділи на образ смерті. Приносили великі вінці з живих квітів та складали їх у ніг свого товариша-героя.

Жінки, що розмовляли перед хвилиною відійшли на бік та стали приглядатися новим гостям. В кімнаті настала глибока мовчанка і здавалось, душа Миколи витає над задуманими головами товаришів. Про щож вони думали? Чи пригадалось їм ціле життя Миколи, таке коротке, а таке багате на труди, злидні й боротьбу?

Був одним з тих мужицьких синів, що рвуться до світла, до науки, до нових, незаних світів. Змалку зацікавила його книжка, от і по скінченню сільської школи віддав його батько до міста, до гімназії. Доки жив батько, доти було Миколі ще досить добре, та по батьковій смерті почалися злидні. Мати була вже стара й слаба, а два старші брати поженилися, мали свою власну родину та не дуже то могли йому помагати. Микола бігав цілий день по лекціях, щоби лише заробити собі сям-так на прожиток, а сам учився ночами при маленькім каганчику, в тісній та вожкій комірчині, що була йому мешканням. Віда дошкулювала йому на всі боки, а він усе думав про те, якби вчасливати других, ще бідніших.

— Я ще дуже щасливий у порівнянні з цими, що їх полишив там, на селі... — говорив він часто до товаришів. — Я вчуся, а вони такі темні, безпомічні...

Перебідував якось цих вісім літ гімназійної науки та записався на університет. Вступив він в університетські мури зі серцем повним запалу й любсви до повнжевих братів своїх. Та не довго тут перебував... Надійшов пам'ятний 1914-й рік і він оден із перших станув у ряди молодих орлів, що хотіли вибороти батьківщині кращу долю. Ішов усюди, де була найбільша небезпека, де треба було найбільшої відваги і хоробрости. Бачили його узбіччя Маківки виділи й береги Золотої Липи... В однім завзятім бою попав у московський полон і перебував кілька місяців на далекому, зимнім Сибірі. Тут занедужав тяжко ва груди й мучився ва душі та й тілі аж до вибуху революції в Росії. Щойно тоді, коли упав царат і заворушилися всі народи російської імперії, вдалось Миколі вернутися додому, де він поволі приходив до сил. Дома заскочила його також хвиля роспаду Австрії та будовання нових держав на її руїнах. І як перед чотирма роками, так і тепер поспішив він оден із перших під синьо-жовтий стяг, щоби вибороти для свого народу самостійну державу. Почалась кровава українсько-польська війна, великі, прагматичні надії та проби створення своєї держави, а потім... болюче пораження. Микола не зважав на це, що він недавно був тяжко хорий, та що його недуга не щезла, але зачайлась на якийсь час... Воровся

як лев, а коли прийшлося стрільцям переходити Збруч, плакав як дитина...

А за Збручем? Вічний неспокій і вічні зміни, страшні муки моральні й пониження, а вслід за тим чорна, тяжка зневіра... Накопець попав він ще й у польську неволю та поїхав з товаришами далеко, на Поморя. Та його слабе тіло не могло вже видержати стільки мук і давня недуга пробудилась зі ще більшою силою. Болючий кашель шарпав його груди й він сох та вянув на очах. По кількох місяцях вернув до дому, але вже рідна мати не пізнала його: приїхало уосіблення чахотки. Приїхала тінь давного, здорового Миколки...

Брат Дмитро, що жив у сусіднім містечку Вербівці, взяв Миколу до себе. Він мав нову, простору й ясну хату, а хатинка мами була маленька, темна й зовсім уже валилася. Перейшовши до брата, Микола відразу положився до ліжка і не піднісся вже з нього більше. Коли сонічко ясніше засвітило, а цариця-весна вкрасила всю землю квітками,... тоді прийшла до нього смерть.

— Страшно! Яке коротке, а яке важке було його життя — думали молоді товариші, що стояли з похнюпленими головами довкола домовини.

— Боже, дай хоч по смерті щастя та спокій цьому героєві — молились ті, що клячали.

— До кімнати ввійшла молода, струнка дівчина у вишиваній сорочці та з чорною запліткою в косах. Вона дрожала ціла, а в руках несла великий вінець, перев'язаний шовковою синьо-жовтою лентою. Положила його па вінках товаришів, а з карих очей поплили гарячі сльози на цвіти в ніг помершого...

*

*

*

Дмитро не сидів коло брата. Він клопотався про це, щоби сповнити останнє його бажання. Хотів висгаратися від громадського уряду дозвіл перенести тіло брата до сусіднього села, Вербівки. Пішов іще ввечером того самого дня до пана бурмістра та розказував йому в чім річ. Та цей лише скривився, наче вагався, а вкінці відмовив:

— Ну, це не так легко, як вам здається. Переносити мерця кілька кілометрів... Він вже здається, досить довго хорував. Що?

— Алеж пане бурмістр! Та він не був слабкий ані на тиф, ані на холеру; не маєте чого боятися зарази. А він так просив, як умирав: Поховайте мене в моїй Вербівці.

На устах бурмістра з'явився холодний, згірдений усміх.

— Що з того, що просив? Але тепер уже не просить... Мертвому хіба вже не все одно, де він лежить? Зрештою, правду кажучи, я вам не можу дати на це дозволу. Мусите піти до староства, а як там вам дозволять, ну, то і я вже нічого не скажу...

Потім подивився Дмитрові бистро в очі і спитав:

— Ваш брат був мабуть українським офіцером? Правда?

— Егеж. Виж самі те знаєте, пане бурмістр...

— Ну, нічого. Ідте завтра рано до староства й кінцеь.

— Бувайте здорові.

Староство було в більшім місті, віддаленім о кілька миль. Туди вибрався Дмитро на другий день рано. Та хоч уже перед огнем стояв під мурами старостинського будинку, допущено його до старости щойно коло дванацятої.

Прийняв його ще холодніше, як бурмістр.

— Позволення на перенесення тіла, я вам не дам. Не просіть навіть і не тратьте часу, бо все то на дармо.

— Але длячого, позвольте спитати, не можна сповнити послідної волі помершого?

— Длятого, мій пане, що такий похорон, який буде іти кілька кілометрів, дуже легко може перемінитись у демонстрацію... А я хочу мати спокій у своїм повіті. Розумієте?

— Розумію..

Вернув домів пополудневим поїздом, ще більше сумний і ще більше пригноблений.

— Не сповниться твоє бажання, дорогий брате. Нема позволення...

Коли ввійшов до кімнати застав там жінку, маму і кількох найліпших товаришів Миколи. В одній хвилі звернулися всі очі на Дмитра. Уста не питали нічого, але в очах було одно велике питання.

— Даремне їздив, мої любі. Прийдеться нам тут поховати нашого Миколу. Нема позволення...

* * *

Чудовий весняний день. Пташки розіспівалися так, начеб хотіли, щоб увесь світ їх слухав. Сонце звернуло вже з полудня й блискуче, гарячо-золоте йшло повагом на захід. Мабуть не дуже воно ще снішилося спати, хотіло ще гратися з квітками, пташками та кучеравами головками дітей. Але дарма! І воно, хоч яке гарне та величне, мусить слухати великої, всім кермуючої сили. Хоч-не-хоч мусить зайти за гори, а завтра рано поверне знова.

Тільки Микола не побачить його вже ніколи..

Ось власне тепер вийшов з білої, нової хати Дмитра сумний похід. Зійшлося так багато людей, що заловнилося ними ціле просторе подвір'я, заройлася ціла прибіжна вуличка. А всі були сумні, бо мали нині закопати в землю частину своїх надій.. На невеличкім деревлянім рундуку стояв хор. Всі очікували сумної, болючої, а все таки кінцевої хвили, коли то вивезуть з хати зачинаєшу на віза домовину.

Вийшов з хати священик, у чорних, жалібних ризах, а вслід за ним появилася і домовина. Несло її чотирьох найліпших друзів помершого. Зовсім звичайна, збита з дубових дощок, прикрашена вінцями й синьо-жовтими стяжками. Серед цвітів, у головах лежала стрілецька шапка, сияя з тризубом. А понад домовиною розвіяв вітер широку, шовкову ленту, якою був прив'язаний вінець дівчачий.

Люде розступилися перед домовиною, а хор заспівав похоронної:

— Со святыми упо-ко-ой...

Заколисалося море людських голов і сумний похід виступив з подвір'я на вулицю.

Штовхалися та лізли одні другим на ноги, бо кождий хотів бути як найблище домовини.

Від часу до часу задержувався похід і священик читав евангеліє. Читав про помершого молодця, котрого воскресив Спаситель.. А коли минали роздорожке, куди шлях до Вербівки, переглянулися усі сумно між собою. З тзпн плузув вижлий стогін. Сз був ззжк болю та жалю, що вирвався з самого серця старенької мамі.

Від ріки зірвався вітер та замайав у повітрі шовковою, синьо-жовтою лентою. Вона рвалася з усієї сили в сторону ріки, в сторону Вербівки. Але її не пустили туди. Не було позволення...

Кілька саянів даліше стояв судовий будинок, а з його найвищого вікна повівала велика червоно-біла фана. Для чого її вивішено, не вмів ніхто сказати. Говорили, що се з нагоди якоїсь конституції, та хто її дав і для кого, не знали. Кажали також, що у вечір має бути ілюмінація...

А коло церкви плакав самотній, самотній дзвін. Плакав, хоч серце його було зелане...

БІБЛІОГРАФІЯ.

Василь Лімниченко. Хуртовина. (Поезії). Львів. Видавництво „Добра Книжка“. 1921, ст. 56, ціна 10 Мп.

„На дворі хуртовина заводить...“ Дух поета, що на його на лютий вов ворогів „попилася кров неповинна“ його братів-борців завзятах, прибився по довгим скитальстві в родинну хату, щоб вчути „Отцеве ласкаве слово...“ Слово поради, що малоби додати йому сили „глядіти у вічі катам...“

І вчув він:

„Ми волю добудем Країні закутій!
Лиш більше любови, лиш більше діла!“

Окрилений новими надіями, відмолоджений живим вірою, що в „останній борні“, в бою — „гніві Правди“ пролунає широко тріумф цієї таки, насилуваної тепер, Правди, несеться дух поета повним любови співом над рідними хатами, тюремними казатами, всюди „де ллється кров замучених людей“.

„Щоби над моїм братом не одним
При смерті заридати...“

Умираючим тюремникам несе потіху, що їх мука

„Запалить братні душі
Завзятам, тугою
І пірве їх до змагання
Покличе до бою!“

Покине даліше й чайкою стежа заскиглили над могилами героїв, над „крівавіми гніздами орлів“, то знов обізнється теплою ноткою співчуття з трагедією інваліда, що стратив ногу в боротьбі за чужі інтереси, а тепер, коли

„Задзвонили у давони залізни
Козаки при Дніпру —

він лише зітханням може на них відгукнутись:

„Ой далекі ви дзвони, ой півні:
Я калікою вмуру...“

Мужеський тон збірки вривається на непередвиженім віршові: „Зі школи“. Вправді і тут не зраджує автор свого духовного обличчя: підглядає слюзи бездомного сироти в час загального весілля... Але якраз несмачна своєю абсолютною невибагливістю форма:

„Гляди: — а сходами жене
Професор на годину.
В руках тримає каталог“ і т. д.

Невидержаний також такт у сусідніх двох частинах особистої лірики: „Сумні акорди“ та „У заграві життя“. Дійсною розпущею бє з вірша „Вже чую легіт...“, але в попередньому „Впали роси...“ лише традиційне кидання болів на бистрі ріки, тут на крила вітрів... Чому? „Бо мені із нею лихо жить“ — відповідає звичайненько автор. Гарний є „Вечір“ з частини „Сумні акорди“. В піжний, але непереможний спосіб уводять читача в вечірний настрій вірш „Ходить вітер“.

Взагалі д. Лімниченко знає природу й уміє читача чарувати її красою.

Закрашений іронією вірш „Я вмірав...“ Віддає з артизмом трагедію заохання в малій душі:

Я вмірав... У великім розбіллі
Мої груди точили терпіння
І муки.
А кохана дівчина в сусіда
Танцювала на гоїнім весіллях
...З розпуки...

Високий, ідейний зміст головної частини та богата зовнішня форма велять радісно почитати д. Лімниченка з його новою збіркою. Чепурне на нинішні часи видання та невисока ціна причиняється до ще більшого поширення збірки, що являється новим вкладом у нашу небагату воєнну літературу.

Р. Ска—ський.

Я. Вільшенко. Чорнокнижник з Чорногори. Львів, 1921. Накладом Видавництва: „Світ дитини.“ Ціна 120 Мп.

В оцій невеликій книжечці забирає голос громадянин, що розуміє генезу руїни батьківщини і знакомими діточій уяві образами виводить перед її очі вину й кару українського народу за його неслухняність, легковаження повинностей, за вибухалий індивідуалізм одиниць, що тут і там на протязі історії горнується до влади, до сили, а опісля не знають, куди її спрямувати і кінчать на плачу та журбі. Але терпіння народу не пропаще. В терпінню викуються характери українських снів, що їх серце бачиміше для України. Тоді прийде Воля...

Оця глибока ідея втілена майстерно в конкретні картини казки-поеми. Серед казочних подій (до речі — гарно і багато з'ілюстрованих А. Монастирським) знаходить у ній читач-дитина ненакинений з гори шедєвр науки: Недбала й неслухняна дитина — це в Україні люта рана, Волі спізнена година...“ Р. С.

ІДЕЯ. Студентський Календарець на рік 1921/22. Львів, Видавництво „Добра Книжка“.

Вже другий рік з'являється цей симпатичний календарець, який можна назвати успіш у нашій календарній літературі. Підчас коли інші календарі обговорюють більше менше буденні справи, літературна частина цього календарця піднімається понад буденщину, порушує теми, що найглибше цікавлять людського духа й відповідає на поставлені питання ясно та переконуючо. На особлившу увагу заслугоє стаття „Хто ліпше знає“. В цій статті читач запінається з іменами, яких 150-ох першої слави вчених і з думками не одного із поміж них. Прочитавши статтю зовсім інакше сподітиме не оден на темраву, що його самого та його товаришів оточує. Не менше замітний відділ: Для світла й поступу“. Видавці Календарця подають саме такі твори, про які в нашій пресі ніколи згадки не найдеш. Читач необазакомлений із научною літературою має змогу набути, або випозичити такі книжки, що дійсно ведуть до світла й поступу. Гарно дібрані афоризми з визначних письменників дають матеріал до думання на тиху хвилину. Зісвіс небувалим у нас явищем є подання адрес студентських і нестудентських організацій, причім безпартійно подано адреси також таких організацій, що свою працю вбудовують не на християнських основах. — Додаймо ще гарний, практичний, більший од торічного формату, ліпший папір, ріжнородні, гарні черенки („медіазель“) і вельми дешеву ціну (60 Мп.) то мусимо сказати, що календарець повинен найтися в руках кожного студента й студентки.

(Осип Саф.)

КАЛЕНДАРЕЦЬ для українських дітей — на рік 1921/22 — то так сказатиб мініатюрний шкільний календарець. Гарна окладка з естетичним образочком, дві красиві, практичні записники (також на поділ годин), найдешевіша (по „Ідеї“) ціна 25 Мп. — а передовсім люба, сердешна, діточа характеристика „доброї української дитини“ — це примети цього найменшого календарця. Надається особливим способом домасового поширення між нашу дітвора в містах та по селах.

(Ос. С.)

Присипайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!

Вважайте це своїм народнім обов'язком, щоб наш часопис якнайкраще розвивався.

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ.

Звіти. — Дописи.

А. З життя академічної молоді.

Галичина. *Львів.* Дня 9. листопада з тюрми при вул. Баторія випущено на волю проф. М. Галушчинського, радн. І. Кивелюка, студ. Пеленського, та студ. Демидчуківну, яких арештовано зі звязком повстання укр. університету ві Львові. Всі пересиділи в тюрмі більше місяця.

— *Від листопада* ц. р. розпочалися в мурах дух. семінарії правильні виклади філософії й богословія для питомців львівської Аєпархії. Управа семінарії спочивав, як минулого року, в руках ОО. Василіян. Викладають професори вибрані з поміж кваліфікованих сил світського й монашого духовенства. Всіх питомців начисляється на 140 душ. Із цього є 8 екстерністів, 6 клириків-Василіян, 1 Студит і 1 із крижевацької Епархії. — От бодай ці наші товариші не марнують літ, маючи змогу продовжати свої студії. А ми, — решта укр. студентства, тужливо чекаємо на кращі дні й не в силі їх дожидатись. Користайте отже з даної Вам нагоди і освічайтеся на совісних, характерних та вмілих провідників народа! (й).

Від себе додаємо, що й у Перемишлі вдалося на цей рік отворити духовну семінарію, так що й там розпочалася від 1. падолиста наука богословія. У Станиславів виклади розпочнуться 1. грудня ц. р. (Редакція.)

— *За старанням* п-ів: Бабія О., Бобинського В., Голіяна Р., Купчинського Р., Лепкого Л., Орлівни Г., Павлюка, Поліщука К., Сердицького М., Чарнецького С. і Шкрумеляка Ю. відбувся дня 27. XI. ц. р. в салі львівської „Весіди“ вечір „Молодого Мистецтва“. Це перша спроба кращих сил нашої молоді музи, що робить великі надії, тому годиться їй сердечно привітати. Звіт із „Вечера Мол. Мист.“ подається в слід. числі.

— *Віче жидівського студентства.* Дня 30. X. ц. р. відбулося в жидівським акад. домі ві Львові віче жид. студентів із дневним порядком: 1) справа університетська, і 2) політехніки. Виголошені реферати мали на меті поставити протест проти нетолерантного поступування львівських університетських властей.

(„Вперед“ ч. 200.)

— Редакція „Поступу“ одержала таке письмо:

„Prezjdum Dyrekcji policji we Lwowie. L. 4299/21. pr. We Lwowie, dnia 8. listopada 1921. — Do Szanownej Redakcji czasopisma „Postup“ na ręce odpow. redaktora P. Dra Nadragi we Lwowie, ul. Dominikańska l. 11. — W Nr. 11. z listopada b. r. zamieściła Szanowna Redakcja artykuł pod tytułem „Zi studenckiego Żytia“, którego tendencją jest zohydzenie społeczeństwa polskiego oraz czynników administracji polskiej¹⁾ a tem samem wywołanie wrogiego nastroju wśród ludności ukraińskiej. — Artykuł ten, jako noszący na sobie cechy zbrodni z §. 65. a. uległ konfiskacie sądowej. — Dyrekcja policji zwraca przeto uwagę i ostrzega, że na wypadek pojawienia się w przyszłości artykułów w tym duchu, zostanie wydane zarządzenie po myśli §. 7. lit. a. ust. z 5. maja 1869. Dz. p. p. Nr. p. p. Nr. 66, — Dyrektor Policji: Reinlender“.

¹⁾ Заявляємо, що поміщуючи в 11. ч. дотичну статейку, не мали ми наміру „зогиджування“ польської адміністрації, а тим менше цілої польської суспільно-стп. „Зогиджування“ і т. п. не є в програмі нашого часопису, крім цього воно зайве. Натомість уважали ми статейку критикою, а критику вважали дозвільною. (Редакція.)

Велика Україна. Школи. На Вкраїні ведеться інтензивна українізація всього шкільництва, але наслідки досить сумні. Брак національно свідомих учительських сил (які, як добре зауважує „Вперед“. Ч. 200. Львів 1/XI 1921, без потреби тиняються на еміграції), брак укр. підручників і необхідного шкільного приладдя, зводять на нівець усі накази й розпорядки центра. Національна свідомість селян остільки вже висока, що як лише появиться учитель-москаль, то виганяють його зі села. Навчання провадиться досить мляво, учні без одержі, школа без палива, шкільні будинки валяться. Учительство в великій мірі здеморалізоване, в погоні за шматком хліба, забуває на свої обов'язки й зовсім уже не цікавиться школою. Паперу, чорнила й олівців по селах зовсім нема.

(„Укр. Трибуна“. ч. 146. Варшава 27. X. 1921.)

— „Молода Україна“. На просторах землях нашої батьківщини народилася нова сила, що має непереможну волю й наклон до національної та державної творчості. Ця сила, це нове, молоде покоління. Не судила й доля виховуватись у школі, забезпеченій підручниками та иншим приладдям, але всеж таки воно проходило через укр. школу, особливо по селах, а це дає нам підставу сподіватися, що воно кріпко візьме в свої руки прапор нашого визволення, й рішучо боронитиме інтересів укр. народу. Так отже „Мол. Україна“ гарантує суверенність нашої батьківщини й сильним голосом звіщає, що вже наближається й вкоротці настане день, коли знова наша Україна буде вільна й незалежна. („Укр. Триб.“ Ч. 148.)

Чехія. Українське життя в Празі¹⁾. Минулого 23-го жовтня, в неділю, в годині десятій ранку я прибув до Карлового університету, де в ідній великій світлиці, призначеній для Українського вільного університету, відбудеться врочисте свято відкриття цього храму вищої науки. Авдіторія була заповнена вщерть нашими студіантами та почесними гостями, котрі прийшли привітати початок нашої великої науки на чужині. Застілна стіна, прикрашена портретами Т. Шевченка й Ів. Франка, та повіта Українськими рушниками й прапорами, виявляла натхненного майстаса, на котрий дивлячись, не можливо не відчувати таємної сили, що наказує всім триматися в цій авдіторії побожно. Згодом, вийшли професори й доктори науки й почалось урочисте слово проф. Колесси, котрим проф. привітав усіх присутніх Чеських гостей та посланців гинших студіянських національностей у Празі. Проф. Колесса виклав присутнім про наші давньовічні щиробратерські відносини й спочування меж двома дійсно Славянськими народами Чеським і Українським. Посланці народностей Болгарської, Югославянської, Чеської, Словацької, Литовської, Білоруської й гинших, висловили свої промови на своїх мовах; представник од наших чесних і милих сусідів Черкесів, п. Намітоков, не всподіючи ні Українською, ні Чеською мовами й знаючи, що його рідної мови ніхто не зрозуміє, висловив свою промову по Французькі. Всі висловили нам найщиріші спочування й побажання.

Наш віковічний ворог мовчав²⁾. Ми можемо радуватися по двох иричинах: перша полягає в тому, що наша люба молодь обох станів,

¹⁾ На бажання автора дописі залишаємо його правопис. На сторінках нашого часопису напечатано незабаром переслані нам йогож завзяти про відмінковий й орфографічний браки нашої мови, щоби піддати предмет загальній дискусії. (Ред.)

²⁾ Автор розуміє Росіян, яких много знаходиться в Празі, а які, як можна заключати, зігнорували це свято. (Ред.)

чоловічого й жіночого здобуває знання в рідкій мові, котрій сяє сонце в нашого сусіда, чемного Славянина Чеха; Друга частина радості в сто кратів більша: нема вже тих Чехів, котрі під проводом Крамаржа відмовляли Українському народові гідності людяної поваги й бажали його бачити під Московським ярмом, нема! Ї вільні славні Чехи з обновлявим духом людяності, котрі поважають душу кожної народності, котрі дають можливість просвіти покривжанам і позбавляним рідної науки на своїй батьківщині. Гісторія не забуде жадної події. Український нарід бачив Чеха приятником своїм в найгірніше лихоліття своєї неволі!... Ми висловляємо укліну подяку відновляюму Чеському духові.

При кінці свята були виконані дуже гарно гимни: Чеський, Словацький, Український хором співочого товариства при українській, Академічній Громаді.

(Реф. Селянин з Волищини Тома Якимчук.)

— П'ятий місяць у Празі серед Українських студентів, а переважуюча більшість їх це пахучі квітки вирощані поливом Сяну, Дністра, Прута, Вистриці ще й обвіяні подихом Карпатів, млієм Смереки й Букового шума. Хіба-ж можна не радіти дивлячись на ті любі головки котрі мені пригадують тих чорнобривців, які цвіли перед вікнами дідуньової хати?...

Вони навіть дикають тими квітками, а ті квіти сіяла й кохала моя мамуся... Моя мама виводила таки й співала пісні в пошанування Свйтовіда й Лади. Моя матінка була Українка... Вони всі також Українці; так, я й пісню їх також відчуваю як і вони мою. Хіба-ж не диво: Дайпрова вишня, Бескидова Смерека, надпрутовий бук, ідну пісню співають, ідною мовою розмовляють... Подих України не змалечів під зверхністю Чорнобога. Навіть дух вільного козацества в них ще дужчий за мого. Я й не міг думати, що моя любя ненька має красних дітей на таких далеких просторах землі... Вона мені й казала: не тільки світа що в вікні; так, це правда.

Я щось люблю... Я хочу співати!...

Мамуньо наша; прийдешність ваша...

Не журіться ж любя, збудемось нелюба...

(Т. Якимчук.)

— Економічна криза укр. студентства. Укр. студентство в Чехословаччині, котрого загальна кількість дійшла понад 800 душ, переживає нині гостру економічну кризу. Бюджет празької „Укр. Громади“ за час від 1. IX. 1921. до 31. VII. 1922. вичосив 1.377.000 чеських корон. („Укр. Слово“, Берлін 11. XI. 1921. Ч. 84. 6.)

Італія. Рим. Пишуть нам під д. 6/XI. з Риму: Так зв. Pont. Collegio Ucraino (Piazza Madona Dei Monti 3.) після більш 6-літньої перерви від 9. V. 1915 р.) ожила наково. На батьківський поклик жертволюбивого папи Венедикта XV.: „Хайже приходять наші милі діти „Укр. Колегії“ вже тепер, коли й для них вибила назначена Провидінням година спасенного повороту, а Ми дуже радо привітаємо знова представників цього дорогого народу, що може більше ніж який другий нарід зазнав грози тієї великанської боротьби“¹⁾, прибуло на разі 15 питомців із Львівської та Станиславівської Епархії та 7 молодих Василиян, щоб відбутя тут своєї студії. Очікуємо ще кількох питомців, із цього двох із мукачівської Епархії. На виклади ходимо на два міжнародні університети, а колегія позістає

¹⁾ Із листу Венедикта XV. до Митр. А. Шептицького з дня 24. II. ц. р. Гл. „Укр. Вісник“, Ч. 50. Львів 26. III. 1921. стор. 2; „Нива“, XVI. 102. (Ред.)

як давніше, під зарядом галицьких ОО. Василян. Матеріальні відносини в колегії досить добрі, а також і колегіальне ведення питомців ще ліпше, як давніше. Маємо надію, що спроможувані такими орудниками, як основна наука й уміле викування, вийдемо відсі добре підготовані на живо нашої української ниви.

Франція. В Парижі заснувався Укр. Студентський гурток на чолі з Ігорем Вороним. Працюватиме він у порозумінні з *Радю*. („Укр. Респ.“ Париж 1. XI. 1921. Ч. 81)

Бразилія. Подаємо на оцім місці кілька стрічок із листу д. Р. Мартіяця, щоб почути слово про наш часопис од людини, котра стоїть оподалік наших пересудів. „Куритоба“ 25. IX. 1921. Хвальна Редакціє! Перечитав я вже саме число „Поступу“, а за кожним разом, як його читаю здається, що ось тут коло мого серця ця рідна земля, де канули мої перші сльози, — здається, що знова по 8 роках пишався надімною цей кусничок небесної блакиті, під яким пив я перші проміння ласкавого сонця. „Поступ“ це велика потіха на чужині молодечій, зболілій душі. Як мене тішить, що він так гарно виходить, так справді поступово ступає, — це знає один Бог. Незвичайно подобаються мені статті „наші недомагання“ й „з філософійних проблемів“. Це все мені дуже придатне, бо багчу кілька хиб у мене!... Най так дальше йде українська молодь, а скористає багато. Хоч і терпить вона, хоч терпить, як і її нарід, той „вічний наймит“, це нічого не шкодить, бо от серед цього рветься вона до висот правди й добра. Най Всемогучий Бог благословить цю щиру працю, працю для України!“

Б. Середні школи.

Галичина. Львів, „Спорт, забавовий кружок української шкільної молоді сер. шкіл. Молодий цей кружок заснувався був цього таки року з весною заходами ідейних студентів, приятелів спорту, із львівських середніх шкіл, а головою тутешньої Акад. гімназії й реальної школи, як свобідна організація на вір іаших цього рода спортових організацій розсіяних по всьому світу. Під цюру, коли це пишу, гуртує він у собі до 100 членів. Метою поклав собі кружок запізнати себе і як найширших кругів зпоміж шкільної молоді сер. шкіл зі спортовим життям теоретично й практично, розрухати трохи її й вирвати цим робом із понурої буденщини життя та плекати поміж нею благородні товариські прикмети. У своїй діяльності обіймає він два сезони, літний і зимовий, із перервою в часі ферій. Для тим успішнішої співпраці, кружок получився з існуючою вже від року *Забавовою Секцією „Хлопчої Громади“* й навізав зносини з усіми більшими організаціями цього рода в Галичині. До так скріпленого кружка приступили ще і інші незорганізовані дружини і ще більше скріпили цей молодий звязок. Сподіюся, що звіт із цілої діяльності дасть кружок згодом, коли ще більше розвинеться. Досі уладжено кілька прогульок, рад льокальних забав, деякі з них на вільнім воздусі, та кілька match-ів, все те очивидно в міру обзавання, засобів і сил. Во треба зазначити, що кружок не мав поля до гри й користав лише з нагоди, де попало.

Коли взяти під увагу молодий кружок і молодих його організаторів та членів, то кружок на загат вивязався гарно на протязі так короткого часу.

Бажатиб лише йому кращої долі й успіхів у вдянанню молодого студентства до співпраці над поставленою собі метою.

(Реф. В. К. приятель спорту.)

Прикарпатська Україна. 10. II. 1920 р. оснований в Бергсасі укр. гімназію. Цього року обіймає вона 5 клас із 7 відділами. Загалом вписалося 149 учеників (між ними 21 дівчат), себто о 48 душ більше як минулого шк. року. Приріст учнів правильний, хоч у Густі отворено нову гімназію й хоч досі майже нічого не зроблено, щоб підготувати до рідної школи нових кандидатів. Вина в тім місцевої інтелігенції, котра ще досі не вважає своїм обов'язком придбати поневоленій країні освічених людей. Не пам'ять вона, що без цього не буде ні власної культури, ні теж не надіятись нікому власної автономії.

При гімназії знаходиться державний інтернат, котрий мимо щирих змагань управи й дирекції гімназії, не може здобутись на це, щоб українським ученикам дати відповідне приміщення. Кому доводилось видіти, в яких кімнатах снить і вчиться укр. молодіж, цей не в силі посвяти собі, як можна так легкодушно кривдити свій будучий народ на здоров'я. Бувало й так, що в домі при вул. Арпада 48. над головами учеників валився дах, а сьогодні містяться вони в темницях, або збираються в научній гімназійній салі, через що дві класи мають науку по полудні. На це також повинні звернути увагу свідоміші громадяне, памятаючи, що самі з'їзди та повзяті на них ухвали не допоможуть матеріально нікому, поки не переведеться їх у діло. Пора вайвища забратись до успішної праці, бо час не чекає, хвиля поважна, північний, московський вітер зривається, як свідчить про це хочби й ужгородська гімназія. (*Наука* XXII. ч. 44.)

Ділений Схід. У дні 1. вересня ц. р. відкрито в Харбині українську гімназію, котра має приміститися в Укр. Народнім Домі. Іще в минулому році відчинено в хабаровському повіті 6 українських шкіл, які утримуються на кошти уряду. Науку провадять учителі Вкраїнці на укр. мові. Населення задоволене наукою на рідній мові й бажає дальшого її розвитку. На жаль нема підручників, тож деякі предмети доводиться проходити покищо по руських книжках.

(„Воля України“, ч. 13/14. Відень 5/XI 1921.
505 сл. — „Вперед“. Львів 1/XI. 1921.)

О П О В І С Т К И.

— *Студентський з'їзд*, що відбувся в падоolestі, засипав всім терплячим т-шам щирий привіт і заявляє своє глибоке спочування. (Учасник.)

— Рада гуртка студентів техніків у Берліні просить нас письмом із д. 20. XI. 1921 надрукувати слідує: „В м. Берліні (Шарльоттенбург) при „Спільці Студентів-Українців у Німеччині“ заснувався „Гурток студентів техніків“, котрий ставить своєю метою: академічно-фахове об'єднання студентів-техніків Українців для взаємної допомоги в технічній освіті та для культурної праці в різних ділянках техніки. Гурток нараховує тепер 15 дійсних членів й кілька кандидатів. Звертаючись до всіх українських організацій та поодиноких осіб, що працюють на полі техніки з проханням надсилати інформації, матеріали, книжки, часописи та ин., Гурток зі свого боку по одержанню відомостей радо буде ділитись усім, чим тільки зможе. Адреса гуртка: *Verband Ukr. Stud. Techn. in Deutschland — Berlin, Scharlottenburg, Goethestr. 67. а.*

Голова Гуртка: *Підпис нечиткий.*

Секретар: *Масюкевич.*

— Звертаємо на цьому місці увагу всіх Тт-шів і Тт-шок, як теж усіх П.Т. Передплатників на нові умови передплати й нові адреси Редакції та Експедиції „ПОСТУПУ“, подані на окладинці.

Наш Пропор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Нашим Наймолодшим.

Цілий цей рік пам'ятали ми про Вас, додаючи до „Поступу“ окремий відділ. І місяць за місяцем закликавав Вас „Наш Пропор“ до *вірності, радості й сили*. І місяць за місяцем приносили ми Вам і світло й заохоту на повний трудів й небезпек дорозі шкільного життя.

А й Ви показали свою щирю зичливість для нас і свою благородну волю. Хоч місяць за місяцем поступала в гору ціна примірників часопису, хоч чимало в ньому було для Вас не цілком зрозумілого, то мимо цього були Ви вірними для свого часопису й своєю вірністю причинилися до його поширення та розвитку.

Дякуючи Вам щиренько за все, ділимося з Вами веселою новиною, що від Нового року виходитиме для Вас *окремий часопис*, що зватиметься „*Наш Прилипель*“. Часопис буде *двічі або й тричі* більший як „Наш Пропор“, і числитиме до 24 сторін. Поміщуватиметься в ньому й дещо для науки й для заохоти, й *гарні оповідання й картини-ілюстрації*. Всею а всею в новому часописі буде для Вас *зрозумілим*, а *ціна знизиться тричі* так, що й дуже вбогі зпоміж Вас легко могли б його передплатувати кожний про себе²⁾. Тож, Дорогі, прохаємо Вас, причиніться до як найбільшого поширення нового часопису³⁾. Ми сподіємося що він стане Вам щирим другом-приятелем і нестиме Вам щирю радисть у неодних, сумних хвилях. І тому, хай від Нового року не буде ніодного екрайського школяря, ні однієї школярки без *свогого часопису*.

Редакція.

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіль. Рік I. Ч. 12.

²⁾ Ціна одного числа стоятиме 25—30 Мп. або згодом іще менше.

³⁾ Хто приєднає 5-ох нових передплатників і *пришле переказом гроші* хоч на 2 місяці (по 60 Мп.), цей дістане даром новий часопис через 3 місяці. Хто приєднає 10-ох тому посилатиметься часопис даром через $\frac{1}{2}$ року. А хто приєднає 20-ох або більше нових і *пришле від них передплату* (по 60 Мп.), той дістане часопис даром *через цілий рік*. Крім цього випечатається імена всіх, що приєднали хоч 10 передплатників.— Спішіться і посилайте спис передплатників і гроші так, щоби ми до 25/XII знали тільки примірників маємо нечатати й щоби їх не забракло. Так повідомляє нове Видавництво.

Петро Сосенко Молодший.

Козаки на морю.

(Наші предки а ми).

Історія вчителького життя.

Світова війна люто насміялася з людей. А вже чи не найбільше з нас Українців. Пороскидала світами в різні краї, військових і не військових. Одних до Італії на рівнини понад П'явою, других у полон як таки й на заслання аж у Сибір або на Домб'я, третіх до Япану, Китаю чи Африки, четвертих знова деінде.

І намучились наші люде, але за те чи не всі майже багато бачили, багато навчились. Неоден таке бачив і довідався, що колиб йому хто перед війною про це розказував, то він і не повірив би а то й висміявби. Згадатиб тут о хочби війну літаками, танками, підводними човнами.

А всеж таки не дуже велику штуку втали ті люде, що воювали літаками, танками і підводними човнами, коли прирівняти їх до тих людей, про яких зараз буде бесіда.

Теперішні люде живуть у двадцятому столітті, столітті високо-розвиненого поступу й цивілізації, а люде про яких буде бесіда жили цілі сотки літ перед нами та були полишені лише на свої роботаці руки.

Кождий з нас певно знає, що таке була Запорожська Січ, та хто такі козаки. Вони наші предки, — а ми неславні потомки славних прадідів великих. Всі роки почавши від 1914 року аж до тепер це роки найбільшої неволі й злиднів нашого народу. А якжеж інакше було ще триста літ тому назад?! Роки 1614—1622 і дальше, це роки великої слави наших прадідів козаків, часи їхніх світлих перемог над ворогами України, часи, коли козацька слава широкою луною неслася по цілому знаному тоді світі.

Козаки не лише що уміли обороняти українську батьківщину від усякого ворога, але йшли походами ген аж у турецький Стамбул-Царгород, заглядаючи у немилі гості до самого турецького султана, обкурюючи мушкетним димом невольні понурі царгородські мури.

А робили вони то всео так:

Будували на Січі малі чайки, плили ними водою ріки Дніпра в Чорне море та коли було треба перепливали його вздовж і вперек.

Не були ті чайки навіть і схожі на теперішні кораблі чи на пароходи, а були це звичайні човна з вербового або липового дерева. Такий човен козаки оббивали дошками, а відтак щоби легший був, привязували до нього по боках снопи очерету. А будували вони той човен так, щоби був глибокий та можна було в нього і харчів набрати і кілька гарматок прикріпити.

Приладивши всео до походу, вибирали зпоміж себе одного, який провадив би їх у поході, а відтак сідали по кількадесят у таку чайку й пускалися за Дніпровою водою на море.

І прирівняйте тепер, хто проворніший і відважніший, чи ті, що на великих панцирних кораблях їдуть, або на підводних човнах, так побудованих, що не можуть потонути, чи ті славні наші козаки, що пускалися на маленьких легких чайках на небезпечне розбуркане море. І знали вони, що легка на морі смерть, коли море лише трохи почне жбурхати своїми велитенськими хвилями, але вони їхали,

щоби звоювати ворога, який нищив своїми набігами Україну;—їхали вони, щоби визволити бранців-братів Українців, що мучились у бурсманській неволі.

Таких походів робили козаки безліч.

Уже ті походи, про які маємо писані звістки по різних книгах можна писати у великі томи. А що вже й говорити про ті, яких не списано.

Робили козаки такі походи на всім протязі існування Січі аж доки не поруйнували її зрадливо наші вороги, але найбільше було таких походів у роках од 1613—1621.

Про два такі походи тепер коротко розкажемо. Оба вони були в 1616 році. Тоді на Січі був кошовим мудрий і славний козак родом із Галичини зі Самбірщини, що звався Петро Сагайдачний. Уже перед тим козаки робили багато походів і турецький султан, щоби не пустити їх більше у море вислав до гирла Дніпра свої великі кораблі, звані галерами й багато інших менших кораблів та човнів. Але страхи на ляхи, не на козаків-Українців. Сагайдачний зібрав всі козацькі чайки, вибрав найліпших козаків і пустився з ними так Дніпром у Чорне море на поребій. З одного боку великі кораблі й Турки, з другого маленькі чайки, але за це на них одважні, хоробрі українські козаки, які не боялися заглянути смерті в очі. Турки вже зразу здурніли побачивши зі своїх великих кораблів на чайках козаків, що сміло плили Туркам на зустріч. Та козаки не довго й виталися з ними. Вдарили враз на них, обскочили на справних чайках, та не зважаючи на турецьку стрілянину, повдрапувалися на галери.

Так здобули одну галеру, другу, третю а далше вже одна по другій попадали в руки завзятих Українців.

Оттак росторочивши сміливим ударом турецькі сили й узавши кільнацять галер та зі сотню менших кораблів і човнів козаки поплили Чорним морем на побережжя Криму, країни, де мешкали тоді ще самі Татари.

Звідси Татаре набігали степами на Україну, забирали в неволю людей та мов худобу розпродували з кримських базарів по цілому світі.

Найбільшим таким торговцем на наших людей був город Кафа на Кримі над самим Чорним морем.

До того то города підплили тепер козаки на своїх чайках. Маленькі й низенькі українські чайки не виставали з моря навіть і на три стопи то й вороги навіть не сталилися, як тут нараз загреміли на них козацькі пушки. Неоден корабель мав уже плисти з українськими невільниками, розвозити їх по світі, та козаки здобули всі ті кораблі, вискочили на берег і почали свій банкет. Тисячі невільників стали знов вільними та повернули разом з козаками на Україну, поруйнувавши вперед замок і місто, де вони стільки намучились.

Того самого року, козаки Туркам на глум іще раз пішли в Чорне море. Зірвалися були тоді сильні вітри й загнали їх не туди, куди вони хотіли, а в город Самсун по другому березі моря.

Козаки пішли берегом моря під місто, папали, здобули приступом і спалили. Та коли повернули до човнів, надіхал а саме турецька фльета й напала на них. Але козаки не дуже злякалися й тим разом розбили Турків, потопивши їхні галери. Колиж довідалися від полонених Турків, що султан вислав усі свої кораблі до гирла Дніпра, щоби відтяти козакам відворот, козаки поїхали тоді на саму султанську столицю, насміятися зі султана, що лишився без оборони.

Напали на Царгород, поруйнували, закурили люльки на пожарі султанських палат і поїхали такою дорогою, про яку небистроумні Турки й не думали. Попили козаки в Озівське море. Це море є зараз із боку татарського Криму, а лучиться з Чорним морем маленьким проливом, де тепер місто Керч. Тим протокком віхали козаки в Озівське море, переплили його тай так опинилися в своїх степах. Попили звідси одною річкою Молошною, яка впадає в Озівське море. Звідси поперетягали чайки до другої річки Конки, яка випливає надалеко Молошною, а впадає в Дніпро недалеко тодішньої Січі. Так то повернули козаки на Січ, а Турки чекали на них і не дочекалися.

Оттакі хитро-мудрі та безмежно хоробрі були прадіди козаки. Турки, що були тоді найсильнішим народом, перед яким дрожав увесь тодішній світ, сами дрожали перед українськими козаками. Мало того! Сам турецький султан півняв зі злости на козаків та лише тоді, коли вони були далеко, бо скоро тільки почув од своєї сторожі, що до нього в гості мчуться по морю легонькі козацькі чайки, він утікав зі своєї столиці. Втікав перед козаками, що не мали жадної іншої зброї, як криву шаблюку при боці, та кудай козацький мушкет на плечі; втікав, бо знав, що козаки не журилися ніколи тим чи є в них зброя. Вони здобували від ворогів зброю, якою вороги мали їх бити і тож так зброєю побивали ворогів.

А ми?! Потомки славних козаків гнемо щі перед кождим ненаситним ворогом і катом. Ми нарікаємо на всіх, лише не на себе. Нарікаємо загнувши руки, плачучи, що химерна для нас доля! Правда, доля була химерна, та не сміє вона бути химерна для нас, потомків славних Запорозжців. Не доля тут винна, а ми самі. І не плакати нам козакам. Нехай плаче ворог, а не ми внуки „славних прадідів великих“.

Ми не сміємо уявлятися й просити ласки у ворогів, не сміємо плакати, а засукати рукави до праці на рідній українській землі так, щоби слідуючий, 1922 рік застав нас усіх на своїх становищах при невтомній, бадьорій, побідній праці для загального добра народу України.

Меріям.

Зівялі цвіти, зівялі цвіти
Все долі гнуться.
Тужливі пісні, тужливі пісні
З вітром несуться.

Зівялим цвітам, зівялим цвітам
Весни не буде...
Пісень тужливих, пісень тужливих
Не люблять люде...

Зівялі цвіти, зівялі цвіти
Стопчуть ногою...
Тужливі пісні, тужливі пісні
Підуть з водою...

Р. Мартинець.

На батьковій могилі.

Вже сонце круг свій нахиляє
За гай зелений, за густий,
А ген на полі хтось співає
Псалом тужливий та сумний.

І гілля вітер нахиляє,
До долу тихо пригина,
А при долиновці дрімає,
Могила батькова сумна.

І сльози ллю я на могилу,
Де цвіття біле зішло
Й зігнаня рвесь з грудей на силу...
Там моє серце прилягло.

Там часто духом я молюся,
Там гірко плачу в самоті —
Там з батьком разом спочивають
Мої надії золоті...

Микола Байрак. „М. М.“

У церкві.

Серед церкви на підвищенню уложена домовина, уся вповита галузками смереки та ялиці. Дрібніші з них уложені гармонійно, творять мовби свіжу козачу могилу, цілу прикрашену зеленню. Ці галузки, це вінки для тих безліч, що впали в обороні ідеї.

— Пішли у бій, який підняли на себе братні народи.

Одні ведені цим споконвічним до волі і добра всіх ближніх, другі сліпою ненавистю до них. Ненавистю розбудженою в мільйонах сотками. Покотились голови, потекли ріки крові і сльози полились пекучі. Зросли могильні поля, закрили собою смертю обіднаних братів...

О світе, який ти лукавий! Чого допускаєш до цього доле?

Стоять проти себе ворожі могили і немов дивляться...

Загули дзвони. Загули у двох народів у той сам день. Ллються мольби. Ллються горячі — тихі, голосні — тріумфальні. Голоситься проповіді: „...Не тратьмо надії!... Ніхто не скривить законів Бога... Лиш дальше праця, чеснота... Честь героям за святую справу!“ — А там: „Чорні дикі банди, які хотіли руйну для нас, хотіли задоволити свої темні, підлі інстинкти... побороені Ми молили Бога і Він допоміг нам. Слава наша і наша сила понесеться далеко на...“

Могила німіє на це... Лиш лентя обняла її цілу. Вона мов мати, що в роспуці обнімає свіжо нашіпану могилу своєї дитини, та паде

мов мертва на неї. Кругом домовини стоять люде. Стоять мов тіни з похнюпленими головами, що зійшлись на помини. Тут тихий плач і сльози, то знова зітхання. Лента-ідаю обняла могилу і шепоче гарячу молитву. З хору несеться тихий жалібний спів: ... ні печали, но жизнь безконечная. Ці слова нагадували марність цього світа. Я гянув на жалібну, нечисленну громаду. На похмуревім чолі кожного читав я гіркі слова правди: О люде, жадний крови! О брате нещасний... Пісня плала дальше...

З моїх очей впала гаряча сльоза на землю.

Я подумав: „Чи ще багато піллється цих пекучих сліз?“

М. Воляковський.

Сумерк надходить...

(Настрові картини).

I.

На весну під вечір ішов я селом вертаючи з прогульки з ліса. Сонце вже сховалось — наставав сумерк... Вертали з поля люде з плугами й співали пісні...

Та якась таємна радість пробивалась крізь слова сумної пісні й раз у раз піддавала думку, що чейже тепер весна, радісна весна.

...Затягнув довгу пісню соловейко. Раз, здається, ревно плаче, то знова сміється й тьохкає так сумо, наче серце рветься...

...А ген-ген далеко дзвіночок десь дзвонить, мабуть, що скликає людей на майівку...

... То знова забрентить хрущ, тай скоро зникає... Там десь співають діти „Морозенька“, але де — не видно — все сумерк вкриває..

... Сова десь пугука, лящить соловейко, дзвіночок затих уже, а з горбочка з церкви сумна пісня ллється...

II.

Під вечір осінний вертав я з поля. Череди вертали до дому Ревіли корови, бляєли вівці, а пастухи протяжно кричали.

...Сонця вже не видно, лиш червоне небо гей полум'я грізно краситься...

— А вітер із півночі жене чорні хмари й неначе сміється, що небо червоне зовсім закриває...

У садочку тихо, нема соловейка, лиш вороння краще й товчється по голих галузях, а листя пожовкле шелестить і тихим шепотом звіщає, що все умирає, бо зима надходить.

...За хвилию, за добру хвилию усе вже закрилось сірим сумерком, лиш вихор по землі бушує, не видно й вороння, тільки десь далеко сова сумно вечірню молитву пугука...

III.

Було це на Вкраїні, в екатеринославській губернії, в часі інвазії австрійської армії.

Коло 4-ої години по полудні дістав я приказ, перевести різні важні прикази до сотень, котрі йшли слідами відступаючого російського війська. Дорога була далека, а кінь змучений довгим маршем, ступав поволі по безкраїм степу. Сонце вже сховалось, тільки проміння блестіли по чистому небу, неначе пращали землю. Смеркало... Замість соняшних проміннів осталися на небі рожеві пасочки, а між ними денезде скрадалися тремтячі зірки...

Отари вертали домів зі степу. Їх бляння змішане зі співами пастухів долігало з дадека до моїх ух...

— Мирнула думка в умі й кригадалися мені мої рідні сторони.

...Шпарко повів західний вітрець і зашелестіла тирса під копитами коня й він, одинокий мій приятель, мабуть відчув в цю хвилину настрій моєї душі, тай вдихнув сумно, потрясаючи нервно своїм тілом. На степ налягав сумерк, та закривав його неначе сіра мрака, лиш старі могили козачі й кургани чорніли, здається ще більшої поваги степу прибільшали, а на душу наводили милі й сумні спомини.

— З далека, ген із сіл, чути було співи то мужеські то жіночі, а соловейко їм підпомагав... Зближавсь я до села; дими зносились високо й я думками ген понад землю, й з висока споглядав у свої рідні сторони...

Аж тут пробудивсь дрімучий степ... Заблисло полум'я від північного сходу, повісся гарматний гук, зашумів розірваний гранат...

...І загуділо степом, зашелестіла тирса, а відсук о могили відбивався... Пробудивсь й дрімаючий пугач і чайка сумно заскиглала...

— У відповідь їм відгукнулись наші гармати, а за ними ропотом затарахкали скоростріли; не чулось уже співу ні хлопців ні дівчат, а воздух продирали стріли й наповняли його свистом...

Я прибув і віддав прикази в час. На дворі стояла ніч... Зорі мерехтіли на небі, а срібнолиций закрився за хмарку... Я дивився на зорю вечірну й думав, чи дивитися хто на неї з рідної хати...

IV.

Минуло три роки, я був на жнивях в дома... При заході сонця, стояв я на клядбищі та дивився, як череди й женці вертали домів... Пустіли поля... курилась пороком дорога... часом заревіла корова, то знов відгукнулись вівці хором, відбився пастухів регіт, а люде повагом ступали та про щось нишком говорили... Полею їхав поїзд... блимала червона ліхтарка, і незабаром зникла...

Вітер сумно віяв... Вже зовсім стемніло, як я вертав до дому... На хаті сиділа самотня сова й стогнала глибоко...

Мирра Лохвицкая.

Непорочная.

Цвіла вечірня зоря.
Хвилі коралів, жиянтаря
Пестив ніжний зефір,
Коли приплив в наш тьмавий світ
Юнак-чарівник Джан-Абіт.

Під злото-багряним шатром
В одежі шитій золотом
Він в легкім плив човні,
І під мистецькою рукою
Легко хвилястою водою
Плив мов у тихім сні.

На тьмавий світ, на тихий світ
Глянув чарівник Джан-Абіт

Поглянув — заспівав
І звуків чар понісся в даль
Вревів в них сум, туга — мов жаль
На хвилах моря грав:
— „Кличе бурю, філя співа
Про чуда, що вода скрива.
Як молодість, весна, життя
Співа, міне вона.
Так кличу я, співаю я
Про чуда що скрива земля,
Про все співаю я тобі —
Прийди завір мені.
Скорійш! Зайде твоя зізда
І в забуттю пройдуть літа.
Знайдеш спокій? — Так — та дарма
Не знайдеш шастя, бо нема.
Я за життя дам сок тобі —
Ти житимеш тепер у сні
В щасливім земськім райськім сні..
Прийди! завір мені!
Співав так чарівник Абіт
І від дівчат здригнувся світ
Пішли за ним товпою,
І полишили дома все
Ридали-плакали: „Мене...
Мене візьми з собою!..“
І тільки глухая одна
Пройшла мовчазна й сумна,
Не підняла чола,
І крізь дівчат безумних крик
І крізь огненний жалю крик
Як він зітхнув — пройшла..
Погасла зоряна луна,
Кусні коралів жинтара
На скибах калин скал.
В далекий світ, в пустий цей світ
Відплив чарівник Джан Абіт
І слід його пропав.
А вона чиста й радісна
В душі свободна, мов дитя
Не знала ще гріха.
Над нею тихо сні кружляли
І в собі тайну зберігали:
Вона була глуха...

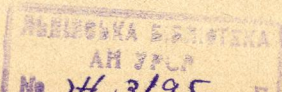
Переклав Меріам.

**Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати
свій студентський часопис „П о с т у п“.**

Видає: Редакційний Комітет.

За редакцію відповідає: Д-р Ол. Надрага.

Печатня Ставропільського Інститута під управою Ю. Сидорака.

Переписка Редакції.

— Всім, що мають цілий річник „Поступу“ радимо його опрацювати (бодай у брошуру) в цей спосіб, що всі окладники підуть разом на кінець. Окладниковьогорічних не нищати, бо вони мають своє значіння для цілості часопису та історії його розвитку. Так опрацьовані річники перехувати. По недозвіг часі їх ціна буде доволі висока.

— Знижена передплата нового річника дає змогу набувати „Поступ“ і біднішим. Як хто й на так малу суму як 50—60 мп. не міг би сам здобути, то радимо передплачувати у двох, трьох, або чотирьох. Пра кінци року буде можна річник опрацювати й продати, а грошіми поділитися. Це певно не трудно. Кожен студент і студентка повинні передплачувати свій студентський часопис. Чим більше він матиме передплатників, тим краще розвинеться й тим інтереснішим станеться для читачів. Новий рік 1922. повинен привести двічі збільшене число передплатників.

— Додаток „Наш Прапор“ із цим числом звиваємо. В його місце виходитиме ві Львові новий, ілюстрований часопис для нижчих клас і загалом для шкільної молоді п. з. „Наш Приятель“. Ціна нового часопису дуже низька (25—30 мп. одно число). Виходитиме 15-го кожного місяця, лише 1 число вийде перед Різдвом. Старші можуть легко набути новий часопис gratis, якщо приєднають для цього відповідне число передплатників. Про це говоримо й на інших місці.

Про що писатиме новий річник „Поступу“?

Звиненням „Нашого Прапора“ (який мимоходом кажучи, плянували ми видавати до часу), здобуваємо 8—16 сторін місяця. Через те „Поступ“ (1½—4-ох арк. друку) значно розшириться й отворить нові відділи. В пляні маємо м. і. такі нові відділи: „Культурний вісник“, „Дія світла“, „З молоді тивів“ (твори й проби молодих письменників), „На тиху хвилю“, і т. д. До співпраці приєднали ми ще більше чим досі сил так, що можемо сподіватися ще в вищій мірі чим досі відповісти високим завданням часопису та задоволити наших читачів.

— В 1. числі нового річника почнемо печатати „Голоси про поступ“. Це буде цікава студія. А у тій цілі ще раз прохаємо наших читачів подати нам, коротше, або довше, що доброго, чи злого чули в цім році про наш часопис. Студія стане цим робом і новішою й інтереснішою.

Інтересовані з Бучача. На кінець подають іще кілька слів про свої розривки. Кажуть Німці, що „das Lehren ist kein Scherz, das Lernen ist kein Spiel... Wer spielen lernen will, wird alles spielend treiben“. Але чи цей, що вчиться дійсно не має ніколи бавитися, чи розірватися? От тоді було б йому! Тож після вимог кожної педагогії повинен він що дня посвятити яку годинку на розривку. Так і в нас в. Є час на науку, але є також на забаву. Крім того посвячуємо що дня, одну годину по обіді й по вечері на свободний відпочинок. Сходимося всі до кімнати або до городу, розмовляємо, граємо в шахи, співаємо, граємо на музичних інструментах і т. и. Три рази в тижді маємо двогодинний прохід, а раз у місяць цілий день вільний від науки. Це тзв. день академічний. Літом уряджуємо не раз і довші прогульки, що займають цілий день. Так отже лучимо працю з забавою разом, тільки не в оден час. Як учимося то не бавимось, а як бавимось то не учимося. — Наразі тільки вістей од нас, а як іще дещо буде вас цікавити, напишіть, спитайте, а ми радо служитимемо“. Такі інформації подали Редакції студенти-Василіани з Крехова.

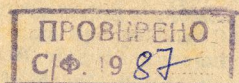
Добр. Antoni Oreschowski. Варшава. До Вашої дописі в 11 ч. „Czyn“ хочемо додати кілька слів, на разі в вузьких рамках редакційної переписки. Передівсім мило нам заявити, що часопис „Czyn“ є видай одиноким із поміж Ваших органів, що досі не обидив і не оклеветав нашого народа. Пишемося радо на Ваш погляд, що „pięrowszym krokiem do zainteresowania się sprawą ukraińską będzie dobre zapoznanie się z jednostronnymi faktami“. Додаємо однак, що condito sine qua non є: veni et vide. И коли так прийде до благородним наміром пізнати нас, то приймемо Вас зичливо подобно, як усіх чужинців, що прибувають зі щирою волею пізнати нас, наше життя й наші відносини. Натомісць не пізнавайте нас із преси. Чиж не знаєте, що подізна преса, — загалом всьвітня преса є брехлива, підкупна, підла, без совісті, без чести, й просто злочинна? зорієнти рауса. Про Ваші особисті добрі наміри не сумніваємося. Мж-тим знайте, що помимо Вашої благородної волі Ваша стаття „o ruchu ukraińców“, особливож про рух нашого студентства й про „Поступ“ є дуже далека від об'єктивности ц. є. не відповідає правді й дійсності. Да Ви

вчитали й винайшли в „Поступі“ це, що йому в вашій дописі (стор. 217, стрічка 18) приписуєте? В нашій ідеології що іншого є ненависть, що іншого критика, а це що іншого самооборона. Чи ж Ви здали собі справу з програми й духа нашого часопису? На жаль ні. Ви повірили пресі, на що м. і. вказує Ваша згадка про ревізію Ваших властей у нашій редакції. Прийміть до відома, що ревізії ніякої в редакції не було ніколи. Ревізії Ваших властей відбуваються задля політичних рацій, а наш орган є аполітичний і Ваші власті в Львові про це добре знають. Радімо читати старанніше „Поступ“ і передусім дальше стремити до правди, про яку згадуєте при кінці статті. Ми теж разом з Вами глибоко переконані, що „тільки правда людям мир принесе“. — Добр. Кралякю, Волянъ. Поміщуємо дещо з присланих Вами віршів. Радимо ще краще викінчувати форму віршів і заізнатися по змозі глибоко з теорією поезії, а Ваш замітний талант певно скоро розвинеться. — П. Горностай, студ. ун. Правдівці. Про Вашу зичливість для „Поступу“ ні трохі не сумніваємося, зате Ваш погляд є не до речі. Бажаєте, щоби до мінімуму звести участь „старих“ при видаванню часопису а дати як найширшу участь самим студентам. Ясно, що найширшу участь малиби студенти, якби ні однієї дописі, ні ради від „старих“ не прийнято. На те прийміть до відома отсі факти: 1) Лиш одна-друга стаття є від „старих“ і то докторів а цілий часопис пишуть студенти. 2) „Старих“ до поради й частинної співпраці запросили ми самі студенти й так видавництво, як цілість, є нашим ділом студентським. 3) „Старим“ позичаємо ті відділи часопису, які вони доцільніше поведуть чим ми. Незабудьте що ціллію й програмою „Поступу“ не є друкувати всякі мудрі й дурні думки, всяких студентів, але поширювати й поглиблювати правду й розбуджувати благородну ініціативу в наших кругах і в кругах достаріючої ширльї мслоді. 4) Співучасть „старих“ у студентських часописах примато в цілому культурному світі, а також у наших довірених і нових часописах. 5) Всі часописи, видавані студентами, без співучасті високо освічених і благородних людей, не поширилися, не витворили довіря в молоді й своє марненьке, коротке життєвннє закінчили несласною смертю. 6) Шлях вибраний нами показався доцільним. Коли кілька наших ровесників, студентських (і не-студентських) часописів уже давно лягли в могилі, то наш часопис чим раз краще розвивається. Чи ж не досить доказів, що Ваш погляд не до речі. Врепні не забуйте, що ми не малі діти, що робимо, то робимо з власного рішення. Й ніхто нас до цього не змушує. *Sine ira et studio. Vale!* — Г. Бараник, Чехія. Дізналися про Ваш погляд на „Поступ“. Читайте уважніше, а змініте свою думку. Дещо обширніше напишемо Вам в 1 числі 1922. Бажаємо Вам разраду та щасливого повороту. — П. Знак, Ілавче. Ваша допись не під теперішню хвилю. Може пізніше буде надаватися, так напечатано. — Кружок У. Г. С. „Камеярі“, Пішбрам. Карточкою 14. XI. ц. р. повідомили ми Вас, що погоджуємось на Вашу пропозицію й рівночасно вислали посилку. Дайте нам, будь ласка, знати, чи все дістало. Просьмо теж написати більше про Ваш кружок — Р. Завадович, Тернопіль. 14. XI. ц. р. просили ми Вас надіслати те, що маєте, але досі нічого не одержали. — Н. Гняздовський, Чернівці. Крім карточки з д. 14. XI. ц. р. вислали ми на Вашу адресу всі числа „Поступу“ але посилка вернула з самих таки Черновець назад із заміткою, що „Einfuhr verboten!“ У цій справі інтерв'ювати будемо в тутешнього румунського консуля, але чи це матиме який вислід, не знаємо. Найкраще булоб попросити кого-хто по ділам їде до Львова, щоб зайшов до редакційної домівки (Домініканська ч. 11, I. п. між год. 15-16) і забрав призначені Вам примірники. — Г. У. Н. Рада, Ф. Савченко, Париж. Повідуємо, що ми одержали пересланих нам п. К. Клепачевським 2.000 Мп., вписуючи їх на Ваш рахунок. „Поступ“ вийшло кожного місяця. Цим разом просимо ласкаво повідомити нас, кілька примірників і зотрого числа маємо вислати з першого річника, а крім цього кілька вислати від Нового року. — British Museum. (Dep. of printed Books. — Sir A. O. Pollard), London. Лист отримали й „Поступ“ вийшло дальше. — Хв. Накладня часопису „Der Graf“, Essen (Ruhr). Посилку отримали, в заміну вийшло „Поступ“.

— З цим числом вийшло переписні листки на замовлення нового річника „Поступу“. Прохаємо ці листки відіслати до Львова, ватомісь грошеві посилки на новий річник вислати до жовківської експедиції, як сказано вище. Притім на відтинку переказу зазначити, на що посилається гроші.

— Всім П. Т. передплатникам, читачам і прихильникам „Поступу“, перебуваючим на далекій чужині заслаємо вже тепер щирі сваточні й новорічні бажання!

1280k

5195

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

III
ЖС-14988
1921-1-12

Тосмун

0429

1921